

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
KLEUTERONDERWIJS**

Bachelorproef

‘Als het kriebelt ...’

Outdoor education in de kleuterklas

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
KLEUTERONDERWIJS**

Bachelorproef

‘Als het kriebelt ...’

Outdoor education in de kleuterklas

Woord vooraf

De bachelorproef is de laatste stap naar het behalen van een diploma en tegelijkertijd de eerste grote stap in de onderzoekswereld. Het was een unieke kans om aan het einde van deze drie opleidingsjaren zo'n fantastische zaken te mogen uitproberen. Uiteraard gaat zo'n onderzoek gepaard met vallen en opstaan en is het onmogelijk om het tot een goed einde te brengen zonder de steun en ervaring van anderen. Daarom wil ik deze verschillende personen dan ook oprecht bedanken.

In de eerste plaats zou ik graag mijn promotor Natalie Boelen bedanken voor de steun en de goede begeleiding die ik gedurende dit hele proces kreeg. Zij stond altijd voor mij klaar met de nodige tips en de leerrijke feedback, maar ook wist zij overal een oplossing voor. Bedankt!

Daarnaast zou ik mijn stageschool 'De Kleurdoos' graag willen bedanken. Hierbij benadruk ik de directie Rita Gijsen en mijn stagementoren Maarten Alen en Greet Alberghs. Dankzij de kansen en mogelijkheden die ik van hun kreeg, kon ik mijn ontwerp hier volledig uitwerken en uittesten. Ook kan ik zeggen dat ik tijdens de zeven stageweken die ik op deze school gelopen heb, erg veel ervaring heb opgedaan.

Ook wil ik mijn expert Karel Coenen bedanken voor de tips en de extra informatie die ik van hem kreeg.

Tot slot wil ik mijn beide ouders bedanken die mij doorheen de hele opleiding en zeker ook doorheen dit hele proces het hardst van allemaal gesteund hebben. Zij hebben mij geholpen met de uitwerking en stonden dan ook altijd klaar om een handje toe te steken tijdens de voorbereidingen van de activiteiten of de uitwerking van verschillende materialen. Ze wisten overal wel altijd een oplossing voor, waarvoor mijn oprechte dank!

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Inleiding	5
1 Onderzoekstap: Oriënteren	6
1.1 Aanleiding voor een praktijkonderzoek.....	6
1.2 Het praktijkprobleem beschrijven.....	6
1.2.1 Wat is outdoor education?.....	7
1.2.2 Wat is natuurbeleving?.....	8
1.2.3 Outdoor education en natuurbeleving tegenover elkaar	8
1.2.4 Kadering van het probleem (5xW+H-methode)	10
2 Onderzoekstap ‘Richten’	15
2.1 Het onderzoeksdoel formuleren.....	15
2.2 Op zoek naar de onderzoeksvragen.....	15
3 Onderzoekstap: Plannen	17
3.1 Planning	17
4 Onderzoekstap: Verzamelen & analyseren	22
4.1 Wat is outdoor education?.....	22
4.2 Mogelijkheden om te werken rond outdoor education.....	26
4.2.1 Inspiratie & good practices	26
4.2.2 Mogelijkheden met de omgeving rondom het schoolterrein	28
4.3 Positieve aspecten van outdoor education	29
4.3.1 Het effect van outdoor education op de betrokkenheid.....	30
4.4 Outdoor education meer op de kaart zetten in Zonhoven & Vlaanderen.....	32
4.5 Analyse	33
5 Onderzoekstap: Ontwerpen	34
5.1 Ontwerpeisen	34
5.2 Ontwerp	36
5.2.1 Activiteitenfiches	37
5.2.2 De buitenkeuken	61
5.2.3 Observaties van de zelfstandige buitenactiviteiten	62
5.2.5 Website	64
6 Onderzoekstap: Concluderen en vooruitblikken	66
6.1 Concluderen.....	66
6.2 Vooruitblikken.....	70
7 Bijlagen	72
8 Bronvermelding	94

Inleiding

Doorheen mijn bachelorproef ga ik me verder verdiepen in hoe men de omgeving in en rond de school optimaal kan benutten om aan outdoor education te doen. Daarnaast ga ik mij verder focussen op de positieve aspecten die het met zich meebrengt, waaronder in het bijzonder het effect op de betrokkenheid van de kleuters. Vervolgens zal ik ook nagaan op welke manier ik outdoor education meer op de kaart kan zetten in Vlaanderen, zodat ook andere leerkrachten ermee aan de slag kunnen gaan!

In de eerste onderzoekstap zal ik mijn praktijkprobleem, wat uiteindelijk de aanleiding is voor dit hele onderzoek, kaderen. Bovendien geef ik hier duidelijk weer wat outdoor education precies inhoudt en verduidelijk ik het hele praktijkprobleem nog eens aan de hand van de vragen die de 5xW+H-methode met zich meedraagt (wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe).

In onderzoekstap twee ga ik dieper 'inzoomen' op het hele praktijkprobleem. Ik zal hier mijn onderzoeksdoel formuleren en op zoek gaan naar duidelijke onderzoeksvragen. Aan de hand van verschillende vraagwoorden zal ik verschillende vragen opstellen die mij kunnen helpen bij het vinden van mijn onderzoeksvraag.

Aangekomen bij de derde onderzoekstap, ga ik verder met het opstellen van een planning voor mijn onderzoek. Met het plannen bedoel ik dan hoe ik dit praktijkprobleem verder ga onderzoeken en hoe ik op zoek zal gaan naar een antwoord op mijn onderzoeksvragen. Dit zal ik aanpakken door verdere literatuur te bestuderen, maar ook door mij te bevragen en zeker niet te vergeten door bezoeken te brengen aan good practices. Hierbij bezocht ik de Steinerschool in Brugge waar ik juf Trees interviewde, daarnaast ging ik naar de Openluchtschool te Brasschaat waar ik Jan Peeters interviewde.

Bij de vierde onderzoekstap zal ik informatie verzamelen om al een eerste antwoord te bieden op mijn deelvragen. De verschillende antwoorden op deze deelvragen zullen mij later helpen met het vormen van een antwoord op mijn uiteindelijke onderzoeksvraag. Daarnaast voerde ik een analyse uit van de verschillende observaties die ik deed met een focus op de betrokkenheid van de kleuters.

In de onderzoekstap die hierop volgt zal ik mijn ontwerp uitwerken en uiteraard ook uittesten. Voordat ik mijn ontwerp effectief ga uitwerken, lijst ik eerst een aantal ontwerpeisen op waar ik bij het uitwerken ervan rekening mee zal houden. Vervolgens reflecteer ik over de verschillende activiteiten die ik zelf uitprobeerde op stage, maar ook over het ontwerp van de website die ik maakte om outdoor education meer op de kaart te zetten in Vlaanderen.

Tot slot licht ik u graag mijn conclusie en vooruitblik toe. In mijn conclusie zal ik een antwoord op mijn onderzoeksvraag formuleren en uiteindelijk concluderen of ik de onderzoeksvraag ook effectief heb kunnen beantwoorden. Om dan volledig af te sluiten geef ik in het laatste onderdeel van mijn bachelorproef, namelijk de vooruitblik, de toekomstplannen van mijn onderzoek en ontwerp weer.

1 Onderzoekstap: Oriënteren

1.1 Aanleiding voor een praktijkonderzoek

Doordat we in het 2de jaar kleuteronderwijs tijdens het vak 'pedagogie – oudste kind' verschillende topics besproken hadden, waaronder outdoor education, is mijn nieuwsgierigheid en interesse naar dit onderwerp ontstaan. Uit deze lessen pedagogie van het tweede jaar, leerde ik al dat outdoor education verschillende positieve effecten heeft op de kinderen. Zelf ben ik ook iemand die graag buiten is en vroeger enorm veel buiten speelde, maar ik merk evengoed dat dit buitenspelen tegenwoordig veel minder gebeurt en de technische snufjes het misschien wel stuk voor stuk overnemen. Ik heb dan ook met de volle overtuiging voor dit onderwerp gekozen en daarom ben ik in de literatuur verschillende informatie gaan opzoeken over het onderwerp 'outdoor education'. Nadat ik dit gedaan had en er zelf dus al wat meer over wist, ben ik naar mijn stageschool gestapt om te weten te komen hoe zij wilde dat ik aan de slag zou gaan met dit onderwerp. Uit dit bezoek ben ik te weten gekomen dat mijn mentor graag wil dat ik inzet op beweging bij de kleuters omdat dit te weinig gebeurt en dat ik één (vast) moment in de week met de kleuters naar buiten ga. Er zijn dan ook verschillende mogelijkheden in en rond de school, waar nu vrij weinig tot niets mee gedaan wordt. Zo is er een beetje verder in de buurt een park wat kindvriendelijk ingericht is, waar de kleuters ook voldoende op onderzoek kunnen gaan, ze kunnen er experimenteren, bewegen, enzovoort. Daarnaast is er op het terrein van de school zelf ook een stukje groen met een zandbak, een wiglo, een 'arena' en zelfs tuintjes waar de kleuters mee aan de slag kunnen gaan. De oudste kleuters spelen er tijdens de voor- en namiddagspeeltijd afwisselend, maar voor de rest wordt dat stukje natuur nog zelden gebruikt. Er wordt dan ook weinig naar buiten gegaan, tenzij tijdens de standaardactiviteiten zoals bijvoorbeeld een herfstwandeling, een keertje picknicken bij mooi weer,

Daarom zou ik graag buiten, in de omgeving van de school, aan de slag willen gaan met de kleuters zodat ze hier ten volle kunnen onderzoeken, experimenteren, bewegen,

1.2 Het praktijkprobleem beschrijven

Om het probleem in verband met outdoor education concreet te kunnen beschrijven, heb ik gebruik gemaakt van de 5xW+H-methode (van der Donk & van Lanen, 2016). Eerst, voor ik de 5xW+H-methode toepaste, ben ik mij gaan verdiepen in het begrip outdoor education om op die manier mijn praktijkprobleem beter te kunnen beschrijven. Hiervoor heb ik een literatuurstudie gedaan waarna ik alles schematisch weergegeven heb zodat ik hier achteraf naar kon terugkijken. Ik zal hieronder dan ook eerst neerschrijven wat outdoor education en natuurbeleving precies inhouden, vervolgens plaats ik beide naast elkaar. Daarna zal ik dan de 5xW+H-methode toepassen waarbij ik onderstaande vraagjes zal beantwoorden, om zo een duidelijk zicht te krijgen op het eigenlijke probleem.

Tijdens het toepassen van de 5xW+H-methode maak ik gebruik van volgende vragen:

- Wat is het probleem?
- Wie heeft te kampen met het probleem?
- Wanneer treedt het probleem op?
- Waarom is het een probleem?
- Waar doet het probleem zich voor?
- Hoe is het probleem ontstaan?

1.2.1 Wat is outdoor education?

Om het begrip outdoor education toch nog wat te verduidelijken, beschrijf ik hieronder eerst enkele definities. Aangezien er van outdoor education enorm veel verschillende benamingen, beschrijvingen en definities terug te vinden zijn, heb ik hier slechts een selectie van gemaakt. Ik koos voor de beschrijvingen die in mijn ogen het best weergeven wat outdoor education precies inhoudt. Om dit op een overzichtelijke manier weer te geven, heb ik ervoor gekozen de selectie van de definities op te sommen:

- Outdoor education is het uitbreiden van het klaslokaal naar een ruimere omgeving in de school. Het is een samengang van actieve buitenactiviteiten, omgevingsonderwijs¹ en persoonlijke ontwikkeling (“Uit de pedagogische hoek: outdoor education visietekst (deel 1)”, 2016).
- Outdoor education vormt bij kinderen een reflectie van hun voelen, denken, waarderen en handelen. Ze hebben ruimte om te doen of om te zijn, het schoolterrein vormt een overgang tussen openbaar en privaat gebied. Daarnaast is er een informeel leerplan (buiten spelen), wat een serieus leerplan wordt wanneer het formele leerplan grotendeels gerealiseerd kan worden door buiten spelen en werken in het leerlandschap (Both, 2004).
- OutdAre Teaching is een project dat inzet op outdoor learning als pedagogische aanpak. We gaan in plaats van binnen te leren, ‘leren buiten de klasmuren’. Zo wordt het letterlijk vertaald, maar er wordt mee bedoeld dat ze ‘expliciet gebruik maken van de buitenruimte als onderdeel van authentiek en relevant leren’. Het gaat over het verplaatsen van de leerprocessen naar een betekenisvolle context. Het is de echte, fysieke en mentale leefwereld van het kind (Cools, 2015).
- Outdoor learning is een pedagogische visie en een didactische aanpak die het fundamenteel (= centraal) leren betekenisvol maakt voor kinderen, doordat het in hun eigen leef- en belevingswereld plaatsvindt. Het is een kijk op leren die niet per sé op zoek gaat naar antwoorden, maar die vragen stelt waar de kleuters een nieuwsgierige en kritische ingesteldheid voor nodig hebben (Van Helleputte, z.d. n).

Nadat ik al deze informatie uit de literatuur verzameld had, heb ik eerst eens gekeken wat de meest opvallende zaken zijn wanneer we alle definities en omschrijvingen langs elkaar leggen. Deze zijn namelijk dat outdoor education buiten leren is, het is een didactische aanpak die het leren ‘echt’ maakt en het zorgt er dan ook voor dat het buiten ‘spelen’, leren wordt. Daarna ben ik dan verder gaan kijken wat outdoor education nu precies voor mij is. Voor mij is outdoor education een vorm van onderwijs waarbij men het lesgeven gaat vervolledigen door het informeel leren buiten, om te zetten tot betekenisvol leren in een ruimere omgeving waarbij vragen gesteld worden waarbij kinderen een nieuwsgierige en kritische houding kunnen ontwikkelen.

¹ Omgevingsonderwijs: waar geleerd wordt over de omgeving en de rol van de mens binnen de omgeving.

1.2.2 Wat is natuurbeleving?

Naast outdoor education wordt er ook vaak gesproken over natuurbeleving. Ook hier zijn massa's omschrijvingen van terug te vinden, waar ik dan weer een bepaalde selectie uit maakte. Zo wordt natuurbeleving door het Katholiek onderwijs voorop gesteld. De kinderen moeten van de natuur kunnen genieten en ze moeten kunnen ervaren dat de natuur veel verschillende functies heeft. Het is niet voldoende om de kinderen alleen te laten leren van en over de natuur, maar ze moeten daarnaast voldoende kennis op doen over de natuur (Van Bogaert, 2012). Vervolgens wordt er bij natuurbeleving altijd omgegaan met eenzelfde plek, het wordt gezien als een alternatief voor 'kennisoverdracht'. 'Hart' wordt hier tegenover 'hoofd' geplaatst want doordat de kinderen in de natuur aan de slag gaan, gaan ze heel wat kennis op doen. Op die manier wordt er voor een samenhang gezorgd tussen hart, hoofd en handen. Dit sluit op die manier aan bij de visie van het Katholiek onderwijs (Both, 2011). Bovendien kunnen de kinderen tijdens natuurbeleving ten volle experimenteren in de natuur. Volgens ontwikkelingspsycholoog Steven Pont (2017) is dit dan ook de beste manier om kinderen voor te bereiden op wat ze in hun latere leven zouden kunnen tegenkomen. De kinderen hebben meer ruimte om zich te ontwikkelen en ze gaan beter reageren op elkaar, waarbij positieve punten van natuurbeleving tot uiting komen. Het brein van de kinderen is eigenlijk al 200 000 jaar ingesteld op die natuurbeleving, doordat we tot homo sapiens, de denkende mens, behoren. In deze tijden vragen we de kinderen vaak om lange periodes stil te zitten, terwijl de kinderen tijdens die natuurbeleving ten volle kunnen experimenteren in de natuur waardoor we met dat stil zitten geen problemen zullen hebben (Winter & Pont, 2017). Daarnaast werd er een onderzoek uitgevoerd waarbij kinderen die gedurende enkele dagen intensief in de natuur doorbrachten, vergeleken werden met kinderen uit de stad. Hieruit bleek dat er positieve veranderingen waren in de houding en het gedrag van de kinderen die in de natuur aan de slag gingen. Zowel in kennis, houding als in gedrag zijn er positieve veranderingen ten opzichte van de natuur en dit resultaat kon al op korte termijn bevestigd worden, namelijk op 3 dagen. Smit et al (2006), toonde aan dat er ook op lange termijn positieve effecten zijn op de houding en het gedrag van het kind ten opzichte van natuur en milieu (de Gelder & van Koppen, 2008).

1.2.3 Outdoor education en natuurbeleving tegenover elkaar

Omdat ik binnen het principe van outdoor education toch ook voldoende aandacht wil hebben voor het beleven van de natuur en dus ook voor die natuurbeleving, koos ik ervoor om outdoor education en natuurbeleving met elkaar te vergelijken.

Wanneer we outdoor education tegenover natuurbeleving zetten, kunnen we stellen dat er zowel tijdens outdoor education als tijdens natuurbeleving experimenterend door de kinderen aan de slag gegaan wordt. Ze genieten bij beide van en in de natuur en ze leren bij. Outdoor education kan zowel als middel of als doel gebruikt worden. Wanneer outdoor education als doel gebruikt wordt, gaat men bijvoorbeeld echt naar buiten om iets over de natuur te leren. Wanneer men outdoor education als middel gaat gebruiken, wordt de natuur gebruikt om de activiteiten die bijvoorbeeld ook binnen gedaan kunnen worden, naar buiten te brengen. Men gaat de buitenruimte dan gebruiken om de geplande activiteiten hier te doen. Dit terwijl men tijdens natuurbeleving de natuur echt gaat beleven. De kinderen gaan aan de slag in de natuur, waarbij ze van de natuur genieten en ervaren dat de natuur verschillende functies heeft. Natuurbeleving gebeurt, om echt dat stukje natuur te kunnen beleven, bijna altijd op eenzelfde plek terwijl dit bij outdoor education ook op verschillende plaatsen kan gebeuren. Dit afhankelijk van de manier waarop men het aanpakt. Wanneer er bijvoorbeeld gebruik gemaakt wordt van een buitenklas, gaat er uiteraard ook vaak gewerkt worden 'in' die buitenklas. Men wil van het fundamenteel leren, wat zich voornamelijk binnen voordoet, betekenisvol leren maken door met deze buitenklas aan de slag te gaan.

Bovendien wordt outdoor education een vaste, terugkerende gebeurtenis. Ze staat vast geroosterd of gebeurt zelfs iedere dag in het dagelijkse schoolgebeuren. Wanneer we gaan kijken naar de effecten van outdoor education en natuurbeleving, merken we dat ze duidelijk hand in hand gaan. Ze zorgen beide voor een positief effect op gedrag, kennis en houding. Er ontstaat een band tussen het kind en de natuur, die er voor zorgt dat ze op latere leeftijd met meer liefde en respect met de natuur zouden omgaan. Bovendien bewegen de kinderen meer, dat ook nog eens ten goede komt aan de gezondheid van de kinderen. Op die manier gaan outdoor education en natuurbeleving vrijwel hand in hand en komen ze beide ten goede voor de kinderen die naar buiten gaan.

Hieronder wordt bovenstaande tekst nog eens in een duidelijk kader weergegeven, waarbij de verschillen en gelijkenissen naast elkaar worden geplaatst. Tot slot plaats ik ook de effecten van outdoor education en natuurbeleving naast elkaar.

OUTDOOR EDUCATION	NATUURBELEVING
Gelijkenissen	
- De kinderen gaan experimenterend aan de slag	
- Genieten van de natuur en leren bij	
- Aan de slag gaan in de natuur, van de natuur genieten en ontdekken dat de natuur verschillende functies heeft	
- Vaste, terugkerende gebeurtenis, het staat vast geroosterd of het gebeurt zelfs iedere dag	
Verschillen	
- Kan als middel of als doel gebruikt worden	- De natuur wordt echt beleefd
- Kan op verschillende plaatsen gebeuren, afhankelijk op welke manier men het werken met outdoor education aanpakt (bv. wanneer er gebruik gemaakt wordt van een buitenklas, gaat er uiteraard ook vaak gewerkt worden 'in' die buitenklas)	- Gebeurt bijna altijd op eenzelfde plek, om echt dat stukje natuur te kunnen beleven
De effecten	
- Positief effect op gedrag, kennis en houding	
- Ontstaat een band tussen kind en natuur, die ervoor zorgt dat ze op latere leeftijd met meer liefde en respect met de natuur zouden omgaan	
- Kinderen bewegen meer, dat ten goede komt aan de gezondheid van kinderen	

Zoals ik eerder al vermeldde vind ik zowel outdoor education als natuurbeleving belangrijk. Daardoor wil ik dus ook aandacht hebben voor de natuurbeleving. Wanneer ik verder spreek over het begrip 'outdoor education' zal hier dan ook altijd een stukje van die natuurbeleving in zitten.

1.2.4 Kadering van het probleem (5xW+H-methode)

Nadat ik al een deel van de literatuur doorgenomen had, ben ik zoals ik eerder al vermeldde naar mijn stageschool gestapt met de vraag wat ze precies van mij verwachtten. Ook ben ik de buitenklas in de Steinerschool te Brugge en de Openluchtschool te Brasschaat gaan bezoeken om er een duidelijker, praktisch beeld van te krijgen over hoe alles precies in zijn werk gaat. Aan de hand van deze informatie ben ik dan verder aan de slag gegaan. Tijdens mijn bezoeken aan de good practices, nam ik in beide scholen een interview af van de leerkracht of directie. Om deze interviews op te stellen, zorgde ik telkens voor een duidelijke interviewleidraad. Deze zijn achteraan in de bijlagen terug te vinden. Voor deze interviewleidraad maakte ik gebruik van het boek 'praktijkonderzoek in de school' (van der Donk & van Lanen, 2016). Daarnaast heb ik de informatie uit de literatuur en de informatie van beide bezoeken verwerkt in de kadering van het probleem.

Outdoor education wordt vaak aan de kant geschoven door de leerkrachten, dit vormt dan ook meteen het probleem omtrent outdoor education (Both, 2003). Kees Both vertelt zo dat verschillende leerkrachten zich buiten onzekerder voelen dan binnen. Volgens hen kunnen kinderen vragen stellen waar ze het antwoord dan niet op weten en door de grotere ruimte hebben ze een gevoel van controleverlies (Both, 2003). In 'De wereld van het jonge kind' vertelt hij verder dat er te veel energie gestoken wordt in het creëren van een stimulerende ruimte binnen het gebouw, maar dat er totaal geen interesse is in de buitenruimte. Velen zien dit als een plek waar kinderen 'alleen maar spelen'. De 'verschillende tekens' die wij waarnemen en interpreteren in die buitenruimte worden dan ook nog eens weggecijferd door de gordijnen die voor de ramen hangen, zodat de kinderen niet naar buiten kunnen kijken (Both, 2004). Jan Allegaert (2013) sluit zich aan bij de uitspraken van Kees Both door neer te schrijven dat de leerkrachten aangeven dat ze te weinig tijd hebben. Daarnaast hebben ze onvoldoende kennis over de natuur, waardoor ze minder naar buiten gaan (Allegaert, 2013). Outdoor education is dan ook een methode die op scholen minder gebruikt wordt dan de dagdagelijkse activiteiten die iedere dag opnieuw in de klas gedaan worden. Deze dagelijkse activiteiten kunnen ook mee naar buiten genomen worden. Dit wordt bevestigd door zowel juf Trees als Jan Peeters. Juf Trees (2017) vertelde zo dat ze buiten eigenlijk dezelfde activiteiten als binnen deed, alleen worden deze activiteiten dan aangepast. Ze werkt dan bijvoorbeeld veel meer met natuurlijke materialen of ze past de activiteit zo aan naar de omgeving die ze buiten heeft. Ze maakt dan ook gebruik van de extra mogelijkheden die ze krijgt zoals de ruimte in het bos. De activiteiten moeten dus inderdaad een beetje anders zijn, maar door veel in de natuur te zijn, krijg je ook steeds meer inspiratie. Zo probeert Trees dan ook, zoals ik eerder al vermeldde, praktisch altijd met natuurmateriaal te werken. Ook Jan Peeters (2017) vertelt dat het voorbereiden van activiteiten door de leerkrachten op dezelfde manier gedaan wordt, waarbij eigenlijk enkel de ruimte verschillend is. Die 'ruimte' zorgt dan weer voor meer kansen, zoals het werken met die natuurlijke materialen en de grotere bewegingsruimte.

Bovendien heeft outdoor education zelf veel verschillende positieve punten die ervoor zorgen dat de kleuters beter, meer en op een heel andere manier gaan leren. Doordat er zo weinig aan outdoor education gedaan wordt, komen deze aspecten helaas minder of zelfs helemaal niet aan bod. De kleuters worden, door deze manier van werken toe te passen, meer betrokken. Ze tonen meer interesse, er ontstaat een hoger welbevinden, ... (Caminada, 2011a; "Uit de pedagogische hoek: outdoor education visietekst (deel 1)", 2016; Verheij, 2003). Deze positieve punten kunnen uiteraard ook in de klas tot uiting komen, maar tijdens outdoor education is de kans des te groter. Deze positieve aspecten worden ook met de volle overtuiging bevestigd door Trees en Jan (2017). Zo vertelde Trees dat het buiten zijn een positief effect heeft op de betrokkenheid van de kleuters. De focus vanuit de rust kan er echt zijn, dat kan zijn voor een eekhoorn, een vogel of zelfs voor een koe of een klein bloemetje en nog zoveel meer.

Naast de betrokkenheid heeft het ook een positief effect op de motoriek van de kleuters, het doorzettingsvermogen, de ontwikkeling van de fantasie, Er is geen speelgoed, maar toch zijn ze altijd aan het spelen met takjes, blaadjes, stokken, ze bouwen hutten, klimmen in bomen, Wanneer ze iets willen maken 'trekken ze hun plan' hierbij en zoeken ze zelf naar een oplossing: ze leren probleemoplossend denken (Sierens, 2017).

Jan Peeters vertelt dan weer dat, in hun geval het openzetten van de wanden, ervoor zorgt dat het geluid van de kinderen naar buiten kan waardoor het er minder snel lawaaierig zal klinken. Dat zorgt ervoor dat de kinderen niet constant stil moeten zijn wanneer ze in de klas zitten. Daarnaast vergroot de concentratie van de kinderen en ze leren zich, door de vele omgevingsgeluiden, dan ook beter af te sluiten van de buitenwereld om bepaalde opdrachten succesvol af te ronden. Bovendien zullen ze een sterkere weerstand opbouwen doordat ze constant in de buitenlucht zitten (Peeters, 2017).

Om al deze positieve aspecten meer naar boven te laten komen, zou het dus ook niet slecht zijn als de leerkrachten meer met de kleuters naar buiten zouden gaan. De kleuters krijgen op die manier meer ruimte om te bewegen door buiten de muren van de kleine klassen te gaan werken. Door aan outdoor education te doen, gaat men de kleuters de wereld echter laten beleven, ze gaan op latere leeftijd ook meer respect krijgen voor het milieu en er meer rekening mee houden (Allegaert, 2013; Broom, 2017; "Uit de pedagogische hoek: outdoor education visietekst (deel 2)", 2016). Dit werd wetenschappelijk bewezen.

In mijn stageschool 'De Kleurdoos' is er een natuurlijk plekje aanwezig op het schoolterrein. Op dit plekje vinden we een arena terug, een wiglo en enkele tuintjes. Voornamelijk deze tuintjes worden totaal niet meer gebruikt, hier en daar vinden we er wel nog wat kruiden of bloemetjes terug, maar verder niets. De arena ligt er wat minder goed bij en de wiglo wordt ook niet specifiek gebruikt. De oudste kleuters mogen hier om de beurt tijdens de voor- en namiddagspeeltijd spelen, waarbij er dan ook duidelijk regels zijn dat ze niet in de tuintjes en dergelijke mogen spelen. Op deze manier wordt er duidelijk geleerd aan de kleuters om respect te hebben voor de natuur, wat in elk geval al positief is. Daarnaast merkte ik doorheen mijn stage dat er toch al eens naar buiten gegaan werd bij mooi weer. De traktaties werden buiten opgegeten of er werd bij mooi weer buiten gedanst tijdens de turnles, maar echte buitenactiviteiten worden er door de leerkrachten nog niet echt gedaan.

Tot nu toe hebben we de focus voornamelijk gelegd op de leerkrachten, maar uiteraard zijn het niet alleen de leerkrachten die met het probleem te kampen hebben. Ook de ouders en de directie kunnen hiermee te maken hebben. De leerkracht gaat rekening proberen houden met deze betrokken partijen. Zo gaat de leerkracht briefjes moeten bezorgen aan de ouders, waarin vermeld wordt dat de kleuters bv. regenlaarzen of een regenpak moeten meebrengen. Niet iedere ouder heeft hier evenveel tijd of geld voor om dit mee te geven of in huis te hebben. Daarnaast wil niet elke ouder dat hun kind naar buiten gaat wanneer het regent of koud is, toch beslissen de ouders wat er met hun eigen kind gebeurt. Iets wat vanzelfsprekend is. Een leerkracht kan een ouder moeilijk tegenspreken wanneer het gaat om het kind van die ouder, op dit vlak kunnen de ouders deel uitmaken van het probleem. Het is uiteraard belangrijk dat ook zij hier positief op reageren! Als de ouders van de kleuters positief kijken naar deze manier van werken, kunnen ze helpen om bijvoorbeeld een buitenschool te bouwen (Both & Veekamp, 2009). Immers, wanneer men een project wil opstarten in belang van 'outdoor education', is vrijwilligerswerk niet overbodig. Sommige ouders, net als de directie, kunnen dan weer problemen hebben met de veiligheid van de kleuters. 'Is het wel veilig als de kleuters onderweg zijn naar dat groene plekje?', 'Wat als het regent en de kleding nat wordt?', enzovoort. Bij juf Trees werd dit probleem opgelost door een grote ouderavond te organiseren, voordat er gestart werd met de buitenklas. De ouders kregen de keuze of ze hun kinderen verder wilden laten meegaan in het hele principe van de buitenklas en ze kozen er dan ook al dan niet voor om hun kinderen gedurende 3 jaar in de buitenklas in te schrijven.

Ook in de buitenschool te Brasschaat kiezen de ouders er zelf voor om hun kind hier in te schrijven en weten ze op voorhand dus al dat het een openluchtschool is (Peeters, 2017; Sierens, 2017). Tot slot merkte ik doorheen mijn stage dat de ouders van het oudercomité wel een beetje achter het 'buiten zijn' of toch zeker achter het groene plekje in de school staan. Ze besloten uiteindelijk om de arena weer op te knappen zodat de kinderen hier weer veilig op konden spelen.

Uiteraard treedt het probleem op in de kleuterklas, wanneer we (bij diverse thema's) naar buiten kunnen gaan. In de lente of de zomer en dus bij mooi weer zijn de leerkrachten al sneller geneigd om naar buiten te gaan. Wanneer het buiten erg koud is of het regent, blijven ze vaak liever binnen. Dit is eigenlijk erg jammer, want dan is er buiten net erg veel te beleven in de regen of de sneeuw, wordt verteld in het artikel 'Natuuronderwijs in koudere jaargetijden' (van den Hurck, 2014). Trees bevestigt dit. Ze vertelt dat de kinderen doordat ze door het slechte weer moeten, extra doorzettingsvermogen krijgen. "Ze moeten erdoor, ze kunnen niet meer terug, waarbij doorzetting erg belangrijk is: ook bij ijskoud weer moeten ze erdoor.", vertelt Trees. Daarnaast zal het, wanneer er slechts één leerkracht inzet op het buiten leren, moeilijk zijn om dit door te trekken naar de hele school. Dit is anders wanneer de directie hier mee op inzet en hier bijvoorbeeld voldoende budget en tijd voor vrij maakt, weten we te lezen in het artikel 'Werken aan een klein paradijs' (Both & Veekamp, 2009). Het draagvlak van dit project is anders te klein ten opzichte van heel de school.

Het antwoord op de vraag waarom het een probleem is, kunnen we terugvinden in verschillende bronnen (Allegraert, 2013, 2014; Broom, 2017; Caminada, 2011; Van Bogaert, 2012). Outdoor education heeft zoals ik eerder al vermeldde vele voordelen maar doordat we deze manier van werken niet gaan toepassen, vallen ook deze voordelen en positieve effecten weg. Wanneer we met outdoor education aan de slag zouden gaan, zorgt dit ervoor dat de kleuters meer betrokken zijn bij de ervaring, waardoor de ervaring dieper doordringt. Het helpt hun zintuigen te ontwikkelen, het zorgt voor een positief effect op het leren, de concentratie, het humeur, de gezondheid, ... ("Uit de pedagogische hoek: outdoor education visietekst (deel 1)", 2016; Verheij, 2003). Het probleem van overgewicht, wat tegenwoordig meer en meer voorkomt doordat de kleuters te weinig bewegen, kan hierdoor afnemen ("Uit de pedagogische hoek: outdoor education visietekst (deel 1)", 2016; Verheij, 2003). De kleuters gaan tijdens de openluchtactiviteiten naar buiten, waar er meer bewegingsmogelijkheden zijn en er dan ook meer bewogen wordt. Naast al deze positieve effecten worden er nog een heleboel andere ontwikkelingsgebieden van de kleuter aangesproken, waardoor deze buitenactiviteiten een meerwaarde zijn. Zoals ik eerder al vermeldde bevestigen ook Trees en Jan (2017) de verschillende positieve aspecten die wanneer we met outdoor education aan de slag gaan, naar boven komen. Trees vertelde hoe de kleuters groeien op zo veel verschillende aspecten, maar uiteraard is de motorische ontwikkeling het meest opvallend. De kleuters leren in de bomen klimmen, leren lopen, Ze leren hun fantasie gebruiken doordat er geen echt speelgoed is, maar door allerlei natuurlijke materialen te gebruiken ontstaat er een enorme betrokkenheid. De kleuters zaten allemaal samen rond de tafel en maakten het muisstil, ze konden zich concentreren op het kleinste ding in de natuur. Hier konden ze uren van genieten. De oudere kleuters zorgen voor de jongere, ze helpen elkaar, ze werken ontzettend goed samen want juf Trees kan niet altijd zien wat er met de kinderen gebeurt wanneer ze verder weg gaan in het bos. De kleuters komen dan zelf vertellen wanneer er iets gebeurde. Op die manier zorgen ze allemaal voor elkaar en ontstaat er een zekere zelfstandigheid. Ook in de openluchtschool te Brasschaat spraken ze over allerlei positieve aspecten die naar boven kwamen. Deze manier van werken zorgt ervoor dat de concentratie van de kinderen verhoogt, de kinderen ontwikkelen een sterkere weerstand doordat de wanden voortdurend openstaan, maar ook kan het geluid van de klassen beter naar buiten waardoor er al niet snel 'te veel lawaai' gaat ontstaan.

Bovendien zijn het niet alleen de gezondheid en andere ontwikkelingsgebieden die eronder lijden wanneer er niet naar buiten gegaan wordt, maar ook kan de natuur zelf er later onder lijden. Wanneer kinderen op jongere leeftijd veel buiten zijn, hebben ze naarmate dat ze ouder worden ook meer respect voor de natuur. Ze zouden bewuster omgaan met de natuur waardoor ze dan dus zullen beseffen dat de aarde niet onuitputtend is (Allegaert, 2013; Broom, 2017; Van Bogaert, 2012).

Het probleem kan zich in de school of buiten de school voordoen. Outdoor education zelf gebeurt uiteraard buiten, maar het kan dus zowel binnen als buiten de schoolmuren. Wanneer er buiten de schoolmuren aan outdoor education gedaan wordt, wordt er gekozen voor plaatsen in de buurt van de school en dan meerbepaald voor groene plaatsen (bv. een bos, een grasveld, ...), maar ook kunnen er tuintjes gemaakt worden binnen of buiten de school. Men kan naar een boerderij gaan, een rusthuis, Op elke mogelijke plaats kan outdoor education toegepast worden. In de buitenklas wordt er echt in het bos aan outdoor education gedaan. Dagelijks trekken ze met pak en zak naar het bos waar ze hun eigen privé-bosstukje van de school hebben, maar ook waar ze de rest van het bos kunnen gebruiken. De andere klassen van de Steinerschool te Brugge houden wekelijks één vaste bosdag en doen op die manier aan outdoor education. De openluchtschool van Brasschaat maakt gebruik van de speelplaats met enkele groene plekje, ook maken ze gebruik van het aanliggende bos. Indien er een bos in de buurt ligt, is het dus een must en kan hiervan gebruik gemaakt worden, maar outdoor education kan op elk groen plekje of elk buitenplekje toegepast worden.

Wanneer ik dan naar mijn stageschool 'De Kleurdoos' ga kijken, doet het probleem zich hier dus ook gedeeltelijk voor. De leerkrachten hebben de mogelijkheid om op het schoolterrein zelf, in het aangelegde plekje natuur, met hun kleuters aan de slag te gaan. Dit plekje wordt nog maar zelden gebruikt. We merken dit aan de tuintjes waar niets meer, op enkele kruiden na, geplant staat. Daarnaast worden de arena en wiglo niet echt gebruikt tijdens de klasactiviteiten. Vervolgens vinden we op wandelafstand van de school een park waar evengoed verschillende buitenactiviteiten gedaan kunnen worden. Wanneer we dan verder gaan kijken dan 'op school', zal het probleem dat er te weinig naar buiten gegaan wordt zich onrechtstreeks ook voordoen in de thuissituatie. Kinderen komen tijdens hun vrije tijd al snel achter een scherm te zitten waardoor het buiten spelen nog maar nauwelijks aan bod komt. Dit wordt onder andere door de visie van het katholiek onderwijs op vlak van wereldoriëntatie bevestigd. Wanneer kinderen thuis komen, wordt hun leven gestuurd door hun werkende ouders en de vele hobby's die ze na schooltijd hebben. Wanneer kinderen dan eens vrije tijd hebben, komen ze vaak terecht achter het scherm. Het buiten spelen in de vrije natuur komt op die manier nog maar nauwelijks aan bod (Van Bogaert, 2012).

We zien dit ook meer en meer in verschillende artikels verschijnen. Ouders die zelf veel televisie kijken, geven hun peuter of kleuter dagelijks bijna drie uur schermtijd. Zelfs bij gezinnen waar ze niet zo voor een iPad en dergelijke zijn, zitten de kinderen nog anderhalf uur voor een scherm (Dobber, 2017). Daarnaast zorgt het veel op het scherm kijken ervoor dat kinderen in de toekomst bijziend worde. Het aantal hiervan blijft stijgen. De oogheekundige Klaver van het Erasmus MC zegt dat de vele schermpjes waar kinderen naar staren en het feit dat ze minder vaak buiten komen daar de grote boosdoener van zijn (Waterval, 2017).

Tot slot ontstaat het probleem, zoals ik eerder vermeldde, voornamelijk in de wintermaanden of wanneer het regent. Dan wordt er in de scholen minder snel naar buiten gegaan omwille van de nood aan gepaste kleding, het bezorgen van briefjes aan ouders (wat uiteraard nog enkele dagen op voorhand moet gebeuren), Zo weet het artikel 'Spelen in het groen' (Caminada, 2011a) te vertellen dat men in deze tijd meer en meer bang heeft dat de kinderen gevaar lopen, dat er iets gaat gebeuren, ... terwijl dit daarom niet het geval is. Ook de moderne tijd speelt een enorm grote rol. De kinderen zitten tegenwoordig meer en meer op smartphones (eventueel die van de ouders), tablets, voor de televisie, aan de computer, enzovoort. De nieuwe uitvindingen zorgen ervoor dat de kinderen minder en minder naar buiten gaan, waardoor outdoor education zeker zo belangrijk wordt!

2 Onderzoekstap 'Richten'

Om verder te kunnen 'inzoomen' op het praktijkprobleem in verband met outdoor education, maakte ik gebruik van de verschillende stappen uit het boek 'Praktijkonderzoek in de school'. Zo zal ik eerst mijn onderzoeksdoel formuleren, daarna ga ik op zoek naar onderzoeksvragen aan de hand van de techniek 'vragende woorden'. Hiervoor gebruik ik de vraagwoorden 'wat', 'wanneer', 'waarom', 'waar', 'welke', 'hoe' en 'in hoeverre'. Aan de hand van deze vraagwoorden stel ik verschillende vragen op, die mij kunnen helpen met het vinden van een gerichte onderzoeksvraag (van der Donk & van Lanen, 2016).

2.1 Het onderzoeksdoel formuleren

Dankzij het raadplegen van literatuur, een gesprek met mijn mentor en stageschool en na bezoeken van verschillende good practices, ben ik tot een onderzoeksdoel gekomen. Zo zou ik tijdens mijn onderzoek graag meer met de kleuters naar buiten gaan, zodat eerder vernoemde positieve aspecten van outdoor education, waaronder de betrokkenheid naar boven kunnen komen. Dit is iets wat mijn mentor ook aankaartte.

Bovendien vertelde mijn mentor mij dat hij vond dat de kleuters te weinig beweging hadden, hier wilde ik in eerste instantie dan ook meer op inzetten. Na verder verloop in het proces ben ik hier niet meer verder op ingegaan, dit omdat de kleuters wanneer ze buiten gaan automatisch veel meer gaan bewegen dan wanneer ze binnen zitten. Dit is dan ook de reden dat ik hier verder niet meer expliciet op ingezet heb.

Daarnaast zou ik outdoor education meer op de kaart willen zetten zodat de leerkrachten die outdoor education nog niet toepassen of misschien zelfs nog niet kennen, er ook kennis mee maken en het misschien later dan ook zelf gaan toepassen zodat de kleuters meer naar buiten gaan. Dit is iets wat op mijn stageschool ook nog vrij weinig gedaan wordt. Mijn mentor vertelde zo bijvoorbeeld dat ze enkel bij mooi weer naar het park trekken om te gaan picknicken. Een ander moment dat ze naar buiten gaan is wanneer de traditionele buitenactiviteiten zoals de herfstwandelingen en dergelijke, aan de beurt zijn. Voor de rest gaan ze bij mooi weer af en toe eens naar buiten om te turnen of in de zandbak te spelen.

2.2 Op zoek naar de onderzoeksvragen

Onderzoeksvraag: vragende woorden

Wat

Wat zijn de verschillende mogelijkheden om aan outdoor education te doen in de omgeving van de school?

Wanneer

Wanneer worden de momenten dat er aan outdoor education gedaan wordt, gepland?
Wanneer komt het probleem dat er te weinig aan outdoor education gedaan wordt naar boven?

Waarom

Waarom wordt outdoor education minder/te weinig toegepast in de kleuterklas?
Waarom is het te weinig aan outdoor education doen een probleem?

Waar

Waar kan ik outdoor education toepassen in de omgeving van de school?

Welke

Welke didactiek kan ik toepassen om in de omgeving van de school aan de slag te gaan met outdoor education?

Welke verschillende activiteiten kan ik doen om de betrokkenheid en de positieve aspecten van outdoor education naar boven te laten komen?

Hoe

Hoe kan ik outdoor education toepassen in de omgeving van de school?

Hoe kan ik outdoor education meer op de kaart zetten in Vlaanderen?

In hoeverre

In hoeverre kan ik outdoor education toepassen in de omgeving van de school, waarbij de kleuters voldoende beweging krijgen en de positieve aspecten ervan naar boven komen?

Aan de hand van deze techniek, heb ik mijn onderzoeksvragen kunnen formuleren:

- Op welke manier kan ik de omgeving in en rond de school optimaal gebruiken om aan outdoor education te doen, waarbij de positieve effecten ervan gestimuleerd worden en de kleuters meer betrokken zijn?
- Hoe kan ik outdoor education meer op de kaart zetten in Vlaanderen, zodat de leerkrachten vaker met hun kleuters naar buiten trekken?

Vervolgens ben ik verder gegaan door mijn onderzoeksvragen op te splitsen in verschillende deelvragen (van der Donk & van Lanen, 2016). De antwoorden op deze vragen gaan mij helpen om een duidelijker antwoord te vinden op mijn onderzoeksvraag, de hoofdvragen. Hiervoor heb ik de techniek 'deelvragen formuleren vanuit deelaspecten' gebruikt. Ik richt mij hier enkel op de deelaspecten en kernbegrippen die ik opnam in mijn hoofdvraag. Op deze manier ben ik tot onderstaande deelvragen gekomen.

- Wat zijn de mogelijkheden om te werken rond outdoor education?
 - Welke activiteiten kan ik doen om aan outdoor education te werken en welke good practices zijn er al?
 - Welke mogelijkheden heb ik met de omgeving rondom het schoolterrein?
- Wat zijn positieve aspecten in het algemeen en specifiek de betrokkenheid?
 - Op welke manier komt outdoor education de betrokkenheid ten goede?
- Hoe kan ik outdoor education meer op de kaart zetten in Zonhoven zelf en in Vlaanderen?

3 Onderzoekstap: Plannen

In deze onderzoekstap ging ik op zoek naar verschillende manieren om een antwoord te kunnen krijgen op mijn onderzoeksvraag en bijhorende deelvragen. Deze verschillende mogelijkheden om achteraf informatie te verzamelen, kon ik terugvinden in het handboek 'Praktijkonderzoek in de school'. Aan de hand van de informatie die ik in dit boek kon terugvinden, heb ik mijn planning opgemaakt met hier telkens de deelvraag, de onderzoeksactiviteit, het doel ervan, de periode wanneer ik het ga uitvoeren en het hulpmiddel dat ik zal gebruiken (van der Donk & van Lanen, 2016).

3.1 Planning

Ik nam de vraag 'Wat is outdoor education?' ook op in deze planning omdat ik mij hier toch nog meer in wou verdiepen. Het is immers een erg belangrijk onderdeel omdat dit is waar het allemaal om draait en men pas aan outdoor education doet, wanneer men echt weet wat het precies inhoudt.

Deelvraag	Onderzoeksactiviteit	Doel	Wanneer	Hulpmiddel
Wat is outdoor education?	In de literatuur op zoek gaan naar informatie over het onderwerp 'outdoor education'.	Een duidelijke literatuurverkenning opmaken in verband met het onderwerp 'outdoor education'.	September – oktober 2017	Literatuurverkenning
	In de literatuur onderzoeken wat outdoor education precies is.	Een duidelijke definitie/beschrijving formuleren van wat outdoor education precies inhoudt.	Oktober – november 2017	Literatuurverkenning
	Onderzoeken wat outdoor education is voor de experts van de good practices.	Deze vraag opnemen in het interview dat afgenomen wordt bij deze experts.	December 2017	Interviewleidraad (zelfgemaakt)

Welke visies hebben de verschillende netten t.o.v. outdoor education?	In de literatuur bestuderen welke visie het GO, VSKO, OVSG hebben.	Een duidelijk beeld krijgen van de visies van de verschillende netten op outdoor education of onderwijs in de natuur.	Februari	Literatuurverkenning
Wat zijn de mogelijkheden om te werken rond outdoor education?	Steinerschool Brugge bezoeken, hier een dag meedraaien en een observatiefiche invullen en interview afnemen.	Te weten komen hoe het eraan toe gaat in een buitenklas en op welke manier dit precies wordt aangepakt.	11/12'17	Observatiefiche (zelfgemaakt, open observatie – participerend) & interviewleidraad
	Openluchtschool Brasschaat bezoeken, hier een rondleiding volgen, een observatiefiche invullen en een interview afnemen.	Te weten komen hoe het eraan toe gaat in een openluchtschool en op welke manier dit precies wordt aangepakt.	12/12'17	Observatiefiche (zelfgemaakt, open observatie – participerend) & interviewleidraad
Welke activiteiten kan ik doen om aan outdoor education te werken en welke good practices zijn er al?	Steinerschool Brugge bezoeken, hier een dag meedraaien, een observatiefiche invullen en interview afnemen.	Te weten komen hoe het eraan toe gaat in een buitenschool en op welke manier dit precies wordt aangepakt.	11/12'17	Observatiefiche (zelfgemaakt, open observatie – participerend) & interviewleidraad
	Openluchtschool Brasschaat bezoeken, hier een rondleiding volgen, een observatiefiche invullen en een interview afnemen.	Te weten komen hoe het eraan toe gaat in een openluchtschool en op welke manier dit precies wordt aangepakt.	12/12'17	Observatiefiche (zelfgemaakt, open observatie – participerend) & interviewleidraad

	Literatuur bestuderen in verband met outdoor education in Noorwegen.	Onderzoeken hoe men in Noorwegen aan de slag gaat met outdoor education en welke voordelen zij hier in zien.	Januari	Literatuurverkenning
Welke mogelijkheden heb ik met de omgeving rondom het schoolterrein?	Enkele vragen stellen aan de mentor om te weten te komen wat zij graag willen dat ik doe rond outdoor education en wat de mogelijkheden zijn.	Te weten komen wat de mentor verwacht en welke mogelijkheden er zijn.	30/11/'17	Bevraging mentor
	Op onderzoek uitgaan of er een mogelijkheid is voor een permanente buitenhoek in de klas.	Is er een mogelijkheid om de buitendeur open te zetten voor een permanente buitenhoek?	Januari – februari	Bevraging mentor
	Informereren bij de gemeente wat mogelijk is.	Te weten komen wat ik mag en wat niet of zij ook ideeën hebben.	Februari	Bevraging gemeente Zonhoven
Wat zijn de positieve aspecten in het algemeen en specifiek de betrokkenheid?	In de literatuur onderzoeken wat de positieve aspecten van outdoor education zijn.	Een opsomming verzamelen van de positieve aspecten van outdoor education.	Oktober – november 2017	Literatuurverkenning (zelfgemaakt)

	Een interview afnemen van leerkrachten in good practices.	De leerkrachten (van buitenscholen) vragen welke positieve aspecten zij opmerken.	11/12'17 12/12'17 <i>(eventueel ook nog in andere bezochte good practices)</i>	Interviewleidraad (zelfgemaakt)
	<p>Onderzoeken hoe outdoor education de betrokkenheid van de kleuters ten goede komt aan de hand van een observatie voor de stage, tijdens de stage en na de stage.</p> <p>De betrokkenheid wordt zowel binnen als buiten gemeten.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Onderzoeken welke meetinstrumenten er zijn. <p>Deur in de klas openzetten</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tuin: permanente hoek? 	Onderzoeken hoe outdoor education de betrokkenheid ten goede komt (zowel binnen als buiten).	Maart – april – mei/juni	Zelfgemaakte observatielijst
Op welke manier komt outdoor education de betrokkenheid ten goede?	Literatuur bestuderen in verband met het effect van outdoor education op de betrokkenheid.	Onderzoeken welk effect outdoor education op de betrokkenheid van de kinderen heeft.	Januari (– februari)	Literatuurverkenning

Hoe kan ik outdoor education meer op de kaart zetten in Zonhoven zelf en in Vlaanderen?	De buurt rondom de school gaan verkennen.	Onderzoeken welke mogelijkheden er in de omgeving van de school zijn, zodat de omgeving van de school benut kan worden om aan outdoor education te doen.	Januari	Observatie/notities met alle materialen
	Contact opnemen met de gemeente.	Te weten komen welke mogelijkheden ik heb in de omgeving van Zonhoven.	Februari	Bevraging gemeente Zonhoven
	Mogelijkheden van een website onder de loep nemen.	Hoe kan ik een website ontwerpen om outdoor education meer op de kaart te zetten in Vlaanderen.	Eind februari	Opzoekwerk, internet raadplegen.

4 Onderzoekstap: Verzamelen & analyseren

Na het opstellen van mijn planning aan de hand van de onderzoeks- en deelvragen, kan ik aan de slag gaan om de informatie te verzamelen. Om meer informatie over de antwoorden op de verschillende deelvragen te verzamelen, ben ik op zoek gegaan in de literatuur. Daarnaast ben ik ook enkele good practices gaan bezoeken. Tijdens deze bezoeken aan de good practices heb ik dan gebruik gemaakt van observaties, deze lijsten heb ik opgesteld aan de hand van de criteria die terug te vinden zijn in het boek 'Praktijkonderzoek in de school'. Net zoals ik dit deed bij het voorbereiden van mijn interviewleidraad. Deze gebruikte ik vervolgens om enkele personen te interviewen (van der Donk & van Lanen, 2016). Zowel deze volledige observaties als interviewleidraden zijn in de bijlagen terug te vinden.

4.1 Wat is outdoor education?

In de eerdere stap 'oriënteren' beschreef ik al een heel aantal verschillende definities die in de literatuur terug te vinden waren over het begrip outdoor education. Wat dit begrip precies betekent, haal ik hier nog eens kort aan. Ik vroeg dit namelijk ook aan de personen die ik interviewde tijdens mijn bezoeken aan de good practices. Ondanks beide personen hier dagelijks mee bezig zijn, de één al meer dan de andere, formuleerden zij mij ieder een heel andere beschrijving over dit begrip.

- "Het is eigenlijk elke dag buiten zijn, in alle weersomstandigheden. Je kan aanpassingen doen wanneer het bijvoorbeeld heel hard stormt, dan ga je geen gevaren opzoeken. Het is een groot deel van de dag buiten zijn op een plek waar je ook activiteiten kan doen en waar je zo je voormiddag of plek inricht zodat je daar zinvol bezig kan zijn" (Sierens, 2017).
- "Een opvoeding die nauw betrokken is op de natuur en dat kinderen respect en aandacht leren hebben voor hun omgeving. De kinderen bijbrengen dat ze dankbaar moeten zijn dat ze in een school met een groene omgeving mogen opgroeien, dat ze er bewondering voor moeten hebben. Het is een stukje opvoeding, maar het zorgt ook voor rust dat het met zich meebrengt" (Peeters, 2017).

Na de verschillende beschrijvingen, die ik eerder opsomde bij het hoofdstuk 'oriënteren' en de beschrijvingen van de personen die ik interviewde, samen te voegen, heb ik omschreven wat outdoor education precies betekent voor mij. Ik heb hiervoor de, in mijn ogen, belangrijkste zaken uitgehaald die outdoor education omschrijven.

Voor mij is outdoor education een vorm van onderwijs waarbij men het lesgeven gaat vervolledigen door dat informeel leren buiten, om te zetten naar betekenisvol leren in een ruimere omgeving waarbij vragen gesteld worden die bij kinderen een nieuwsgierige en kritische houding doen ontwikkelen.

Visies van de verschillende netten

Om mijn ontwerp tot een goed einde te kunnen brengen en dus activiteiten voor de verschillende netten te kunnen uitwerken, ben ik me eerst gaan verdiepen in de visies van de verschillende netten. Op die manier kwam ik te weten hoe de verschillende netten tegenover het 'aan de slag gaan in de natuur' stonden en hoe zij tegenover de ontwikkeling van de kinderen staan.

Katholiek onderwijs

Ik ben me in de eerste plaats gaan verdiepen in het katholiek onderwijs, dit is dan ook het net van mijn stageschool. Omdat ik tijdens mijn stage nog met het 'oude leerplan' van het katholiek onderwijs werk, ben ik eerst en vooral op zoek gegaan naar de visie op wereldoriëntatie van dit leerplan.

In de eerdere onderzoekstap 'oriënteren' heb ik deze visie al kort besproken. Het katholiek onderwijs wil namelijk dat de kinderen zich kunnen ontwikkelen, ze willen hen in vele situaties brengen die hen boeien en uitdagen, waar de betrokkenheid hoog is. Op die manier willen ze ervoor zorgen dat de kinderen een basisvoorstelling krijgen over allerlei aspecten van de werkelijkheid, een basisvoorstelling die hun helpt te evolueren. Jammer genoeg komen de kinderen steeds minder buiten, onder andere door de nieuwe technologieën. Ze staan dan ook alsmaar minder in contact met de levende natuur en er zijn steeds minder speelmogelijkheden in de vrije natuur. In de visie van het katholiek onderwijs kunnen we terugvinden dat ze er naar streven dat de kinderen ook moeten leren van en over de natuur, ze moeten voldoende kennis opdoen over de natuur. Ze moeten bijvoorbeeld leren dat de aarde een bron van energie en grondstoffen is, die niet onuitputtelijk is. Ze moeten op een zeer bewuste manier omspringen met energie, grondstoffen en afval, ze moeten experimenteren met materialen en natuurkundige verschijnselen kunnen onderzoeken. Deze verschijnselen leiden tot een beter inzicht in eigenschappen van materialen en natuurkundige aspecten van de omgeving. Daarnaast is het belangrijk dat er krachtige leeromgevingen zijn met veel doe-activiteiten, waarbij de kinderen maximaal betrokken zijn. Ze streven naar werkelijkheidsnabij onderwijs waar de kinderen in de eerste plaats moeten kunnen verwonderen, ervaren, waarnemen, doen en onderzoeken. Vervolgens moeten ze kunnen reflecteren en synthetiseren en tot slot ronden ze af, dat dit kan overgaan tot actie en engagement. Het katholiek onderwijs streeft er dus naar dat ze reële objecten, situaties en mensen moeten kunnen waarnemen, liefst in de natuurlijke omgeving en ze moeten leren in realistische situaties (Van Bogaert, 2012).

Vervolgens ben ik mij gaan verdiepen in de visie van het ZILL, 'Zin in leren! Zin in leven!', aangezien dit het nieuwe leerplan is van het katholiek onderwijs. Hieruit kan ik concluderen dat het ZILL zich ongeveer aansluit bij het oude leerplan van het katholiek onderwijs. Ze willen dat er met de leerlingen de natuur ingetrokken wordt met de bedoeling dat ze de natuur van binnenuit, via exploratie en onderzoek leren kennen en waarderen. We moeten ze uitnodigen tot verwonderen en bewonderen, ze moeten vaststellingen kunnen doen in de natuur en ze moeten via onderzoeken van natuurkundige verschijnselen experimenteren met materialen. Door dit onderzoeken en experimenteren, streeft het katholiek onderwijs ernaar dat de kinderen inzicht krijgen in eenvoudige natuurkundige aspecten van hun omgeving. Ook in de visie van het ZILL kunnen we terugvinden dat ze een aanzet willen doen om de kinderen op een bewuste manier te laten omgaan met energie, grondstoffen en afval. Ze willen dat de kinderen respect tonen voor de aarde (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2016).

OVSG

Het OVSG bespreekt verschillende componenten in haar visie, onder andere het component 'de omgeving'. De ontwikkeling van het kind wordt beïnvloed door de socio-culturele omgeving waaronder het gezin, de klas, de school maar dus ook de buurt hoort hierbij. Het OVSG wil de ouders als gelijkwaardige partners beschouwen en ze willen de ouders betrekken bij het school- en klasgebeuren. Ze beschouwen de ouders als participant van het opvoedingstraject en willen hun dan ook betrekken met bij het klasgebeuren, net zoals ze de omgeving er bij willen betrekken. Wanneer er speelmogelijkheden gecreëerd worden, willen ze hierin een gezond evenwicht bieden tussen speelmogelijkheden binnen en speelmogelijkheden buiten. Bovendien vindt het OVSG het belangrijk dat de mogelijkheden en kansen die de buurt rondom de school biedt, door de school en de leerkracht verkend en benut worden. De leerkracht hanteert een open, participatieve stijl waardoor de kinderen optimale kansen krijgen om vanuit de eigen beleving te communiceren, te leren en te ontwikkelen (OVSG, 2017).

GO

Het GO onderwijs biedt binnen wereldoriëntatie voor elk domein een visie, dus ook voor het domein natuur. Het GO schrijft neer dat de kinderen de dag van vandaag alsmear meer te maken krijgen met de positieve en negatieve gevolgen van ingrepen van de mens op de natuurlijke omgeving. Het GO wil met het natuuronderwijs de kinderen een zicht doen krijgen op de natuurlijke omgeving en op het eigen lichaam, ze willen dat de kinderen leren dat ze hier met het nodige respect mee moeten omgaan. Ze willen de kinderen opvoeden tot verantwoordelijke burgers die zorg dragen voor de mens en de natuur. Bovendien bieden ze graag veel mogelijkheden tot actieve exploratie van de natuurlijke omgeving waardoor hun band hiermee zal versterken. Vanuit die band met de natuur zal de zorg en verantwoordelijkheid voor planten, dieren en het milieu groeien.

Daarnaast willen ze de beleving bij de kinderen centraal stellen. Het is dan ook de taak van de school om die beleving zoveel mogelijk te verruimen en dus ook naar de natuur in de buurt van de school. Vervolgens vertrekken ze vanuit waarnemingen waarbij de zintuigen van groot belang zijn. Van waarnemen gaan ze over tot onderzoeken waarbij ze zich richten op het begrijpen, meer weten over, oplossen van problemen, Naast de beleving wordt er ook aandacht besteed aan het opbouwen van de kennis, ze moeten de natuurvaardigheden beheersen en positieve attitudes verwerven. Hiervoor is er een minimale kennis nodig. Tijdens al deze zaken willen ze een eerste aanzet doen dat de kinderen een wetenschappelijke onderzoekshouding aannemen. Uiteraard gaat dit over eenvoudige experimenten, bijvoorbeeld in verband met de groei van de planten, het gedrag van de dieren, de weerverschijnselen, Daarnaast willen ze hen zo opvoeden zodat ze respect voor de natuur, het milieubewust handelen en een gezonde levenswijze ontwikkelen. De leerkracht bevordert de belangrijke attitudes door een eigen voorbeeldfunctie te tonen en door hier expliciete aandacht voor te hebben tijdens de activiteiten. Ook wil het GO dat er gezorgd wordt voor een geïntegreerde aanpak. Het leren over de natuur zal altijd inhouden dat we nog andere aspecten meenemen en deze dan als één geheel proberen te benaderen. Wanneer we ergens over leren, gaan we bijvoorbeeld ook kijken waar het vandaan komt, hoe het ontstaan is,

Vervolgens bespreekt het GO het natuuronderwijs per leeftijd. Ik heb mij voornamelijk gefocust op het natuuronderwijs in de kleuterschool, aangezien dit ook mijn doelgroep is. Ze willen het kleuteronderwijs aanmoedigen om het natuuronderwijs in elke klas op een rijker en gevarieerder niveau aan te brengen.

Het exploratiedomein dat aangeboden wordt aan de kleuters moet soms verrijkt worden, dit domein ligt voornamelijk in de klas, op het schooldomein en soms ook in de onmiddellijke omgeving van de school. Ze kunnen bijvoorbeeld ouders en externen betrekken bij het organiseren van activiteiten, ze kunnen een bezoek brengen aan de bakkerij wanneer ze hier op dit moment over aan het leren zijn,

Tot slot geeft het GO nog enkele principes van goed natuuronderwijs:

- Ervarings- en actiegericht te werk gaan
- Ingaan op de belangstelling van de kinderen
- Zelf enthousiasme tonen en zelf meezoeken
- De kinderen rechtstreeks met de natuur in contact brengen via allerlei werkvormen en opdrachten
- Minder 'praat over' en meer 'laat doen'
- Niet enkel het visuele, maar ook het gehoor, smaak, reuk- en tastzin aan bod laten komen
- Aanzetten tot planmatig en systematisch onderzoek
- Niet vertrekken vanuit 'de boekjes'
- Kansen scheppen tot integratie in andere leergebieden en domeinen
- Voorbeeldfunctie vervullen in een aantal fundamentele houdingen ten aanzien van de natuur (GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, 2010).

4.2 Mogelijkheden om te werken rond outdoor education

4.2.1 Inspiratie & good practices

Tijdens mijn proces ben ik, zoals eerder al vermeld, verschillende good practices gaan bezoeken. Wanneer ik op zoek ging naar verschillende scholen om naartoe te kunnen gaan, merkte ik al snel dat er slechts weinig scholen zijn die echt aan outdoor education doen. Enkele scholen gaan regelmatig met de kleuters naar buiten en hebben een natuurvriendelijke schoolomgeving, maar ik merkte dat de meeste scholen hier nog niet zo gekend mee waren. In beide scholen die ik uiteindelijk bezocht, de Steinerschool te Brugge en de openluchtschool te Brasschaat, nam ik een interview af dat ik opstelde aan de hand van de criteria die terug te vinden zijn in het boek 'praktijkonderzoek in de school'. Dit geldt ook voor de observatielijst die ik hiervoor opstelde (van der Donk & van Lanen, 2016).

Tijdens mijn bezoeken aan de good practices, heb ik uiteraard wat inspiratie opgedaan om zelf ook aan de slag te gaan. Eerst en vooral leerde ik hoe juf Trees met haar klas het onthaal aanpakte. Ze deed dit door een kring te maken en vervolgens gewoon te kijken of iedereen aanwezig was. Daarna werd er voornamelijk gezongen en speelden ze een spel. Op het moment dat ik aanwezig was, speelden ze het 'kerstspel', maar dit verandert van tijd tot tijd. Dit spel is dan ook altijd een bewegingsspel wat gedurende enkele weken hetzelfde blijft, zodat de kleuters hier voldoende tijd voor hebben om het onder de knie te krijgen of om zich er volledig in 'te geven'. Na het onthaal begint het vrij spel waar de kleuters in de bomen kunnen klimmen, ze kunnen vrij in het bos spelen of in de verschillende hoeken die gemaakt werden op het privédomein van de school, in het bos. Terwijl ik die dag meedraaide in de buitenklas, deed ik heel wat inspiratie op over hoe ze aan de slag gingen, dat er duidelijke afspraken werden gemaakt en dat je hier vanaf het begin erg consequent in moet zijn. Daarnaast werd ik geïnspireerd door hoe het privédomein van de school ingericht was. Er was een hoek met stoeltjes terug te vinden waar de kleuters dan eigenlijk de 'huishoek' hadden en er waren ook allerlei potten en pannen terug te vinden.

Voor de rest klommen de kleuters in de bomen en gingen ze op ontdekking in het bos, dit zijn dan weer zaken die ik niet kan toepassen bij mij op school omdat ik eerst en vooral al geen bos heb en daarnaast is dit een té grote stap voor de school. Ik kan niet van mijn stageschool verwachten dat zij van bijna niet naar buiten gaan, plots elke dag naar buiten gaan ongeacht de weersomstandigheden (Sierens, 2017).

Ook tijdens mijn bezoek in de openluchtschool deed ik wat inspiratie op. Zij pasten outdoor education toe, door de schuiframen van de klassen doorheen de hele dag open te zetten (Peeters, 2017). Ook dit is iets waar ik inspiratie uit kan halen voor mijn stageschool, maar dan wanneer ik bijvoorbeeld met een permanente buitenhoek werk. De kleuters kunnen dan langs de buitendeur van de klas, naar buiten gaan. Doordat deze deur dan permanent open staat, kan het geluid van in de klas misschien ook wat meer naar buiten en kunnen de kleuters die buiten aan het spelen zijn praten tegen elkaar zonder dat er te veel lawaai is. Ook de kleuters in de klas kunnen dan beter communiceren doordat er weer een aantal kleuters minder in de klas zijn en er zo minder lawaai ontstaat. Op die manier kan ik outdoor education toch dagelijks toepassen, door te zorgen voor één of meerdere 'buitenhoeken'.

Tegenover Vlaanderen is outdoor education in het buitenland dan wel weer vrij bekend. Voornamelijk in de landen zoals Zweden, Noorwegen, Denemarken, Zwitserland, ... kunnen we outdoor education terugvinden. Ik heb mij voornamelijk gefocust op Zwitserland en Noorwegen om een duidelijker zicht te krijgen op hoe men outdoor education aanpakt in het buitenland. Hiervoor heb ik me dan voornamelijk gebaseerd op de informatie die ik in de literatuur kon terugvinden. Zo is er in Noorwegen de kindertuin, er is hier geen kleuteronderwijs. Hier is de buitenruimte van essentieel belang voor de sociale ontwikkeling en de cultuur van het kind. Ongeacht de weers- en de klimatologische omstandigheden, gaan ze enorm vaak naar buiten. In de zomer zijn ze 70% van de tijd buiten, in de winter is dit nog steeds 30% van de tijd. De kinderen hebben er ook geen problemen wanneer het weer wat minder is. Bovendien worden ze heel erg zelfstandig opgevoed, daarnaast komt risky play² er sterk aan bod en wordt het er aanvaard door de leerkrachten. Risky play is een essentieel onderdeel van het spel van de kinderen en het bieden van de mogelijkheden voor uitdaging. De kinderen worden hierdoor door hun nature aangetrokken en ze zijn een expert in het vinden van hun niveau van uitdaging die bij hun vaardigheden past. Een ander groot verschil met het onderwijs bij ons is dat er in Noorwegen meerdere begeleiders per klas zijn, net omdat ze zoveel buiten gaan en extra begeleiding dan wel welkom is (Stoffels, Robberecht, & Deman, 2016).

Ook in Zwitserland zitten er kleine avonturiers in het bos, in Zollikofen wordt er gesproken over een bos-peuterzaal. De kleuters zijn lekker warm ingepakt in de winter en dus gekleed naar het weer. De leerkrachten geven de ouders tips hoe ze hun kinderen hier het best naar kleden, namelijk door 'uienlaagjes' aan te doen. Ze leggen een hele weg af tot hun vaste plekje in het bos, waar ze zoveel tijd voor uittrekken als de kleuters hiervoor nodig hebben. Er is geen haast bij, er is geen bel die ervoor zorgt dat de kleuters alles telkens weer op hetzelfde moment van de dag doen. Alles wordt rustig gedaan, op het tempo van de kleuters. Wanneer kinderen het te koud hebben worden ze op verschillende manieren opgewarmd, er zitten veel bewegingsspelletjes in zodat de kinderen het warm hebben en er wordt een vuurtje gemaakt waar de kleuters zich aan kunnen warmen.

Tijdens de wandelingen merken de kleuters allerlei dingen op, ze bekijken bijvoorbeeld diersporen. Van wie zouden de sporen kunnen zijn? Van een kleine hond? Misschien wel van een vos? Tijdens de tocht wordt er een kar meegesleept met kook- en eetgerei, etenswaren, een EHBO-koffer, touwen en een toilettafel. Op die manier zijn de leerkrachten op veel voorbereid. Nicolas Lätt vertelt dat kinderen hier op een andere manier leren dan op school, in de natuur is de innerlijke motivatie er sterk om nieuwe dingen te leren. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer kinderen in een boom willen leren klimmen. Daarnaast is er ook wat avontuur nodig, wanneer er teveel angst is en er te veel van alles wat de kinderen doen, verboden wordt, zorgt dit ervoor dat de ontwikkeling van de kinderen geremd wordt. Ze leren dan nooit omgaan met risico's.

“Wat ze in de natuur moeten leren, kan later in het leven nodig zijn: zelfverzekerdheid en het vermogen om creatief om te gaan met problemen.”
(Lätt, N.)

² Risky play: het nemen van risico's vormt een groot onderdeel van het spel van de kinderen, het bieden van mogelijkheden en uitdagingen (bv. het klimmen in bomen). Het gaat over het testen en verkennen van grenzen, het leren over risico's, Er wordt geen enkel gevaar vermeden (Stoffels, Robberecht, & Deman, 2016).

Deze bron geeft ook verschillende getuigenissen van kinderen, die het enthousiasme van de kleuters prachtig weergeven. De kleuters vertellen vol enthousiasme over de verschillende dierensporen die ze doorheen die dag zagen, zo vertellen ze dat ze zelfs een hert gezien hadden. Ze omschrijven hoe 'cool' het wel niet in het bos is wanneer het zo hard sneeuwt! Een andere kleuter vertelt dat hij houten wielen van een tak aan het zagen is, hij vraagt zich terwijl af wat hij ermee zou kunnen doen. Hij houdt ervan om in het bos te zijn, zelfs in de winter vindt hij het geweldig. De laatste kleuter had geen tijd om te praten, ze speelden familie en zij was het kind. Ze vertelt wel dat ze het in de zomer een beetje leuker vindt want door de sneeuw lopen is erg vermoeiend, maar toch heeft ze het tijdens het spelen nog steeds lekker warm. Ouders vertellen over hun kinderen uit de bos-peuterzaal. Zo vertelt Monika Truningner hoe haar zoon uitkijkt naar het regenachtige ochtendbos, een enorme fantasie heeft waarbij bladeren en stokjes al genoeg zijn om te spelen, maar ook hoe hij de natuur nu op een heel andere manier behandelt en hoe geduldig hij een mier in de tuin kan observeren. Een andere mama, Nina Güdel, vertelt dat haar zoon de binnenspeelgroep leuk vond, maar nu hij bij de bosspelgroep zit komt hij iedere dag weer terug, heel erg vies, maar met een fantastisch humeur. Het weer? Dat maakt niet uit, alleen de ervaringen zijn belangrijk (Weiss, 2018).

Nadat ik deze informatie verzameld had, kwam ik tot de conclusie dat ik deze manier van werken niet meteen ga kunnen toepassen in mijn stageschool. Ik kan de 'cultuur' van mijn stageschool niet in één keer wijzigen. De school gaat nu praktisch nog niet naar buiten om aan outdoor education te doen en wanneer ik dan meteen aan de slag ga met risky play en dergelijke, gaat hier misschien wel een afkeer voor ontstaan. Omwille van deze reden ga ik hier voor de rest ook niet meer verder op in.

4.2.2 Mogelijkheden met de omgeving rondom het schoolterrein

Eén van de eerste stappen die ik ondernam toen ik aan mijn bachelorproef begon, was nagaan wat de mogelijkheden waren rondom mijn school en wat mijn stageschool en dus ook mijn mentor wilde dat ik rond dit onderwerp zou doen. Uit dit bezoek kwam ik te weten dat ik zowel in en rond de school mogelijkheden heb om outdoor education toe te passen. Op het terrein van de school is er een stukje groen met een zandbak, een wiglo, een arena en tuintjes waar ik met de kleuters aan de slag kan en mag gaan. Op slechts enkele minuten wandelen van de school is er het park 'Den Dijk' gelegen waar ook de Lotjeswandeling uitgestippeld werd voor kleuters. Het is een park dat kindvriendelijk ingericht is.

Van deze mogelijkheden kan en mag ik dus gebruik maken om outdoor education toe te passen en de kleuters te laten onderzoeken, experimenteren en bewegen in alle vrijheid. Bovendien hebben we ook een buitendeur in de klas die uitkomt op het tuintje van de school. Of ik van deze situatie gebruik mocht maken was nog niet zeker na mijn eerste bezoek, daarom ben ik hier achteraf nog eens achter gaan vragen. Ook dit was geen probleem. De klas zelf beschikt over een zandbak waar ik gebruik van mocht maken, maar ook stond mijn mentor open voor een 'nieuwe buitenhoek'.

Omdat het park 'Den Dijk' niet van de school is, ben ik vervolgens gaan informeren bij de gemeente of ik hier al dan niet gebruik van mocht maken, om hier regelmatig eens een activiteit te doen. Hiervoor kreeg ik groen licht en ik maakte hier doorheen mijn stage dan ook zeker en vast gebruik van.

4.3 Positieve aspecten van outdoor education

Bij het onderdeel ‘kadering van het praktijkprobleem’ gaf ik al aan dat outdoor education een heel aantal voordelen met zich meedroeg. Zo zorgt outdoor education ervoor dat de kleuters beter betrokken zijn bij de ervaringen die ze op doen in de natuur, het heeft een positief effect op de concentratie, het humeur, de gezondheid, De kleuters bewegen meer, doordat ze van de grotere ruimte die er buiten is, gebruik kunnen maken. Dit zal er dan ook weer voor zorgen dat het eventuele overgewicht dat bij kinderen meer en meer voorkomt, kan afnemen. Deze informatie die ik tijdens mijn literatuurstudie verzamelde, werd bevestigd door de leerkrachten van de scholen waar ik een bezoek bracht. Zo vertelde Juf Trees in de Steinerschool te Brugge over de verschillende positieve effecten die zij merkte aan het iedere dag naar buiten gaan.

Zo vertelde ze dat ze er heel erg sterk in gelooft dat het goed is voor de kinderen, ze bewegen erg veel en ze moeten doorzetten wanneer het bijvoorbeeld koud is buiten. Het heeft dus ook een positief effect op hun doorzettingsvermogen. Daarnaast komt het de fantasie van de kinderen ten goede, ze hebben eigenlijk niets van speelgoed maar ze spelen altijd mooi met de materialen die ze in de natuur kunnen terugvinden. Vervolgens heeft het een positief effect op het probleemoplossend denken, wanneer ze iets willen maken moeten ze zelf hun plan trekken om dit tot een goed einde te kunnen brengen. Het positieve effect op motorisch vlak is het meest zichtbaar, ze bewegen veel en je ziet ze echt stappen vooruit zetten. Tot slot zegt juf Trees dat ze leren om voor elkaar te zorgen, ze spelen vrij ver waar de juf hen niet ziet en toch komen ze altijd zeggen wanneer er iets is, ze zorgen voor elkaar (Sierens, 2017).

In de openluchtschool in Brasschaat vertelde Jan Peeters mij over de positieve aspecten die hij ervoer dankzij de openluchtschool. Hij vertelde in eerste instantie over hoe enthousiast de oud-leerlingen waren om hun eigen kinderen naar de school te brengen, ze zeggen dat er maar één school is waar ze hun kinderen naartoe willen brengen en vertellen hem dat ze het allemaal erg positief hebben ervaren. Jan vermeldde ook duidelijk dat er, door hun manier van werken met de ramen open, gesproken kon worden in de klassen en het lawaai naar buiten kon. Daarnaast leren de kinderen zich beter concentreren doordat ze zich moeten afsluiten van de omgevingsgeluiden. De kinderen krijgen ook een betere weerstand omdat ze voortdurend in de openlucht zitten (Peeters, 2017).

De ervaringen van deze personen worden zeker ook bevestigd door de literatuur. Het is vanzelfsprekend dat kinderen buiten meer bewegen dan binnen in de klas, dit zorgt er vervolgens voor dat er minder kans is op overgewicht. Daarnaast heeft het buiten zijn, ook een positief effect op het leren en dus ook de concentratie van de kinderen, net zoals Jan Peeters aangaf tijdens het interview. Daarnaast gaf Trees Sierens aan dat de kinderen hun fantasie toenam, maar ze leren zich ook verwonderen voor allerlei dingen in de natuur (“Uit de pedagogische hoek: outdoor education visietekst (deel 1)”, 2016). Op die manier komen de kinderen ook dichterbij de natuur te staan en ontstaat er een band tussen het kind en de natuur (Allegaert, 2013; Broom, 2017). Daarnaast zijn er nog een heel aantal andere positieve aspecten die we kunnen terugvinden in de natuur, deze gaf ik eerder ook al aan tijdens de kadering van het probleem.

Naast de literatuur bevestigt ook Karel Coenen de verschillende positieve aspecten die outdoor education met zich meebrengt. Zo vertelde hij dat groen doet bewegen en dat de natuur de geest ontspant. Door buiten aan de slag te gaan zal de motorische ontwikkeling van de kleuters beter ontwikkelen en leren ze beter met risico's omgaan.

Het buiten zijn zorgt voor een hogere betrokkenheid en een zorgzame houding ten opzichte van de natuur. Daarnaast bevestigt hij dat de natuur ook leernatuur kan zijn, alles wat je buiten leert komt beter binnen. Er ontstaan dan ook betere schoolprestaties en vele kinderen gaan zich beter in hun vel voelen. Zo kunnen bijvoorbeeld kinderen die cognitief minder sterk zijn, in de natuur wel echt tot hun recht komen. Op die manier kunnen ook zij een positief zelfbeeld ontwikkelen (Coenen, 2018). Karel is iemand die dit kan bevestigen doordat hij zelf ook in het werkveld staat en samenwerkt met verschillende scholen die ervaring hebben met een groene omgeving op school.

4.3.1 Het effect van outdoor education op de betrokkenheid

Om een duidelijk zicht te krijgen op het verschil van de betrokkenheid in en buiten de klas, deed ik op voorhand enkele observaties van verschillende kleuters wanneer ze in de klas aan het spelen waren. Hiervoor maakte ik gebruik van de observatielijst van Ferre Laevers waar de observatie van de betrokkenheid sterk naar boven komt (Laevers, 2013). Om het voor mezelf wat makkelijker te maken, zette ik deze observatielijst naar mijn eigen hand. Onderstaande afbeelding geeft deze aangepaste observatielijst weer.

Criterium	Observatiegegevens				
	NIET	SOMS	VAAK	NIET	ALTIJD
Naam:					
Is geconcentreerd					
Is energiek					
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag					
Is creatief					
Heeft een levendige mimiek en houding					
Heeft doorzettingsvermogen					
Is nauwkeurig					
Reageert snel					
Verwoordt wat hij/zij doet					
Vertoont voldoening					
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer)	1	2	3	4	5

Doorheen mijn stage ga ik verschillende buitenactiviteiten in grote groep doen. Doordat ik tijdens deze buitenactiviteiten zelf begeleiding moet bieden, krijg ik hier de kans niet om echt te observeren. Bij de volgende onderzoekstap 'ontwerpen' zal ik wel reflecteren over deze activiteiten.

Tijdens de zelfstandige buitenactiviteiten zal ik uiteraard wel de mogelijkheid krijgen om verschillende observaties uit te voeren. Deze zal ik invullen aan de hand van onderstaande observatielijst. Deze observatie stelde ik zelf samen, waarbij ik mij opnieuw baseerde op de observatielijst van Ferre Laevers (Laevers, 2013). Deze observatielijst verschilt een beetje van bovenstaande lijst. Dit omdat ik op deze manier ook kan observeren of de materialen die aanwezig zijn tijdens de zelfstandige buitenactiviteiten al dan niet aangepast moeten worden, maar ook zodat ik buiten kan inspelen op de interesses van de kleuters.

Observatie				
Aanwezige kleuters:				
	NIET	SOMS	VAAK	ALTIJD
Betrokkenheid:				
Is geconcentreerd				
Verwoordt wat hij/zij doet				
Vertoont voldoening				
Materialen:				
Welke materialen worden gebruikt?				
Welke materialen worden <u>niet</u> (zo veel) gebruikt?				
Interesses:				
Welk spel komt er naar boven?				
Wat spelen de kleuters?				

Nadat er verschillende observaties van de buitenactiviteiten gedaan zijn, zal ik kunnen concluderen of ikzelf op deze manier al dan niet een verschil kan waarnemen in de betrokkenheid binnen of buiten van de kleuters.

Daarna vergelijk ik de observaties met elkaar en kan ik aangeven of ikzelf op deze manier al dan niet een verschil opmerk in de betrokkenheid van de kleuters.

4.4 Outdoor education meer op de kaart zetten in Zonhoven & Vlaanderen

Om outdoor education meer op de kaart te kunnen zetten in Zonhoven zelf, ben ik mij eerst gaan informeren bij de gemeente. Zij informeerden mij verder over de lotjeswandeling die al in het park 'Den Dijk' georganiseerd werd door de bibliotheek van Zonhoven. Dit is ook een wandeling die gekend is bij vele scholen van Zonhoven, waaronder mijn stageschool. Zij namen hier dan ook al deel aan. Daarnaast ben ik gaan vragen wat de mogelijkheden waren in het park en dus ook waar ik gebruik van kon maken. Ze wisten mij te vertellen dat ik zonder enig probleem aan de slag mocht gaan in het park met de kleuters. Ook kreeg ik gegevens van enkele personen, die mij eventueel konden helpen met de verdere uitwerking van mijn bachelorproef. Ze konden er dan misschien ook voor zorgen om outdoor education, specifiek in Zonhoven, meer op de kaart te zetten. Uiteraard heb ik deze personen onmiddellijk gecontacteerd maar tevergeefs. Van de ene persoon kreeg ik hier totaal geen respons op, van de andere enkele keren en plots niet meer. Dit zorgde er dan ook voor dat ik outdoor education via de gemeente van Zonhoven niet verder op de kaart kon zetten. De gemeente gaf mij gelukkig wel de toestemming om in het park aan de slag te gaan, dit was dan ook iets dat ik ging doen doorheen mijn stage.

Om outdoor education meer op de kaart te zetten in Vlaanderen, wilde ik in eerste instantie een kalender ontwerpen voor leerkrachten, waarbij gedurende het hele schooljaar iedere week één buitenactiviteit op terug te vinden was. Om de kalender aantrekkelijk te maken wilde ik wekelijks zorgen voor een foto van die activiteit met hierbij een uitspraak van een kleuter. Dit idee heb ik uiteindelijk laten varen omdat dit niet haalbaar zou zijn doordat ik dit dan allemaal zelf zou moeten vergoeden.

Na heel wat denkwerk, kwam ik uiteindelijk op het idee om een website te maken en hier dan een kalender in te verwerken. Omdat dit iets was wat ikzelf nooit eerder deed ben ik eerst in mijn nabije omgeving op zoek gegaan naar iemand die hier ervaring mee had. Toen ik na een korte zoektocht niet meteen iemand vond, besloot ik zelf een poging te doen om te starten met het ontwerpen van een website. Voordat ik deze website dan echt ging maken, ben ik eerst op zoek gegaan naar een website waar ikzelf mijn eigen website kon ontwikkelen. Uiteindelijk, na enkele websites te proberen kwam ik uit bij de site 'wix.com'. Op deze website ben ik dan verder op zoek gegaan naar hoe alles in zijn werk ging, ik ben in eerste instantie beginnen rondneuzen. Er waren verschillende voorbeelden van websites te zien waar je ideeën kon uithalen. Dit zorgde ervoor dat ikzelf op ideeën kwam en was dan ook hetgeen wat me erg aansprak aan deze site. Ik ben door zelf veel te proberen, te ontdekken en experimenteren veel te weten gekomen. Op die manier ben ik later dan ook aan de slag gegaan bij het 'echt' ontwerpen van mijn website.

4.5 Analyse

Zoals ik hierboven al aangaf, observeerde ik de betrokkenheid van de kleuters voordat ik aan de slag ging met het maken en uittesten van mijn hele ontwerp. Deze observatie van de betrokkenheid gebeurde uiteraard binnen. Ik selecteerde één observatie uit de verschillende observaties die ik deed, deze zal ik dan ook verder analyseren. Deze ingevulde observatie is achteraan in bijlage 7 terug te vinden. Wanneer ik deze observatie dan ga analyseren, kan ik stellen dat de betrokkenheid bij deze kleuter niet zo hoog is.

Kleuter X observeerde ik tijdens het puzzelen. Ik merkte dat hij tijdens dit spel zeer snel was afgeleid. Hij werkte dan ook maar een korte periode geconcentreerd, alles rondom hem (en voornamelijk wat hij buiten zag, aangezien hij zicht had naar buiten) was interessanter. Toch is het een vrij energieke kleuter en toont hij die energie ook tijdens zijn spel, in het ene spel al wat meer dan in het andere. Tijdens het puzzelen kwam deze energie dan ook wat minder aan bod. Daarnaast zette hij niet echt door om de puzzel af te krijgen en werkte hij niet erg nauwkeurig. 'Werkjes' maken is dan ook iets wat deze kleuter niet zo graag doet. Bovendien reageerde hij totaal niet snel wanneer er iets aan hem gevraagd werd. Na enkele keren vragen wat hij aan het doen was, vertelde hij me dat hij aan het puzzelen was. Wanneer hij zijn puzzel dan klaar kreeg, was er uiteraard voldoening te merken bij deze kleuter. Voordat deze voldoening er kon zijn, ging er dan wel al een hele tijd overheen.

Naast deze observatie aan de puzzeltafel, observeerde ik deze kleuter ook nog eens in het algemeen over de verschillende andere hoeken heen. Ik merkte dat hij heel vaak vlinderde tussen de verschillende hoeken en voortdurend impulsen nodig had om betrokken te kunnen blijven spelen. In de fantasiehoek daarentegen, wanneer hij bijvoorbeeld met de Playmobil figuurtjes kon spelen, kwam hij wel vrij goed tot spel. Tijdens de opgelegde activiteiten was dit veel moeilijker.

De andere kleuters kwamen binnen wel wat beter tot spel, ze waren vrij betrokken maar toch waren er verschillende kleuters die regelmatig vlinderden. De betrokkenheid bij het puzzelen en strijkparelen was er bij enkele kleuters wel, maar bij vele kleuters daalde deze al snel.

5 Onderzoekstap: Ontwerpen

Na al de voorgaande stappen doorlopen te hebben, kan ik verder gaan met het uitwerken van een oplossing voor mijn praktijkprobleem. Tegenwoordig gaan kleuters zowel thuis als op school, steeds minder naar buiten. Daarom wil ik activiteiten ontwerpen waar leerkrachten vervolgens gebruik van kunnen maken om naar buiten te gaan. Uit eerder onderzoek merkte ik al dat outdoor education helemaal nog niet zo bekend is in Vlaanderen, daarom kies ik er ook voor een website te maken waar informatie opstaat inzake outdoor education en waar de leerkrachten dan die verschillende activiteiten op terug kunnen vinden. Ik hoop dan dat de leerkrachten mee in deze vernieuwing willen stappen en aan de slag gaan met de verschillende activiteiten die ze op de website kunnen terugvinden.

5.1 Ontwerpeisen

Uit de informatie die ik verzameld heb, heb ik geleerd dat er een aantal belangrijke eisen zijn waar we rekening mee moeten houden wanneer we met outdoor education aan de slag willen gaan. Hieronder lijst ik enkele eisen waaraan we moeten voldoen, op. Vervolgens worden deze kort besproken:

- Experimenteren, onderzoeken
- Werken met de natuur
- Vaste, terugkerende gebeurtenis
- Moet buiten gebeuren (en op één plaats)
- Ouders informeren
- EHBO-pakket
- Didactische aanpak (ze leren er iets)

Experimenteren, onderzoeken

Wanneer we naar buiten gaan is het belangrijk dat we de kinderen in de natuur op onderzoek laten gaan. We moeten ervoor zorgen dat de kleuters een moment de kans krijgen om met bepaald materiaal in de natuur te experimenteren of dat ze op onderzoek kunnen gaan. Hierbij is het belangrijk dat ze al hun zintuigen kunnen gebruiken, ze moeten kunnen ruiken, voelen, proeven, horen en waarnemen (Both, 2011; Van Bogaert, 2012; Winter & Pont, 2017).

Werken met de natuur

Wanneer we naar buiten gaan willen we de kinderen een zekere 'feeling' doen krijgen met de natuur. Zoals ik eerder al vermeldde is het belangrijk dat we de kleuters laten onderzoeken en experimenteren in de natuur, uiteraard gaan ze dan met de natuur aan de slag. Doordat de kinderen echt met de natuur aan de slag gaan, ontstaat er een zekere band tussen het kind en de natuur (van den Hurck, 2014). Toch kan er af en toe ook wel eens gewoon naar buiten gegaan worden waar er dan een activiteit gedaan wordt zonder dat we echt natuurlijke materialen gaan gebruiken. We kunnen ook gewoon gebruik maken van de 'natuurlijke omgeving' die we rondom ons hebben. We kunnen kiezen of we de natuur als doel, (waarbij we echt iets leren over de natuur) of als middel (waarbij we bv. iets rond wiskunde doen in de natuur, al dan niet met natuurlijke materialen) gaan gebruiken (Cools & Van Helleputte, 2016).

Vaste, terugkerende gebeurtenis

Bij outdoor education is het belangrijk dat we niet slechts één keer naar buiten gaan, maar dat we regelmatig naar buiten gaan. Dit kan gaan van wekelijks één keer naar buiten gaan tot dagelijks hele dagen buiten zijn. Ook juf Trees vertelde dat outdoor education voor haar dagelijks naar buiten trekken is (de Gelder & van Koppen, 2008; Sierens, 2017).

Buiten & één plaats

Uiteraard is het vanzelfsprekend dat de activiteiten die gedaan worden, buiten gebeuren. We gaan leren 'buiten de klasmuren', we gaan expliciet gebruik maken van de buitenruimte zodat het leren verplaatst kan worden naar een betekenisvolle context (Cools, 2015). Er kan dan ook voor gekozen worden om telkens op éénzelfde plaats te werken. Dit is een vereiste wanneer we aan natuurbeleving willen doen. Het is belangrijk dat er dan altijd op eenzelfde plaats aan de slag gegaan wordt zodat ze hier ten volle kunnen experimenteren (Both, 2011; Van Bogaert, 2012; Winter & Pont, 2017).

Ouders informeren

Ouders zijn een erg belangrijke factor wanneer we iets met kinderen gaan doen. Achter elk kind schuilt er namelijk een bezorgde ouder. Daarom is het dan ook van groot belang dat de leerkrachten de ouders op de hoogte brengen wanneer er naar buiten gegaan wordt, zo kan er dan gezorgd worden voor gepaste kledij. Daarnaast kunnen leerkrachten ouders tips geven om hun kinderen goed te kleden, dit kunnen ze doen door 'uilenlaagjes' aan te doen bij hun kinderen (Caminada, 2011; Weiss, 2018).

EHBO-pakket

Wanneer we verder wegtrekken van de school en we bijvoorbeeld naar een bos, een park of een groene plaats trekken, is het belangrijk dat we een EHBO-pakket meenemen. Ook de vereiste documenten die nodig zijn voor als er iets gebeurd moeten meegenomen worden. Bijvoorbeeld wanneer er een kind valt en een schaafwonde heeft, moet je dit kind kunnen verzorgen. Aan deze belangrijke 'tip' wordt gedacht door ervaringsdeskundigen, meerbepaald de scholen in Zwitserland (Weiss, 2018), maar ook juf Trees denkt hieraan wanneer ze met haar kleuters naar het bos trekt (Sierens, 2017).

Didactische aanpak

Tijdens outdoor education wordt er een didactische aanpak gehanteerd zodat het fundamenteel of het centraal leren betekenisvol gemaakt wordt voor de kinderen. Dit doordat het in hun eigen leef- en belevingswereld plaatsvindt. Het is een kijk op leren waarbij er vragen gesteld worden aan de kinderen die ervoor zorgen dat de kinderen nieuwsgierig worden en dat er een kritische ingesteldheid ontstaat (Van Helleputte, z.d.).

5.2 Ontwerp

Na het oplijsten van de verschillende eisen waar mijn ontwerp aan moet voldoen, ben ik aan de slag gegaan met het uitwerken ervan. Ik wist dat ik er rekening mee moest houden dat de kinderen voldoende konden experimenteren en onderzoeken, er moesten natuurelementen in voor komen, we moesten regelmatig naar buiten gaan en eventueel ook op één plaats. Daarnaast moest ik ervoor zorgen dat ik de ouders informeerde, als we verder van school weg gingen moesten we zorgen voor een EHBO-pakket en er moest een zekere didactiek achter de activiteiten zitten zodat de kleuters iets zouden bijleren. Met deze aspecten heb ik dan ook zo goed mogelijk rekening proberen te houden bij het uitwerken van mijn ontwerp.

Ik heb ervoor gekozen om activiteitenfiches te ontwerpen omdat ikzelf wil kijken hoe ik de omgeving van de school optimaal kan benutten om aan outdoor education te doen. Om dit te weten te komen, moet ik uiteraard zelf een aantal activiteiten uitproberen in de nauwe omgeving van de school. Daarom trek ik wekelijks één keer met de kleuters naar buiten om de verschillende activiteiten uit te proberen. Ik koos ervoor om activiteiten te doen wat ook 'echte' buitenactiviteiten zijn. Dit deed ik omdat ik aan het begin van mijn bachelorproef koos om outdoor education en natuurbeleving met elkaar te combineren. Bij natuurbeleving is het dan ook belangrijk dat er gebruik gemaakt wordt van de natuur. Hier en daar zijn er activiteiten waarbij de natuur als 'rustgevende plaats' gebruikt wordt. Er wordt dan niet echt gewerkt met de natuur, maar toch heeft de natuur een bepaalde functie.

Naast de gezamenlijke buitenactiviteiten ontwerp ik ook een buitenkeuken waar de kleuters dagelijks gebruik van kunnen maken tijdens het vrij spel. Ook deze zal een plaatsje in de omgeving van de school krijgen, namelijk aan onze klas in de tuin.

Daarnaast wil ik outdoor education wat meer op de kaart zetten in Vlaanderen. Hiervoor ontwerp ik een website waar onder andere de verschillende activiteiten, in de verschillende onderwijsnetten op terug te vinden zijn.

Hieronder lijst ik in eerste instantie dan ook de verschillende activiteiten op die ik allemaal deed doorheen mijn stage. Na elke activiteitenfiche zal ik reflecteren over hoe deze activiteit in de praktijk verliep en welke bijstellingen er eventueel nodig zouden zijn in de toekomst. Dit ook voor de buitenkeuken. Vervolgens koppel ik iedere activiteit nog eens aan de verschillende eisen waar de buitenactiviteiten aan moeten voldoen.

Uiteraard observeerde ik tijdens de buitenactiviteiten de betrokkenheid van de kleuters aan de hand van de observatielijst die ik in de onderzoekstap 'verzamelen' al aanhaalde. Deze verschillende observaties zal ik kort bespreken.

Om deze onderzoekstap dan af te sluiten, reflecteer ik nog over het ontwerpen van mijn website. Helaas is de website momenteel nog niet online terug te vinden, maar kan deze wel al bezocht worden via onderstaande link:

<https://elineluyck.wixsite.com/mijnsite> .

5.2.1 Activiteitenfiches

Thema Pasen – De zoektocht naar de kip

Buitenkriebels

Thema Pasen – De zoektocht naar de kip

Welke doelen streef ik na?

- ✓ SErv3 Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel.
- ✓ IVds4 Zorgzaam omgaan met de schepping, zich inzetten voor een leefbare planeet.
- ✓ IVoc2 Exploreren en experimenteren in de wereld rondom zich.

Concrete lesdoelen

- ✓ SErv3 De kleuters voeren de opdrachten samen uit om de delen van de kip weer te verzamelen.
- ✓ SErv3 De kleuters komen de afspraken en regels die gemaakt werden, na.
- ✓ IVds4 De kleuters voeren de opdrachten uit en hebben hierbij respect voor de natuur.
- ✓ IVoc2 De kleuters experimenteren met de elementen uit de natuur en komen op die manier ook meer te weten over de natuur.

Wat heb ik nodig?

- ✓ Kippenhokjes
- ✓ Opdrachten
- ✓ Witte kip (zonder onderdelen)
- ✓ Delen van de kip (die bevestigd worden op de witte kip)
- ✓ Materialen voor het zoeken van insecten
- ✓ Extra insecten
- ✓ Extra materiaal uit de natuur

Hoe zit de activiteit in elkaar?

Er is iets heel erg gebeurd met de kip, alle delen van de kip zijn weg! Er zit een brief bij ...

"Dag paashaas, kindjes en juf/meester,

ik ben Meneer Vos. De kip is vannacht gaan wandelen in het park, ze is nogal vergeetachtig geweest. Overal in het park is ze wel iets van haar vergeten! Natuurlijk vind ik kippen erg lekker, dus heb ik al de delen van de kip verzameld. Jullie komen te weten, als jullie de opdrachten goed volbracht hebben, waar de deeltjes van de kip terug te vinden zijn. De delen van de kip zijn terug te vinden terug te vinden op plaatsen verspreid in het park. Veel succes!!

Meneer Vos."

Vervolgens gaan de kleuters met de leerkracht op zoek. Na het volbrengen van iedere opdracht, verdienen ze een deeltje van de kip. Zo kunnen ze elk deel van de kip verzamelen.

Opdracht 1: "Wat ontbreekt er?"

"Eerst moeten we kijken wat we allemaal moeten verzamelen van de kip. Wat ontbreekt er allemaal? Als jullie de vos kunnen vertellen wat er allemaal ontbreekt, krijgen jullie een eerste deeltje van de kip. Misschien kunnen we er wel een gekke kip van maken en kunnen we delen van de kip maken met dingen die we vinden in de natuur!"

De kip kan niet echt zien met die ogen, niet echt eten met de snavel, We gaan op zoek naar de rest van de kip.

Opdracht 2: "Aan het insectenhotel"

"De kip eet graag insecten. Ga eens op zoek naar de insecten die de kip graag eet. Jullie mogen in groepjes op zoek gaan naar insecten hier in de buurt."

Wanneer de kleuters geen insecten vinden, kunnen ze op zoek gaan naar een tweede insectenhuisje dat verstopt werd. Hier zitten neppe insecten in. Er wordt gekeken naar de insecten, lust de kip al de insecten uit het huisje? (Zie kaart met voedsel van de kip).

Opdracht 3: "De kip wast zich" (in de kring)

"Hoe zou een kip zich wassen? Ze houdt helemaal niet van water Ze neemt dagelijks een stofbadje! Nemen jullie ook een keer een stofbadje, hoe zouden jullie dat kunnen doen? Als de kippen weer helemaal fris gewassen zijn, zien we weer een nieuw deeltje van de kip onder het vuil tevoorschijn komen!"

De kleuters gaan allemaal op een plekje in de kring zitten en wassen zich zoals de kip.

"De kip maakt met haar poep een kuiltje in de grond (de kleuters schudden met hun billen). Daar gaat ze inzitten (de kleuters gaan zitten). Ze spreidt haar veren (de kleuters spreiden hun armen en benen), ze krabt wat onder de ene vleugel, ze krabt wat onder de andere vleugel (kleuters doen alsof ze onder hun vleugels krabben). Zo probeert ze haar vleugels mooi proper te krijgen. Zijn onze vleugels proper? Dan zetten we ons nog eens goed (kleuters schudden met hun billen), we draaien eens rond (kleuters draaien rond). Nu is het tijd dat we de zand weer van ons afschudden! Schudt jullie maar goed uit! (De kleuters schudden zich helemaal uit)."

Opdracht 4: "Het kippenest"

"Als we willen dat de kip voor eitjes kan zorgen, moeten we ook voor een lekker warm nestje zorgen! Maak maar eens een nestje van allemaal dingen die je in het park terug kan vinden!"

De kleuters gaan in twee grote groepen op zoek naar materiaal waar ze een nestje mee kunnen maken voor de kip. Eventueel krijgt beide groep een knuffel van een kip, die in het nest moet passen.

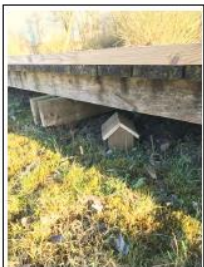
Opdracht 5: "Wat ontbreekt er nog?"

"Bijna alle opdrachten volbracht, de kip is bijna volledig! Probeer alles maar eens op een juiste plaats te puzzelen, wanneer jullie dat gelukt is en jullie merken welk stukje er nog ontbreekt. Krijgen jullie het laatste deeltje van de kip."

Plaatsen huisjes

Aan het insectenhotel

Onder het wandelbrugje

Tussen de bomen

Aan de kring

Aan de lotjesboom

Aan de vuilnisbak
(reversmentemal)

Materialen

Reflectie: 'Zoektocht naar de kip'

Tijdens deze activiteit ging ik de eerste keer met de kleuters naar buiten. Het was een spannend moment want ook voor mij was dit de eerste keer dat ik een volledige groep kleuters mee naar buiten nam. Het was die dag een regenachtige dag, we werden dus al van dag één op de proef gesteld. Ik werd hier al meteen geconfronteerd met mijn eerste criteria waar ik niet aan gedacht had om rekening mee te houden. Ik had er niet aan gedacht de ouders op voorhand in te lichten over de datum van de buitenactiviteit, met als gevolg dat de kinderen niet allemaal naar het weer gekleed waren. Toch besloten we om naar buiten te gaan, het regende een beetje, maar we vertrokken vol enthousiasme en goede moed op zoek naar de onderdelen van de kip! De kleuters wandelden, praatten gezellig onder elkaar en ondertussen werd er gesproken over de vos, de vos die de delen van de kip gestolen had.

Eénmaal we het huisje aan het insectenhotel gevonden hadden, gingen de kleuters op zoek naar de insecten. Ze gingen allemaal gericht op zoek in het gras. Tot ik op een bepaald moment besloot om het tweede huisje erbij te halen en dan de verschillende 'neppe' insecten te gebruiken. Dit omdat er op dat moment niet erg veel insecten te vinden waren. De insecten werden uitgedeeld en we bespraken ze kort, daarnaast had ik een prent bij van de kip met het voedsel wat ze at. De kleuters keken welke insecten ze vast hadden en welke insecten de kip al dan niet lustte. Deze eerste opdracht was niet zo geslaagd aangezien ik niet de volledige groep mee had. Ik moest me centraler opstellen in de groep en de prent die ik bij had was op A4-formaat, eigenlijk wat te klein om de hele groep te kunnen bereiken. Dit zorgde ervoor dat de betrokkenheid niet bleef. Dit was dan ook de eerste echte buitenactiviteit voor hun in het park dus er waren natuurlijk een heel aantal prikkels die zorgden voor de nodige afleiding. Ik heb deze opdracht dan ook sneller afgebroken en besloten om de deeltjes van de kip er op een andere plaats 'op te plakken'.

Toen we vervolgens het volgende huisje vonden, kwamen we aan bij de kring in het park. Dit was een geslaagd onderdeel van de hele zoektocht. De kleuters deden heel erg goed mee, het was een activiteit waarbij ze konden bewegen en hun energie dus ook kwijt konden. De betrokkenheid was hier ook veel beter dan bij de vorige activiteit. Het was in eerste instantie de bedoeling dat de kleuters op de stammetjes gingen zitten maar doordat deze nat waren gingen we hierop staan. Uiteindelijk was dit ook een beter idee, aangezien de kippen dan 'op stok' zaten.

De activiteit die daarop volgde hebben we overgeslagen. De wandeling werd uiteraard nog verder gezet, samen met de zoektocht maar de opdrachten werden niet verder uitgevoerd. Het was hier de bedoeling dat de kleuters nestjes maakten voor de kippen met verschillende natuurlijke materialen die ze in het park konden vinden. Helaas waren er verschillende kleuters die, doordat ik een eerste belangrijk criteria vergat namelijk de ouders informeren, kou aan het krijgen waren. Omdat dit de eerste keer was, besloten we dan ook de activiteit wat in te korten en terug naar de klas te keren. Nadat de kleuters hier wat hadden kunnen spelen, deden we een terugblik op de activiteit die gedaan werd.

Wanneer ik deze activiteit dan ga koppelen aan de verschillende eisen waar mijn ontwerp aan moet voldoen, kan ik stellen dat de activiteit hier min of meer bij aansluit. Tijdens de zoektocht kregen de kleuters de kans om te experimenteren en onderzoeken in de natuur wanneer ze op zoek gingen naar de verschillende insecten. Wanneer de volledige activiteit gebeurd zou zijn, kregen de kleuters deze kans ook tijdens het maken van het nestje van de kippen. De kleuters zouden hier kunnen onderzoeken welke takjes ze nodig hebben voor een goed nestje voor hun kip, maar ze kunnen ook experimenteren tijdens het maken van het nest.

Daarnaast krijgen de kleuters de kans om te werken met de natuur. De activiteit vindt uiteraard al plaats in de natuur, maar de kleuters gaan ook aan de slag met de natuur. Ze gaan op zoek naar natuurlijke materialen om een 'schilderij' van een kip te maken, ze zoeken insecten, ze gaan op zoek naar takjes en andere materialen voor het nestje van de kip vorm te geven. Dit was de eerste buitenactiviteit van de volledige reeks. Er zijn nog verschillende activiteiten die volgen wat er vervolgens voor gaat zorgen dat deze verschillende buitenactiviteiten vaste, terugkerende gebeurtenissen zijn.

Natuurlijk ging deze activiteit buiten door, in het park. Op voorhand heb ik besloten dat er twee vaste plaatsen zijn waar ik de activiteiten regelmatig ga laten doorgaan. Het park 'Den Dijk' is dan ook één van de twee vaste plaatsen.

Zoals ik eerder al vermeldde, vergat ik de ouders te informeren. Dit is iets waar ik naar een volgende keer zeker op moet letten zodat de ouders er rekening mee kunnen houden dat we die dag naar buiten gaan.

In verband met het EHBO-pakket gaf ik eerder al aan dat dit enkel nodig is wanneer je verder wegtrekt van de school. In dit geval zat ik net langs de school met als gevolg dat we ook meteen weer op school waren, moest er iets gebeuren.

Tot slot bracht ik de kennis die de kleuters eerder opdeden over de kip naar buiten, door een zoektocht te maken. Hierdoor zat er een zekere didactische aanpak achter, aangezien de eerder opgedane kennis uit de klas terugkwam tijdens deze activiteit. De kleuters kregen verschillende opdrachten waarbij ze een nieuwsgierige, onderzoekende houding moesten aannemen om de opdracht te volbrengen. Zo moesten ze bijvoorbeeld op zoek gaan naar materialen om een 'schilderij' van de kip te maken, ze moesten op zoek gaan naar de verschillende insecten, maar ze moesten ook de juiste materialen vinden om een nestje te kunnen maken.

Thema Pasen – Zaaien

Buitenkriebels

Thema Pasen – Zaaien

Welke doelen streef ik na?

- ✓ SErv3 Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel.
- ✓ OWna4 Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe levende organismen groeien en zich voortplanten.
- ✓ IVds4 Zorgzaam omgaan met de schepping, zich inzetten voor een leefbare planeet.
- ✓ WDMm3 Schatten, meten en rekenen met maateenheden.

Concrete lesdoelen

- ✓ SErv3 De kleuters werken allemaal samen om de moestuin te zaaien.
- ✓ OWna4 De kleuters leggen de prenten van hoe ze moeten zaaien in de juiste volgorde en verwoorden kort dat het zaadje groeit tot een plant/groente/...
- ✓ IVds4 De kleuters zaaien de zaadjes met respect voor de natuur door niets stuk te maken.
- ✓ WDMm3 De kleuters zaaien de zaadjes op de afgemeten afstand en meten dit af met een gekregen afstand aan een touwtje, vastgemaakt aan stokjes.

Wat heb ik nodig?

- ✓ Moestuin
- ✓ Grond
- ✓ Zaadjes
- ✓ Touw met stokjes
- ✓ Hark
- ✓ Schöffel
- ✓ Schopjes
- ✓ Gieter (met water)

Hoe zit de activiteit in elkaar?

Wanneer je school beschikt over aangelegde tuintjes is dit een heel erg leuke activiteit. Ook wanneer je school niet beschikt over tuintjes, kan er een bak buiten gezet worden waarin gezaaid kan worden. Maak samen met de kleuters de grond in orde, zodat de zaadjes later goed kunnen kiemen. Wanneer de grond in orde gemaakt is, kan je samen met de kleuters gaan zaaien. Hoe zien de zaadjes eruit? Wat zijn de verschillen tussen de zaadjes? Zijn ze even groot, welke zijn kleiner? Daarna kan je samen met de kleuters beginnen zaaien. Dit kan aan de hand van een stappenplan, maar je kan ook polsen naar wat de kleuters al weten en samen op onderzoek gaan hoe je moet zaaien. Er kan gebruik gemaakt worden van een touwtje waar telkens een bepaalde afstand op aangeduid wordt. De kleuters meten met een bepaalde maateenheid waar telkens een zaadje in de grond gestopt moet worden. Eénmaal de zaadjes gezaaid zijn kan je dagelijks één of twee kindjes kiezen die de zaadjes en later de plantjes, water geven. Ze leren op die manier zorg dragen voor de moestuin en voor de natuur. Achteraf kan er gekookt worden met de gezaaide kruiden, groenten,

Stappenplan

Reflectie: 'Zaaien'

Tijdens deze activiteit ging ik met de kleuters aan de slag in de tuin van de school. Omdat het thema Pasen voor 'nieuw leven' staat, zorgden wij ervoor dat er ook 'nieuw leven' in onze tuin zou groeien. Om iets nieuw te kunnen zaaien, moesten we er eerst voor zorgen dat de grond in orde was. Ik zorgde er enkele dagen voordat we de activiteit gingen uitvoeren voor, dat de aarde klaar was om te zaaien. Ik zorgde voor 'goede aarde'. Aan de start van de activiteit liet ik de kleuters zien wat ik allemaal bij had: zaadjes, een schopje, een harkje, touwtjes met lintjes aan, We bespraken kort wat dit allemaal was en waar het voor diende. Vervolgens gingen we naar buiten. Ik deed dit telkens met een klein groepje zodat iedere kleuter iets kon doen en de rest van de kleuters konden spelen. Doordat er slechts een klein groepje buiten bij mij in de tuin was, werd deze activiteit gedaan a.d.h.v. co-teachen. Mijn mentor hield de kleuters die nog in de klas waren in het oog, zodat ik mij kon focussen op de activiteit buiten. Wanneer er de mogelijkheid is om de rest van de kleuters bijvoorbeeld buiten te laten spelen, kan deze activiteit ook gedaan worden wanneer je als leerkracht alleen in de klas staat. Daarna ging ik op een onderzoekende manier aan de slag met de kleuters. Voor we de zaadjes gingen zaaien, moesten we eerst gelijke grond hebben. Daarna bekeken we hoe we de zaadjes het best konden zaaien. Wanneer we ze gewoon op de grond legden zouden de vogels de zaadjes kunnen opeten. We moesten ze dus in de grond steken. Per soort zaadje dat we zaaiden, onderzochten we ze grondig: 'Hoe zien de zaadjes eruit?', 'Wat zijn de verschillen tussen de zaadjes?', We gingen verder aan de hand van het stappenplan (zie activiteitenfiche). Eerst maakten we groeven in de grond met een dikke tak. Zo konden we de zaadjes daarna gewoon in de groefjes leggen. We spannen het touw van de ene naar de andere kant en vervolgens werd er gemeten binnen welke afstand we telkens een nieuw zaadje moesten leggen. Tot slot 'verstopten' de kleuters de zaadjes weer onder de grond. We zaaiden peterselie, radijsjes, wortelen en goudbloempjes. Op die manier zouden de kleuters de verschillen achteraf duidelijk kunnen waarnemen. Eens de zaadjes in de grond zaten, drukten ze de grond goed aan met hun handen en achteraf kregen de zaadjes water. Doordat het bijna vakantie was en we op die manier het kiemproces niet konden volgen, kreeg ook iedere kleuter zijn of haar eigen potje waar hij/zij dan zelf waterkers in mocht zaaien. Deze potjes werden mee naar huis genomen.

Dagelijks werden er twee 'kindjes van de beurt' gekozen. Het was de bedoeling dat deze kindjes elke dag na het onthaal, zorg gingen dragen voor de tuin. Helaas heb ik hier niet voldoende op ingezet, waardoor de groei van het kiemproces niet zo goed opgevolgd kon worden door de kleuters. Nadat ik me dit na een bepaalde periode begon te realiseren, heb ik hier weer meer op proberen inzetten. Gedurende enkele dagen gingen de kindjes van de beurt de plantjes in de tuin water geven. Na enkele dagen hielpen de kleuters mij hier dan wel weer meer aan herinneren. Dit waren dan niet altijd de kindjes van de beurt, maar de kindjes die er achter kwamen vragen. Op die manier werd de tuin enkele weken later dan wel weer dagelijks opgevolgd en zorgden de kleuters ook echt voor 'hun tuintje'.

Dit versterkte alleen maar toen de kleuters dan ook gebruik maakten van de kruiden en groentjes uit hun eigen tuin. De kleuters oogstten de peterselie om in de eiersalade te doen, de radijsjes om eens te proeven, ... maar toen we dan ook enkele wortels oogstten om eens te kijken hoe groot ze geworden waren, werden ook deze al snel geproefd door de kleuters. Voordat we alles wat we geoogst hadden, konden opeten, moesten we dit uiteraard eerst wassen. Ook dit was een fantastische activiteit voor de kleuters. Ze roken eens aan de peterselie en merkten meteen een opvallende geur: "Mmm ... Ruik eens hoe lekker dat dat ruikt!". Over de radijsjes vertelden ze dat ze "Nogal gek smaakten, misschien een beetje zuur. Maar ze zijn wel lekker!". De worteltjes, die vielen het meeste in de smaak, al waren ze nog zo klein: "Mmm ... Lekker, juf!".

Ook bij het zaaien probeerde ik rekening te houden met de verschillende ontwerpeisen. Tijdens deze activiteiten konden de kleuters experimenteren en onderzoeken, maar toch mocht het onderzoekende er nog meer in zitten. Ik probeerde zoveel mogelijk onderzoekende vragen te stellen zodat de nieuwsgierigheid nog meer naar boven zou komen, maar dit mocht op bepaalde momenten nog meer. Vaak nam ik de touwtjes zelf nog te veel in handen of bereidde ik op voorhand te veel alleen voor. Zo kon ik de grond bijvoorbeeld samen met de kleuters in orde maken, waardoor het onderzoeken en aan de slag gaan met de natuur, nog meer naar boven zouden komen. Daarnaast zijn de kleuters uiteraard in de natuur aan de slag gegaan, waardoor ze toch ook werkten met de natuur. Ze hebben zelf gezorgd voor een 'nieuw stukje natuur' in de tuin van de school.

Het was een tweede activiteit uit de hele reeks, die ervoor zorgt dat het vaste, terugkerende gebeurtenissen worden gedurende een lange periode. Deze activiteit werd dan ook tijdens de tweede week van mijn stage gedaan. Zo ga ik er verder voor zorgen dat er iedere week minstens één buitenactiviteit gepland staat.

We maakten tijdens deze activiteit al meteen kennis met de tweede vaste plaats waar we aan de slag konden gaan: de tuin van de school. Deze tuin is gelegen op het terrein van de school en ligt dan ook nog eens net aan onze klas. Ik had in mijn stageklas de mogelijkheid en tegelijkertijd ook de luxe om de deur van de klas open te zetten en meteen uit te komen in de tuin.

Ook tijdens deze activiteit had ik de ouders nog niet geïnformeerd, dit omdat de activiteit in de tweede week van datzelfde thema viel en er dus geen nieuwe themabrief naar de ouders verstuurd moest worden. Uiteraard hield ik het weer gedurende de week ervoor wel in het oog om te weten of ik misschien toch nog een extra briefje aan de ouders moest meegeven. Dit was uiteindelijk niet nodig en de kleuters moesten dus niet speciaal naar 'slecht weer' gekleed worden.

Doordat we hier aanwezig waren op het terrein van de school, was een EHBO-pakket hier niet nodig. In de school zijn er verschillende EHBO-kastjes waar we gebruik van konden maken en waar we dan ook meteen bij waren.

Tot slot zorgde ik nog voor een didactische aanpak. De kleuters leerden, door buiten aan de slag te gaan hoe ze zelf moesten zaaien, maar achteraf ook hoe ze een tuin moesten onderhouden en hun kruiden en groenten moesten oogsten.

Thema Ridders en prinsessen – Fantasietocht

Buitenkriebels

Thema Ridders en prinsessen – Fantasietocht

Welke doelen streef ik na?

- ✓ OWsa1 Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen op verschillende manieren samenleven en groepen vormen.
- ✓ IVds4 Zorgzaam omgaan met de schepping, zich inzetten voor een leefbare planeet.
- ✓ TOMn1 Een mondelinge boodschap verwerken.

Concrete lesdoelen

- ✓ OWsa1 De kleuters verzamelen de verschillende onderdelen die ridder Arthur nog mist in zijn kasteel en ervaren op die manier dat de ridders en prinsessen vroeger een andere levenswijze hadden.
- ✓ OWsa1 De kleuters benoemen de verschillende materialen/onderdelen die ridder Arthur nog nodig heeft.
- ✓ IVds4 De kleuters voeren de opdrachten uit en hebben hierbij respect voor de natuur.
- ✓ TOMn1 De kleuters voeren de opdrachten uit en tonen hierdoor aan dat ze de boodschap van de leerkracht begrepen hebben.
- ✓ TOMn1 De kleuters beantwoorden de vragen die de leerkracht stelt en tonen op die manier aan dat ze de leerkracht begrepen hebben.

Wat heb ik nodig?

- ✓ Brief
- ✓ Ridder Arthur
- ✓ Vlaggen met de verschillende materialen op
- ✓ Stokpaarden
- ✓ Ophaalbrug
- ✓ Schild, helm, harnas, zwaard
- ✓ Takjes
- ✓ Vuurstenen
- ✓ Hout
- ✓ Bloemetjes

Hoe zit de activiteit in elkaar?

Tijdens deze activiteit kan het thema 'Ridders en prinsessen' geïntroduceerd worden. De kleuters vinden in de klas een brief, een brief van ridder Arthur die door een teletijdmachine verduwaald is. De kleuters gaan in het park 'Den Dijk' op zoek naar allerlei materialen die ridder Arthur kunnen helpen zich weer thuis te voelen. Door een hele zoektocht in het park worden er allerlei activiteiten uitgevoerd, die ridder Arthur het gevoel geven dat hij weer in het Middeleeuwen zit.

Stopplaats 1: De ophaalbrug (brug aan de parking)

De brug wordt besproken, wat voor brug zou het zijn? Waarvoor zou de brug dienen? Wat kunnen we onder de brug zien? Wanneer de kleuters niet alles weten, vult bijvoorbeeld een handpop die ridder Arthur kan voorstellen, aan:

"De ophaalbrug aan mijn kasteel is altijd omhoog, zodat er geen slechteriken mijn kasteel binnen kunnen. Wanneer ik dan zelf binnen wil of er een prinses in mijn kasteel binnen willen, moet ik de brug omlaag laten. Dan kunnen de mensen over de brug stappen die over het water ligt, daarna gaat de brug weer naar omhoog. Voor jullie heb ik de brug alvast omlaag gelaten, zodat jullie het kasteel binnen kunnen!"

Stopplaats 2: Het paard van de ridders en prinsessen (achter de brug)

Achter de brug kunnen eventueel twee stokpaarden geplaatst worden of uitgehaald worden. Van wie zouden de paarden zijn? Wat doen de ridders en prinsessen met hun paarden? Rijden ze dan niet met de auto? Opnieuw vult ridder Arthur verder aan wanneer de kleuters het niet weten:

"Dat zijn de paarden van de ridders en prinsessen, zij gaan overal naartoe op hun paard. De ridders gebruiken hun paarden soms ook wanneer ze gaan vechten, dan vechten ze van op hun paard. De paarden staan in de stallen van het kasteel, daar worden ze verzorgd door mensen die werken in het kasteel. Paarden kunnen ook heel erg snel lopen, dat heet galopperen. Galoppeer maar eens allemaal (ter plaatse) zoals de paarden dat doen!"

Stopplaats 3: De vlag met het harnas (aan de haagjes – muren van het kasteel)

Op de eerste vlag die de kleuters tegenkomen, kunnen ze een harnas zien. De leerkracht kan er dan een 'echt' harnas bijhalen, wat achteraf in de poppenhoek gelegd kan worden. Wat zou dit zijn? Van wie zou het harnas zijn? Waarom zouden de ridders zoiets aandoen? Ridder Arthur helpt de kleuters eventueel verder op weg:

"In het kasteel hangen er heel erg veel vlaggen. Ook tegen de kasteelmuren. Op deze vlag kan je het harnas van de ridder zien. De ridder moet dat harnas aandoen, zodat zijn lichaam tijdens het vechten beschermd is. Het is van metaal, wanneer er dan andere ridders de ridder met een zwaard willen steken, zorgt het harnas ervoor dat dat geen pijn doet. Zo sterk is het harnas! Doe jullie harnas maar allemaal aan, zodat jullie klaar zijn om een ridder te worden!"

Stopplaats 4: De vlag met de helm en het schild (aan de haagjes)

Op de volgende vlag kunnen de kleuters de helm en het schild zien. Wat is dit? Van wie zou dat zijn? Waarvoor dient de helm? Waarvoor gebruiken ze een schild? Opnieuw helpt ridder Arthur de kleuters op weg indien nodig:

"De ridder doet de helm op zijn hoofd wanneer hij gaat vechten, die beschermt hem tegen de zwaarden van de andere ridders. Hij doet de klep van zijn helm omlaag, zodat zijn ogen beschermt zijn. In de klep zitten kleine openingen die ervoor zorgen dat de ridder nog goed kan zien. De ridder heeft ook een schild wat hem beschermt, dat houdt hij goed vast in zijn ene hand, zodat hij zich daarmee kan beschermen tegen de zwaarden van de andere ridders, wanneer hij aan het vechten is. Maar voordat de ridder zijn helm op zijn hoofd zet, is het heel erg belangrijk dat hij mooi proper en geblonken is! Neem jullie helm maar allemaal vast, neem maar een doekje en begin maar te wrijven over jullie helm, zodat hij weer helemaal blinkt! Daarna kan je hem op je hoofd zetten en houdt je je schild maar goed vast."

Stopplaats 5: De vlag met het zwaard (aan de treunwlg, tussen de bomen)

Verder in de boom kunnen de kleuters de vlag met het zwaard terugvinden. Wat staat er op de vlag? Wat doet de ridder ermee? Eventueel kan ridder Arthur nog verder aanvullen:

"De ridders gebruiken hun zwaard om te vechten, ze moeten daar eerst heel erg hard voor oefenen. Ze vechten dan voorzichtig met hun vrienden en oefenen zo hoe ze moeten vechten met hun zwaard. Wij hebben nu al een schild, een helm, een harnas ... Maar nog geen zwaard. Jullie mogen dadelijk eens op zoek gaan naar een tak(je) hier tussen de bomen, wat als jullie zwaard kan dienen. Het moet groot genoeg zijn, zodat je het kan vasthouden maar het mag ook niet te groot zijn. Wanneer je je zwaard gevonden hebt mag je terug naar hier komen en gaan we eens oefenen hoe we dat precies moeten doen!"

Stopplaats 6: Het haardvuur (in de kring)

In de buurt van de kring kunnen de kleuters aan een struik de vlag met het haardvuur erop terugvinden. Wat zien we hier? Waar zouden de ridders dat vroeger voor gebruiken? Hoe zouden ze vuur maken? De leerkracht kan vervolgens tonen hoe ze vroeger vuur met stenen maakten, door twee stenen tegen elkaar te slaan. Eventueel kan er gebruik gemaakt worden van speciale vuursteentjes die vonken geven. Iets wat de kleuters uiteraard geweldig vinden! Ridder Arthur kan eventueel nog verdere informatie geven:

"Vroeger moesten de ridders vuur maken om het warm te hebben en om licht te hebben. Ze zochten dan allemaal hout bij elkaar en legden dit op een hoopje. Dan namen ze twee stenen die ze tegen elkaar sloegen en dan kon je na een tijdje vonkjes vuur zien. Zo maakten de ridders vroeger vuur."

Stopplaats 7: De spiegel van de prinses (de vijver)

Aan de vijver kunnen de kleuters een vlag met een prinses terugvinden. Wie staat er op deze vlag? Hoe ziet de prinses eruit. De prinses kijkt graag in de spiegel, vroeger keken prinsessen wel eens in het water. Wat kunnen we allemaal zien in het water? Ridder Arthur helpt de kleuters verder op weg en geeft hen een nieuwe opdracht:

"De prinsessen dragen altijd heel erg mooie jurken, ze dragen ook altijd mooie schoentjes en ze hebben een kroontje op hun hoofd. Prinsessen kijken dan ook graag in de spiegel, wanneer ze geen spiegel hebben, kijken ze soms ook in het water. Ze kunnen zichzelf dan gespiegeld zien in het water, net als bij een echte spiegel. Kijk maar eens in de vijver wat jij allemaal gespiegeld kan zien."

Als de prinsessen zoveel in de spiegel kijken, dragen ook heel erg graag mooie juwelen zoals kettingen. Ze maken die ook graag van bloemetjes! Ga maar eens op zoek naar bloemetjes, die kan je meenemen naar de klas en dan kan je in de klas mooie bloemenkettingen maken. Zo worden jullie nog echte prinsessen!"

Ridder Arthur

Enkele vlaggen

Reflectie: 'Fantasietocht Ridders en prinsessen'

Om het thema 'Ridders en prinsessen' te openen, trokken we naar het kasteel in het park 'Den Dijk'. Voordat we konden vertrekken moest eerst de brief van ridder Arthur die in de klas lag, voorgelezen worden. Ridder Arthur was verdwaald, hij stapte bij hem aan het kasteel in een teletijdmachine en kwam plots bij ons in de klas terecht. In het park zouden we allemaal dingen kunnen terugvinden die ridder Arthur weer dat gevoel van de middeleeuwen kon geven. We trokken snel onze jas aan en gingen op pad!

Eerst kwamen we aan bij de ophaalbrug met de touwen, die de brug omhoog konden trekken. We bespraken hoe de brug werkte, wat er onder de brug te zien was, waarom de ridders en prinsessen zo'n brug aan hun kasteel hadden, We kwamen er samen achter dat de brug ervoor diende dat de slechteriken niet zomaar binnen konden in het kasteel, ze vielen in het water! Tijdens deze 'gesprekken' in het park, stelde ik mij al centraler op dan bij de voorgaande tocht in het park. Op die manier bereikte ik al veel meer kleuters, maar toch mocht ik ze nog dichter bij mij halen zodat ze echt rond me stonden. Dit gold ook voor de stopplaatsen die nog volgden. De stokpaarden, die normaal achter de brug te zien waren, werden overgeslagen omdat het anders te veel werd voor deze groep. In plaats van de echte stokpaarden, kon ik de kleuters hier denkbeeldig op hun paard laten springen. Helaas heb ik hier niet aan gedacht op het moment zelf. Dit met als gevolg dat er weer wat minder betrokkenheid was. Vervolgens werden de vlaggen besproken waarop het harnas, het schild en de helm afgebeeld waren. Hier werden dan ook telkens de 'echte' materialen bij gehaald, die ik meenam naar het park. Er werd samen met de kleuters besproken waar dit voor diende en ridder Arthur hielp hierbij wanneer de kleuters dit niet wisten. De kleuters mochten zich hier in eerste instantie ook al eens echt inleven in de ridders door een denkbeeldig harnas aan te doen, hun helm op te zetten en zich te beschermen met hun schild. Jammer genoeg viel ook dit in het water, dit omdat de betrokkenheid tijdens de voorgaande activiteiten eigenlijk niet zo hoog was als verwacht. Er werd teveel aandacht gevraagd van de kleuters en ze mochten te weinig bewegen, daarom brak ik het gesprek wat sneller af omdat ik wist dat er actieve momenten aan zaten te komen.

Het zoeken zelf zorgde dan wel weer, net als vorige keer, voor een enorme betrokkenheid. Ze zochten gedurende de hele tocht lang en toen zagen ze plots de vlag met het zwaard! De kleuters mochten in de natuur zelf op zoek gaan naar een zwaard wat niet te groot was, zodat ze het nog konden vasthouden. Natuurlijk mocht het ook niet te klein zijn want ze moesten zich ermee kunnen verdedigen. Wanneer iedereen een zwaard had, gingen we per twee staan. Eerst en vooral maakten we duidelijke afspraken: we zijn voorzichtig met elkaar, we doen elkaar geen pijn en we tikken alleen met de zwaarden tegen elkaar maar niet op elkaar. De kleuters gingen hier vol enthousiasme aan de slag met hun zwaarden.

Daarna was het de beurt aan het vuur. We gingen allemaal in de kring in het park, rond het vuur van de ridders zitten. De kindjes die hun zwaarden niet meer wilden, legden deze bij de blokken hout van het kampvuur. Hout is dan ook iets wat de ridders nodig hadden om vuur te maken! We bespraken hoe de ridders vuur maakten, ze konden dit met hout, maar ook met stenen. Wanneer we stenen tegen elkaar sloegen, ontstonden er vonkjes.

Zelf had ik twee vuursteentjes bij, iets wat de kleuters fantastisch vonden. Zeker wanneer ze de echte vonkjes konden waarnemen.

Nu we ook al wisten hoe de ridders vuur maakten, konden we verder gaan naar de volgende en laatste vlag. Aan de vijver vonden we de vlag met een prinses op en een spiegel erbij. Een prinses kijkt vaak in de spiegel, vroeger keek ze al eens in het water om te kijken hoe ze er uit zag. Maar wat zien wij allemaal gespiegeld in het water? De kleuters vertelden dat ze een grote tak konden zien, maar voor velen waren de eendjes interessanter. Dit is iets waar ik toen op had kunnen inspelen maar helaas niet gedaan heb.

Ik liet de kleuters op zoek gaan naar bloemetjes, zodat we er in de klas een ketting mee konden maken voor de prinsessen. Het doosje voor de bloemetjes raakte dan wel weer erg snel vol, elke kleuter plukte enkele bloemetjes die we in het doosje verzamelden. Al snel was het tijd om weer naar school te trekken, met alle verzamelde materialen voor ridder Arthur.

Wanneer ik heel deze fantasietocht aan de verschillende ontwerpeisen koppel, kan ik stellen dat de experimenterende en onderzoekende houding wat meer naar boven mocht komen. Vaak kwam er te veel van mij waardoor de aandacht van de kleuters al eens daalde. De kleuters moesten zelf meer aan de slag kunnen gaan en ik mocht in bepaalde activiteiten wat meer van de natuur verwerken. Zo konden de kleuters bijvoorbeeld een wapenschild maken met natuurlijke materialen, een harnas van blaadjes, Op die manier zou ik ook meteen een hogere betrokkenheid bij de kleuters creëren. Bij de activiteiten die hierop volgden, werd de natuur dan wel weer voldoende betrokken: ze gingen op zoek naar takken als zwaarden, maakten een haard- of kampvuur, ze observeerden de spiegeling in de vijver en gingen tot slot op zoek naar bloemetjes.

Tijdens ook deze derde week vond er dus opnieuw een buitenactiviteit plaats op één van de vaste plaatsen, deze keer terug op de route in het park. Ook was er geen EHBO-pakket nodig omdat we in de buurt van de school zaten en dus ook weer meteen in de school waren moest dit nodig zijn.

Daarnaast informeerde ik deze week de ouders wel, ik liet hun weten dat ze de kinderen moesten kleden naar het weer omdat we op de eerste dag van de week naar buiten gingen en het misschien wel eens zou kunnen gaan regenen. Dit vermeldde ik in het vetgedrukt in de themabrief, zodat het zeker goed zou opvallen.

Tijdens deze fantasietocht in het park leerden de kleuters weer iets bij, dit keer over de ridders en prinsessen. Door er regelmatig natuurlijke elementen aan te koppelen werd het voor de kleuters betekenisvoller. Dit kwam aan bod tijdens het zwaardvechten, het maken van vuur en toen we de weerspiegeling van het water ontdekten. Ook zorgde het op die manier voorstellen van de ophaalbrug ervoor, dat het principe ervan duidelijker werd voor de kleuters. Bij de activiteiten met het harnas, de helm en het schild mocht ik ervoor zorgen dat er wat meer 'ontdekking' in zat.

Zonder thema – Yoga in de buitenlucht

Buitenkriebels

Zonder thema – Yoga in de buitenlucht

Welke doelen streef ik na?

- ✓ MUge5 Muzische domeinen, hun werkvormen en vormgevingsmiddelen ontdekken, doelgericht kiezen en combineren om zich expressief te uiten.
- ✓ MUge1 De wisselwerking tussen muzisch beschouwen en creëren illustreren.
- ✓ MZlb3 Bewegingsenergie en spierspanning doseren en tot rust komen.

Concrete lesdoelen

- ✓ MUge5 De kleuters leven zich in de situaties in en verwoorden waar zij aan denken of wat zij voelen wanneer er hiernaar gevraagd wordt.
- ✓ MUge1 De kleuters experimenteren met de verschillende bewegingen en houdingen die aangeboden worden.
- ✓ MZlb3 De kleuters voeren allerlei opdrachten en houdingen met hun lichaam uit in stilte.

Wat heb ik nodig?

- ✓ Yogakaarten
- ✓ Plaatsaanduidingen/gemaakte kring
- ✓ Prenten/knuffels van de dieren

Hoe zit de activiteit in elkaar?

Voorzie buiten een stukje gras waar je rustig met al je kleuters in een grote cirkel kan gaan zitten. Eventueel kan je werken met plaatsaanduidingen, zodat iedere kleuter makkelijker op een plekje gaat zitten en de kleuters in de kring goed verdeeld zijn. In de kring kan je allerlei knuffels of prenten van de dieren of materialen waar je het over gaat hebben, leggen. Deze knuffels en prenten kunnen op voorhand besproken worden. Dit zorgt ervoor dat de kleuters zich de zaken beter kunnen voorstellen en zich makkelijker kunnen inleven. Onderaan vind je enkele yogakaarten van Helen Purperhart terug, op die manier kan je jou de bewegingen makkelijker voorstellen. Deze kaarten kunnen samen met de kleuters gebruikt worden om de yoga uit te voeren, maar je kan ook gebruik maken van een yogaverhaal. Dit verhaal kan je ook hieronder terugvinden. Door gebruik te maken van een verhaal wordt het geen yoga waar de kleuters voortdurend moeten stilzitten, maar er komen verschillende bewegingsmomenten aan bod. Er wordt voldoende afgewisseld tussen actieve en rustige bewegingen, zodat zowel de rustige als actieve kleuters een oefening hadden die bij hem/haar aansluit.

Verhaal met bewegingen

"We blazen onze ballon op, want we gaan op reis ... Adem in door je neus, tuit je lippen (alsof je een kusje geeft) en blaas zacht en langzaam uit. Je maakt de ballon zo groot en grond ... Oeps! De ballon loopt weer leeg; ffff. We blazen de ballon nog eens op: we ademen in door onze neus, tuiten onze lippen en blazen zacht en heel langzaam uit ... Ja! We hebben hem kunnen opblazen en hij blijft mooi rond ... We kunnen opstijgen nu, aan onze ballon hangt een touwtje. Neemt dat maar vast. Onze arm gaat omhoog, we gaan nog hoger en hoger en hoger ... We maken ons zo groot als we kunnen en de reis begint! We vliegen rustig in deze richting.

Maak je zo groot als je kan, alsof we in de lucht hangen.

De leerkracht begint te stappen en de kleuters stappen mee (in de cirkel).

Vanuit de lucht kunnen we allerlei dingen zien. Blijf maar eens staan en kijk maar eens, daar zie ik het hondje. Hij staat op zijn handen en voeten en beweegt zijn billen heen en weer. Hij kwispelt met zijn staart, misschien doet hij zijn pootje wel eens omhoog om te plassen.

We vliegen weer verder met onze ballon, we stijgen weer rustig op en we worden weer zo groot, zodat het lijkt alsof we vliegen.

De kleuters stappen weer mee in het rond.

Oh, daar helemaal beneden zie ik een kikker! Ga maar eens op je hurken zitten zoals een kikker, je knieën wijzen naar buiten en je handen op de grond. Adem maar in en blaas je wangen maar op zoals een kikker. Spring ook maar eens zoals een kikker, op je plaats!

We stijgen weer op met onze ballon, neem het touwtje maar vast en we gaan de lucht in. Maak je maar weer zo groot, zodat het lijkt dat je in de lucht hangt. We vliegen over het water en het strand ... We stoppen even om te kijken, daar ligt een zeeester! We gaan op onze rug liggen, spreiden onze armen schuin omhoog en we spreiden onze benen ... Blijf heel stil liggen! De zeeester beweegt helemaal niet ... Dan komt het water en spoelt de zeeester weer weg.

We stijgen weer op met onze ballon, pak het touwtje goed vast en maak je maar weer zo groot als je kan. We vliegen voorbij de giraffe ... De giraffe zijn hoofd is bijna zo hoog als wij vliegen met de ballon. Strek je beide armen maar eens boven je hoofd. Doe je duimen maar naar boven, zoals de horens van de giraffe en we stappen zo verder. We stappen met gestrekte benen en hele grote passen. Maar dan vliegen we weer hoger dan de giraffe en moeten we ons touwtje van de ballon weer vastnemen. We vliegen verder door de lucht.

Daar kunnen we de slang zien. We gaan op onze buik liggen, met onze benen tegen elkaar. We leggen onze handen naast ons plat op de grond en kijken naar beneden. We duwen onze armen omhoog, zo komt ons hoofd en onze borst van de grond. Kijk nu maar eens naar elkaar (naar voren). Sis maar eens zoals een echte slang ... Heel erg zachtjes. De slangen gaan weer schuilen en wij kunnen weer verder vliegen.

We maken ons heel erg groot wanneer de ballon omhoog gaat. We houden het touwtje goed vast. Dan komen we plots de gorilla tegen. We staan rechtop en trommelen heel erg snel met onze handen op onze borst. Brul maar eens als een aap, zo hard als je kan: 'OE OE OE' of 'AH AH AH!' We stappen met grote, brede passen verder in onze cirkel. Maar dan moeten we weer verder vliegen met onze ballon ... We nemen onze ballon goed vast en stijgen op, we vliegen weer verder.

We vliegen voorbij een raam ... Boven in de lucht is het koud, het raam is dus ook koud. Adem maar eens door je neus, open je mond en adem langzaam en gelijkmatig uit. Het hele raam wasemt aan. Teken maar eens iets op het raam. Wat hebben jullie getekend?

We vliegen weer verder, daar zijn we een ezel staan. Hij staat op zijn handen en voeten, met zijn knieën gebogen. Zwaai in één beweging je ene voet omhoog en neem je andere been mee. Als je voeten weer neerkomen, zwaai je met je andere voet omhoog. Maar dan vliegen we weer verder.

We zien de tijger sluipen, ga maar eens allemaal op je handen en knieën zitten. Net zoals de tijger. Sla maar eens met je ene poot naar voren en dan met je andere poot. Grom maar eens zoals een tijger."

Voorbeelden yogakaarten (Helen Purperhart)

<p>Luiaard</p> <p>Je ligt op je buik. Zet je handen en voeten op de grond. Druk je lichaam gestrekt omhoog met een rechte rug. Beweg je linkervoet en je rechterhand omhoog. Druk hetzelfde met je andere hand en voet. Loop zo heel langzaam door de ruimte.</p>	<p>Ezel</p> <p>Je staat op handen en voeten met gebogen knieën. Zwaai in één beweging je ene voet omhoog en neem je andere been mee. Als je voeten weer naarkomen zwaai je met je andere voet omhoog. Doe dit een paar keer.</p>	<p>Giraf</p> <p>Je staat rechtop. Breuk je armen boven je hoofd. Je buigen je armen heel breed met als handen. Loop met grote passen en gestreekt benen naar voren.</p>
<p>Gorilla</p> <p>Je staat rechtop. Trommel met je handen in een snel tempo op je borst. Blaf regelmatig. "OE OE OE" of "AH AH AH" Loop groot en breed door de ruimte.</p>	<p>Ballon</p> <p>Je blaast een ballon op. Adem in door je neus, tuik je lippen en blaas zachter en langzaam uit. Je maakt de ballon groot en rond. Nu laat je de ballon weglagen: "FF" Wat voel je als je de ballon uit met lucht?</p>	<p>Zeester</p> <p>Je ligt op je rug. Spreid je armen schuin omhoog. Spreid je benen. Blijf heel stil liggen.</p>
<p>Kameleon</p> <p>Je zit op de grond in de kleermakerszit. Steek je tong uit. Stel de buidels van je tong naar elkaar toe, net als een rietje. Adem een paar keer in en uit door je mond. Veel hoe hard je adem is, die via je tong in je keel komt.</p>	<p>Zeepbel</p> <p>Je blaast belon. Je blaast een heel rondbelon. Adem in door je neus, tuik je lippen en blaas krachtig en snel uit. Je blaas een heel grote zeepbel. Adem in door je neus, tuik je lippen en blaas zoort en langzaam uit. Waar voel je je in lichaam dat je blaast?</p>	<p>Raam</p> <p>Je staat op een heel raam. Je wisselt tussen het koude raam. Adem in door je neus, open je mond en adem langzaam en gestrekt uit. Het hele raam heeselt. Wat voel je ofoken je op het raam?</p>
<p>Slang</p> <p>Ga op je buik liggen met je benen tegen elkaar. Lig je benen naast je borst vlak op de grond en tik naar beneden. Druk je armen omhoog, zodat je bovenlichaam een de grond leest. Kijk naar voren.</p>	<p>Kikker</p> <p>Je bent een kikker. Je blaast je wangjes op. Adem in, steek je wangjes heel en houd je adem. Het blaas uit. Adem in een beetje en hetting die een kikker je het laand. Wat gebeurt er met je adem?</p>	<p>Hert</p> <p>Je staat rechtop met je benen gespreid. Je knieën met je knieën en je rechtoevoet op. Druk je linkerarm naar rechts. Blaag je rechterarm naar voren. Beweg je armen boven je hoofd en open je handen als een gevee.</p>

Reflectie: 'Yoga in de buitenlucht'

Om de eerste dag van de week op een rustige, ontspannende manier te starten, gingen we naar buiten om yoga te doen. Opnieuw iets wat nieuw was voor zowel mij als voor de kleuters: spannend dus! Ik zorgde voor enkele dekens die ik op de grond legde in de vorm van een cirkel. We gingen dieren uitbeelden. Om ervoor te zorgen dat de kleuters zich hier beter in zouden kunnen inleven, nam ik verschillende knuffels en foto's mee van de dieren en dingen die we gingen uitbeelden. Deze legde ik in het midden van de kring.

Eénmaal het onthaal gedaan was nam ik de kleuters mee naar buiten, we zetten ons allemaal samen aan de rand van het deken en bespraken kort wat we allemaal zagen liggen. In het begin ontstond er wat chaos tot ik de afspraak maakte dat ik enkel luisterde naar de kleuters die hun vinger in de lucht staken. Door deze afspraak werd er één voor één verteld door de kleuters en de kleuters luisterden naar elkaar. Vervolgens begon ik het yogaverhaal te vertellen, de kleuters deden erg goed mee! Alleen zorgde hier en daar een giechel wel eens voor wat afleiding. We bliezen onze ballon op en vertrokken op reis. We stapten in het rond in de cirkel en regelmatig maakten we een 'stop'. Dan stopten we op de plaats waar we op dat moment stonden en beelden we één van de dieren of dingen die we op de grond zagen liggen uit. Dit was iets wat niet zo eenvoudig was voor vele kleuters. Er waren altijd wel enkele kleuters die het niet gehoord hadden en die nog wat doorstapten met als gevolg dat er niet meer veel over bleef van de 'cirkel'. Dit zorgde er dan weer voor dat we telkens opnieuw een cirkel moesten maken, waardoor het yogaverhaal verstoord werd. Dit zou ik naar een volgende keer beter moeten oplossen door kussentjes of andere tekens op de grond te leggen die aangeven waar de kleuters kunnen stoppen. Op die manier gaat er niet telkens een nieuwe cirkel gevormd moeten worden, maar kunnen de kleuters gewoon op dat kussentje gaan zitten wat op dat moment het dichtst bij hem/haar in de buurt ligt.

Ondanks de regelmatige afleiding van het opnieuw vormen van een cirkel, was er bij de verschillende oefeningen wel een erg hoge betrokkenheid. Tijdens de eerste oefening was het voor de kleuters het eerste moment nog wat onwennig, maar eens ze de oefening allemaal aan het doen waren liep het al snel los! De 'leeuw' was een oefening die door vele kleuters enorm goed werd uitgevoerd, deze oefening zorgde bij heel wat kleuters dan ook voor een zekere ontlading. Ik had een erg lang yogaverhaal voorzien, maar dit heb ik eerder afgebroken omdat ik merkte aan de kleuters dat dit genoeg was voor hun. Ze hadden dit ook nog nooit eerder gedaan.

Wanneer ik dan verder ga reflecteren met de ontwerpeisen erbij, kwam ook hier het onderzoeken en experimenteren niet echt aan bod. We gebruikten de natuur hier meer als 'middel' om de activiteit te laten doorgaan in een rustige, natuurlijke omgeving. Een omgeving waar de kleuters dan ook tot rust konden komen. Daardoor hebben we ook niet echt gewerkt met de natuur, maar we 'gebruikten' de natuur meer als een plaats die voor rust zorgde. De kleuters zaten in de buitenlucht en de natuur werd dan, zoals ik net al vermeldde, gebruikt als een 'rustgevende plaats'.

We gingen tijdens deze activiteit opnieuw aan de slag in de tuin van de school, één van onze vaste plaatsen waar een EHBO-pakket dus ook niet nodig was. Ook was dit één van de vaste, terugkerende buitenactiviteiten doorheen de verschillende weken.

De ouders werden opnieuw geïnformeerd via de themabrief, door bij de opsomming van de activiteiten aan te geven op welke dag we naar buiten gingen.

Tijdens deze activiteit had de buitenomgeving niet echt een meerwaarde voor de didactische aanpak. We zaten wel in de buitenlucht waar het vliegen met de ballon dan ook logischer was dan wanneer we de activiteit binnen zouden doen. Op die manier sluit de activiteit wel beter aan bij de belevingswereld van het kind en konden de kleuters zich dit beter voorstellen. Daarnaast kan de buitenomgeving, zoals eerder al vermeld, wel weer voor meer rust zorgen bij het kind.

Reflectie: 'Insectenzoektocht'

Doorheen de weken 'werken zonder thema' deed ik met de kleuters een brainstorm en ze vertelden mij dat ze op 'spinnenzoektocht' wilden gaan. Dit idee werd door slechts één kleuter gegeven, maar al snel waren alle kleuters laaiend enthousiast om hiermee aan de slag te gaan! Om vervolgens in te spelen op de interesses van de kleuters, ben ik hier dan ook mee aan de slag gegaan. Alleen werd het geen spinnenzoektocht, maar een insectenzoektocht. Ik zorgde voor insectenpotjes en een determineertabel.

Ik maakte op voorhand in de kring duidelijke afspraken wanneer de kleuters naar buiten gingen. Dit omdat ik niet heel de tijd met hun mee naar buiten kon, de andere kleuters speelden gewoon verder in de klas dus ook hier was een leerkracht nodig. Er waren verschillende afspraken waar de kleuters zich aan moesten houden:

- ze moesten het raam van de klas nog kunnen zien (zodat ik hen nog kon zien);
- ze mochten niet verder dan waar de tuintjes eindigden;
- ze moesten voorzichtig zijn met de kruiden en groentjes die we zaaiden.

De kleuters hielden zich eigenlijk erg goed aan deze afspraken. Maar nog belangrijker was dat er een enorm hoge betrokkenheid was! Iedere kleuter wilde insecten gaan zoeken en ze waren ook echt bezig met het zoeken van insecten. Ze waren mits enkele afspraken eigenlijk 'vrij' in de tuin, maar toch was er geen enkele kleuter die iets deed wat niet mocht.

Al snel veranderde deze activiteit van een 'begeleide keuzeactiviteit' naar een 'zelfstandige keuzeactiviteit', het werd een onderdeel van de hoeken. De kleuters trokken dagelijks vol enthousiasme naar buiten en toen we even samen met een groepje kleuters wat verder in de tuin gingen zoeken, nam dit enthousiasme alleen maar toe. De afspraken veranderden dan ook want natuurlijk zaten er verder in de tuin, veel meer beestjes verstopt die de kleuters konden vangen. De kleuters mochten vanaf nu gebruik maken van de volledige tuin, erg spannend of het effectief zou lukken, maar het gaf geen enkel probleem! Integendeel! Ze zochten alleen maar met een grotere betrokkenheid naar de insecten en het werden echte insectenvangers! Het ging van mieren vangen tot lieveheersbeestjes, oorwormen, spinnen en zelfs vliegen vangen! Ze kwamen telkens weer met volle insectenpotjes terug, maar helaas Deze diertjes moesten al snel weer vrijgelaten worden. Wanneer er

een nieuw groepje naar buiten ging, hadden ook zij deze insectenpotjes nodig en moesten de diertjes dus worden vrij gelaten. Dit zorgde bij enkele kleuters toch voor veel verdriet!

Toen ik besloot een insectenbakje mee te nemen (afgemaakt door muggengaas met een schijfje aan om het open en dicht te doen), verdween dit probleem. Wanneer de kleuters een diertje gevangen hadden kwamen ze naar de klas en stopten ze de insecten vervolgens in het insectenbakje. Bij de kleuters die dat graag wilden zochten we het diertje eerst op in de determineertabel, bij de anderen zetten we het meteen in het bakje. Op die manier ontstond er binnen ook een 'insectentafel'. Het insectenbakje stond op een tafel in de klas, meestal een tafel met vier stoelen errond en deze vier stoelen zaten telkens weer vol met observerende en enorm betrokken kleuters.

Als ik bij deze activiteit de ontwerpeisen er moet bijhalen, kan ik met zekerheid vertellen dat de kleuters hier ten volle konden experimenteren en onderzoeken. Ze gingen op zoek met een vergrootglas en een insectenpotje. Ze doorzochten de hele tuin om de verschillende insecten te vangen. Hoe ze deze moesten vangen? Dat zochten ze zelf uit door het op allerlei verschillende manieren uit te proberen en ermee te experimenteren. Ze ontdekten dat de mieren te klein waren om in het potje te blijven zitten doordat ze ontsnapten, ze leerden vliegende dieren vangen, De diertjes werden achteraf, al dan niet met een vergrootglas, zorgvuldig onderzocht.

Ze gingen tijdens deze activiteit dan ook ten volle aan de slag in de natuur zelf. Ze gingen aan de slag met de verschillende diertjes die in de natuur leven en die ze daar dan ook konden terugvinden. Al snel ontstond er een band tussen de diertjes en de kleuters, elk diertje wat ze vingen was voor hun erg belangrijk en moest in het insectenbakje terecht komen.

Daarnaast was het een activiteit die op een dag gestart is en niet meer gestopt is, iedere dag opnieuw gingen de kleuters naar buiten om insecten te zoeken. De activiteit bleef dagelijks terugkomen, op elk moment van het vrij spel. Ondanks er eigenlijk weinig afwisseling door mij als leerkracht voorzien werd, zorgde de natuur voor de nodige afwisseling en zorgde de natuur ervoor dat de betrokkenheid hoog bleef. Elke dag was er wel een ander diertje te vinden, eentje wat ze zelf nog nooit eerder gevangen hadden.

De activiteit ging ook altijd door in de tuin, een plaats waar we uiteindelijk dagelijks gebruik van maakten en die de kleuters dan ook erg goed leerde kennen.

Voor deze activiteit informeerde ik de ouders niet, de kleuters werden gekleed naar het weer. Wanneer het erg warm was zorgde ik zelf voor zonnehoedjes en wanneer het weer minder goed was, kregen de kleuters automatisch een regenjas aan. Zo konden de kleuters dan ook zonder probleem naar buiten gaan.

Zoals ik eerder al vermeldde, maakte ik in de tuin geen gebruik van een EHBO-pakket. Wanneer er iets gebeurde konden we altijd gebruik maken van de kastjes in de gang die voorzien waren van verschillende EHBO materialen. We zaten dan ook gewoon op het terrein van de school.

Tot slot leerden de kleuters veel door het vangen van de insecten, een didactische aanpak was er zeker aanwezig. Door zelf op zoek te gaan naar de verschillende insecten en ze achteraf eventueel op te zoeken in de determineertabel, leerden de kleuters bij over de insecten, maar ook over de manier waarop ze met de diertjes moesten omgaan. De kleuters leerden zelfs bij zonder de determineertabel, door de insecten grondig te bestuderen. Het leren werd op die manier zeker en vast betekenisvol voor hen en ze waren enorm nieuwsgierig ingesteld.

Zonder thema – Musiceren met natuurlijk materiaal

Buitenkriebels

Zonder thema – Een concert!**Welke doelen streef ik na?**

- ✓ IVds4 Zorgzaam omgaan met de schepping, zich inzetten voor een leefbare planeet.
- ✓ MUge2 De muzische bouwstenen beleven, herkennen, onderzoeken en hanteren.

Concrete lesdoelen

- ✓ IVds4 De kleuters dragen zorg voor de materialen die ze in de natuur vinden wanneer ze hier muziek mee gaan maken.
- ✓ MUge2 De kleuters experimenteren met de natuurlijke materialen om te onderzoeken welke klankmogelijkheden deze materialen hebben.

Wat heb ik nodig?

- ✓ Natuurlijke materialen
- ✓ Grasveld om een kring te maken met de kleuters

Hoe zit de activiteit in elkaar?

Ga eens op zoek naar allerlei materialen uit de natuur, in de buurt van de school, in de tuin of op een groener plekje rondom de school. Laat de kleuters zelf iets zoeken of uitkiezen in de natuur en ga allemaal samen in een kring zitten.

Wanneer iedere kleuter iets uit de natuur heeft waar hij/zij geluid of muziek mee kan maken, kunnen we gaan experimenteren welke geluiden we er allemaal mee kunnen maken. Spreek een signaal af met de kleuters wanneer ze het weer stil moeten maken (bv. je zingt een liedje en wanneer je stopt met zingen, stoppen de kleuters met spelen; wanneer je je handen in de lucht doet mogen de kleuters spelen, wanneer je ze omlaag doet stoppen de kleuters met spelen). Wanneer iedere kleuter een bepaalde manier gevonden heeft om zijn of haar natuurlijk instrument te bespelen, kunnen we eventueel een concertje houden. Dit kan ook op een ander moment, zodat de kleuters in eerste instantie gewoon kunnen experimenteren. Tijdens het concert is de leerkracht dirigent en duidt aan welke (groepjes) kleuters hun instrument mogen bespelen. De leerkracht doet dit door de kleuter(s) aan te wijzen, wanneer de leerkracht daarna opnieuw naar die kleuter(s) wijst, stoppen ze weer met spelen. Op die manier kan de leerkracht het concertje leiden. Nadien kunnen de instrumenten eventueel enkele keren doorgegeven worden of kan er een kleuter dirigent worden.

Reflectie: 'Musiceren met natuurlijk materiaal'

Deze activiteit heb ik zelf omgevormd naar het thema Indianen. Indianen maken heel erg veel gebruik van de natuur, ook hun instrumenten zijn gemaakt van natuurlijke materialen. De kleuters kregen van het opperhoofd de opdracht om op zoek te gaan naar allerlei instrumenten in de natuur. Eerst begrepen de kleuters niet goed wat ik bedoelde, ze wilden op zoek gaan naar bestaande instrumenten die dan verstopt waren in de natuur. Wanneer ik hun dan duidelijk vertelde dat indianen vroeger ook niet zo'n instrumenten hadden en echt in de natuur op zoek moesten gaan naar muziekinstrumenten, wisten enkele kleuters al wat ik bedoelde. Voor sommige werd het pas helemaal duidelijk toen ik er voorbeelden bij gaf zoals takjes, blaadjes, We spraken af dat we geen takken of blaadjes van de bomen of struiken mochten trekken en dat we, wanneer we een instrument gevonden hadden, verzamelden in de wiglo. Wanneer we dan allemaal samen in de wiglo zaten konden we allemaal samen muziek maken, net zoals de indianen.

De kleuters gingen vol enthousiasme op zoek naar verschillende materialen in de natuur om muziek mee te maken. Verschillende kleuters kwamen aan met de voorbeelden die ik eerder gaf, maar andere kleuters kwamen dan weer met fantastische nieuwe ideeën. Zo kwam één kleuter op het idee om met een stok tegen de gedraaide ijzeren 'stokken' van de wiglo te wrijven, waardoor het geluid van het raspinstrument ontstond. Een andere kleuter schuurde een dikke tak en een steen tegen elkaar, er werd met de takken op de grond getikt, Andere kleuters die niet echt iets vonden gaf ik verschillende potjes, ook hier werden heel wat verschillende zaken ingestopt. De ene kleuter stak er twee dikke stenen in, een andere kleuter vond ergens bolletjes en stak deze in het potje, Eén kleuter stak zelfs allemaal erg kleine takjes in het potje. Op die manier ontstonden er allemaal verschillende instrumenten met elk hun eigen klank. De zoektocht ernaar was al een hele uitdaging voor vele kleuters en toen we allemaal een plekje in de wiglo gevonden hadden, kon het echte muziekmoment beginnen!

Ook tijdens het muziek maken hadden de kleuters het naar hun zin. Uiteindelijk maakte iedere kleuter muziek met zijn of haar eigen instrument en hadden ze allemaal veel plezier! Ik merkte dat er tijdens het 'concert' wel al eens gewisseld in de manier van musiceren. Kleuters die aan het tikken waren met twee stokjes, tikten al eens op de grond of ze begonnen met hun tak te wrijven over de ijzeren 'stokken' van de wiglo. De kleuters met de potjes schudden afwisselend traag of snel, ze schudden eens met een ander ritme, Ik gaf hen afwisselend de opdracht om eens heel erg luid te spelen op hun instrument of net heel erg stil.

Achteraf werden de instrumenten allemaal in één doos verzameld. Deze doos werd vervolgens buiten aan de klas gezet, voor de kleuters die doorheen de volgende dagen tijdens het vrij spel naar buiten gingen. Ze kregen dan de mogelijkheid om de verschillende instrumenten nog eens uit te proberen of om misschien zelfs nieuwe instrumenten te creëren. Hier werd doorheen de rest van de week slechts enkele keren naar teruggегrepen. Dit kon ik eventueel wat aantrekkelijker maken door hunzelf bijvoorbeeld de doos te laten versieren.

Wanneer ik de activiteit dan koppel aan de verschillende ontwerpeisen, kan ik stellen dat de kleuters zeker en vast op een experimenterende en onderzoekende manier aan de slag zijn mogen gaan. Ze mochten in de natuur op zoek gaan naar materialen waar ze mee konden musiceren, vervolgens mochten ze allemaal samen in de wiglo experimenteren met hun zelfgemaakte instrument.

De kleuters zochten de instrumenten in de natuur en maakten dan ook van de verschillende natuurlijke materialen die ze vonden, hun eigen instrumenten. De natuur werd hier als middel gebruikt om de verschillende muziekinstrumenten mee te kunnen maken, toch werd er zoals ik eerder al vermeldde ook echt gewerkt met de natuur zelf.

Tijdens deze activiteit gingen we deze week met de hele groep naar buiten, dat zorgde ervoor dat dit dan ook weer één van de verschillende vaste, terugkerende gebeurtenissen was. De activiteit ging door in de tuin, gelegen op het schoolterrein en één van de vaste plaatsen waar we met de klas het vaakst naartoe trokken, wanneer we naar buiten gingen. Opnieuw was er hier geen EHBO-pakket nodig omdat we ons op het schoolterrein bevonden.

Ook voor deze activiteit informeerde ik de ouders niet, de kleuters werden gekleed naar het weer. Door het weerbericht gedurende een hele periode in het oog te houden, wist ik dat regenkleedij voor deze dag niet nodig was. Op die manier wilde ik de ouders niet met extra 'werk' opzadelen.

Tot slot zit er achter deze activiteit ook een zekere didactische aanpak. De kleuters gingen in hun eigen leef- en belevingswereld op zoek naar natuurlijke materialen die als instrument konden dienen. Ze stelden zich nieuwsgierig op om uiteindelijk een instrument te vinden, maar ook was een zekere kritische ingesteldheid nodig tijdens deze activiteit. De kleuters moesten daarnaast kritisch genoeg zijn om een instrument te vinden wat effectief geluid maakte en niet zomaar het eerste het beste 'stukje natuur' uit te kiezen.

Thema Indianen – Bizonjacht

Buitenkriebels

Thema indianen – Op bizonjacht!

Welke doelen streef ik na?

- ✓ OWti2 Tijdsbegrippen en verschillende soorten kalenders functioneel gebruiken.
- ✓ IVoc1 Nieuwsgierig zijn naar en bereidheid tonen om het nieuwe te ontdekken en erover te leren.
- ✓ MUge5 Muzische domeinen, hun werkvormen en vormgevingsmiddelen ontdekken, doelgericht kiezen en combineren om zich expressief te uiten.

Concrete lesdoelen

- ✓ OWti2 De kleuters gaan mee op jacht als indianen en merken op die manier dat de indianen vroeger anders leefden dan wij nu.
- ✓ IVoc1 De kleuters jagen op de bizon en gaan op zoek naar vissen, insecten of oogsten de landbouw en tonen op die manier interesse dat de indianen vroeger anders leefden dan wij nu.
- ✓ MUge5 De kleuters beelden uit hoe de indianen jagen en tonen op die manier aan dat ze zich kunnen inleven in de indianen.

Wat heb ik nodig?

- ✓ Sporen van de bizon
- ✓ Bizon
- ✓ Pijl en boog
- ✓ Speer

Hoe zit de activiteit in elkaar?

Indianen moeten hun voedsel in de natuur zoeken. Een lekkere bizon, dat is hun favoriete gerecht. Helaas komen die bizon niet zomaar op hun bord te liggen maar moeten ze er zelf achter gaan vangen! Binnen kan je de kleuters al voorbereiden door te vertellen dat het opperhoofd gevraagd heeft om de bizon te gaan vangen. Hoe zouden indianen op zoek gaan naar bizon? Hoe zouden ze de bizon vangen? De indianen gaan op zoek naar bizon door hun sporen te volgen. Ze houden hun pijl en boog of hun speer altijd klaar zodat ze de meteen op de bizon kunnen schieten. Wat erg belangrijk is, is dat de indianen voorzichtig op zoek gaan. Ze sluipen naar de bizon, schuilen achter bomen of struiken zodat de bizon hun niet kan zien en wanneer het juiste moment er is, schieten ze de bizon neer! Er kan gewerkt worden met een houten of kartonnen bizon of een prent van een bizon die opgehangen wordt achter struiken. Uiteraard past een denkbeeldige bizon ook in de fantasiewereld van de kleuters! De kleuters kunnen achteraf nog verder op zoek gaan naar andere sporen in de natuur. Deze kunnen dan besproken worden en eventueel vergeleken worden met de sporen van de bizon.

De sporen van de bizon

Hoe maak ik de sporen van een bizon?

Benodigheden

- ✓ Karton
- ✓ Breekmesje
- ✓ Zand (wit/zwart)

Aan de slag!

Teken één spoor van de bizon op het kartonnetje, zo groot als je zelf wil. Vervolgens snijd je de binnenkant van het spoor uit, zodat je de vorm van de bizon zijn hoeven krijgt. Om de sporen dan op het gras te maken, leg je het kartonnetje op de gewenste plaats en strooi je er het zand over! Je kan de sporen zo lang maken als je wil en je kiest de richting waarin de kleuters de bizon moeten gaan zoeken.

Reflectie: 'Bizonjacht'

Iets waar de indianen achter moesten jagen en waar de indianen van mijn stageklas graag op wilden jagen: bizonsporen! Tijdens deze activiteit gingen we op bizonjacht. Ik zorgde voor verschillende bizonsporen die leidden naar een grote houten bizon die verstopt zat in de wiglo. Opnieuw kregen de kleuters een opdracht van het opperhoofd, ze moesten dit keer op jacht gaan zodat ze voedsel hadden voor de hele indianenstam. De kleuters zagen dit uiteraard meteen zitten. We bespraken eerst nog eens kort wat de indianen allemaal graag aten: bizon, vissen, maïs, besjes, ... maar ook groentjes en insecten!

We moesten op jacht gaan naar alles wat de indianen graag aten en dus alles wat we eerder bespraken. We bespraken ook al eens hoe we de bizon moesten vangen. Dit konden we met de pijl en boog of met de speer. We moesten heel erg voorzichtig zijn wanneer we op jacht gingen want bizon was heel erg gevaarlijk en ze konden enorm snel lopen! Wanneer we een bizon zagen, moesten we stokstijf blijven staan en wanneer we dat allemaal wisten, konden we op jacht gaan.

Ik had ook enkele andere zaken voorzien waar de kleuters naar op zoek konden gaan. Zo had ik de schelp met vissen klaar gezet, indianen vangen namelijk ook vissen die ze later kunnen opeten. Deze vissen kwamen we tegen onderweg naar de bizon. Dit was een niet zo geslaagd onderdeel van de activiteit omdat de kleuters te sterk uit waren op de bizon. Er waren slechts enkele kleuters die wat aandacht hadden voor de vissen, de rest van de kleuters was al onderweg naar de sporen van de bizon. Daarom besloot ik ook om de vissen, insecten, groentjes, ... achterwege te laten en mij te focussen op de bizon.

Dit is dan ook de reden waardoor er in de activiteitenfiche nog maar alleen over de bizon wordt gesproken. Dit is iets waarvan ik merkte dat de kleuters nog wel even konden doorgaan. Zo volgden de kleuters de sporen van de bizon, maar in plaats van te blijven stil staan waren er al een heel aantal kleuters weg om op de bizon te schieten, nog voor ik ze kon terugroepen. Ik heb al de kleuters dan snel weer uit de wiglo gehaald omdat de bizon gevaarlijk was en hun verteld dat ze vanop afstand moesten schieten, omdat de bizon anders achter hun aankwam! De kleuters schoten toen allemaal samen vanop een afstand met hun pijl en boog, enkele kleuters wierpen ook eens met hun speer zodat het zeker raak was. Daarna konden we samen voorzichtig naar de bizon gaan, de kleuters begonnen de bizon al snel op te eten. Ze zaten volledig in hun rol! Toen ik dacht dat we de activiteit daarna rustig konden afronden, kwam één van de kleuters af met een nieuw spoor wat hij gevonden had! De jacht op bizon ging op die manier doorheen de hele tuin en ze schoten denkbeeldige bizonnen neer. Elke bizon werd vervolgens zorgvuldig opgegeten. Nadat de kleuters verschillende (denkbeeldige) sporen en bizonnen ontdekt en opgegeten hadden, trokken we weer naar de klas met onze 'vangst'. De bizon werd meegenomen en de kleuters konden achteraf met pijl en boog op de bizon schieten.

Wanneer ik deze activiteit naast de verschillende ontwerpeisen leg, kan ik er een experimenterende en onderzoekende houding van de kleuters in terug vinden. Wanneer ik de activiteit bekijk zoals ik hem werkelijk gepland had, denk ik dat het experimenterende en onderzoekende wat achterwege zou gebleven zijn. De kleuters konden dan enkel de bizonsporen eens onder de loep nemen, maar echt in de natuur onderzoeken, zat er niet in. Uiteindelijk hebben de kleuters hier dan zelf verandering in gebracht. Doordat de kleuters, nadat de bizon neergeschoten was en ze zelf op zoek gingen naar verschillende sporen in de tuin, kwam die onderzoekende houding zeker en vast wel naar boven. Ze gingen in het zand op zoek naar sporen die er konden zijn en die hun een weg naar een bizon konden leiden. Daarnaast zijn de kleuters, opnieuw door hun eigen inbreng, aan de slag gegaan met de natuur. Ze gingen in de natuur op zoek naar verschillende sporen, die ook effectief ontstaan waren door de natuur zelf.

Bovendien was dit weer één van de vaste, telkens weer terugkerende activiteiten. We trokken opnieuw met de volledige groep naar buiten om de bizon te vangen, op één van onze vaste plaatsen: de tuin van de school.

De ouders werden niet speciaal ingelicht dat de kleuters regenkleedij moesten meebrengen omdat ook deze week het weer opnieuw goed zat en ik de ouders dan onnodig een extra zorg zou meegeven. Wanneer ik de wekelijkse buitenactiviteiten later doortrek, kan ik deze het best op één vaste dag zetten en de ouders hier dan al meteen over inlichten. De ouders kunnen hun kind dan telkens op die dag kleden naar het weer, zodat de activiteit zonder probleem buiten kan doorgaan en de kleuters er naar gekleed zijn.

Doordat de activiteit doorging in de tuin en dit dus op het schoolterrein is, was er hier geen EHBO-pakket nodig. We waren meteen bij de EHBO-kastjes in de gangen van de school wanneer er iets zou gebeuren.

Tot slot was er een zekere didactische aanpak aanwezig. Door de start van de activiteit ontstond er bij de kleuters een nieuwsgierige houding, waardoor ze zelf op zoek gingen naar verschillende sporen in de tuin. Bovendien leerden ze hoe de indianen hun bizonjacht tot een goed einde moesten brengen en met een goede 'vangst' naar huis konden gaan!

5.2.2 De buitenkeuken

Nadat ik ontdekte dat ik de mogelijkheid had om ook tijdens het vrij spel een klein groepje kleuters naar buiten te laten gaan, greep ik deze kans met beide handen. Door heel wat rond te neuzen op het internet kwam ik uiteindelijk bij het idee om een buitenkeuken te ontwerpen. We maakten deze keuken van oude paletten, wat plankjes, nageltjes en oude potten, pannen en keukengerei.

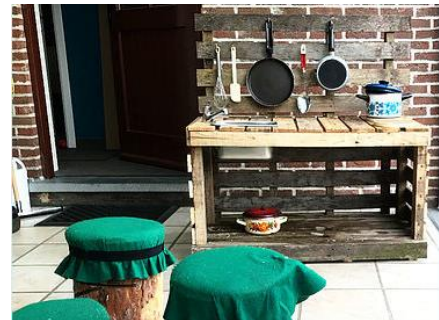
Toen ik de buitenkeuken na de paasvakantie mee naar school nam, wilden de kleuters er natuurlijk meteen vol enthousiasme mee aan de slag gaan. Nadat ze wat geëxperimenteerd hadden met de materialen die ik aanbood kwam de vraag: "Maar juf, we hebben toch helemaal niets om mee te koken?". Toen ik hun dan enkele voorbeelden gaf waarmee ze konden koken zoals gras, zand, takjes, ... begon de fantasie van de kleuters te groeien.

Ze plukten gras en maakten spaghetti, ze vonden een spinnenweb en maakten er spinnenwebbensoep mee, Toch bleef dit voor enkele kleuters moeilijk en vroeger ze achter speelgoedgroentjes. Op vraag van deze kleuters bood ik de speelgoedgroentjes dan toch maar aan. Er werd mee gespeeld, maar toch merkte ik dat de natuurlijke materialen veel beter tot hun recht kwamen en de speelgoedgroentjes uiteindelijk meer in de daarvoor voorziene emmer bleven zitten, dan dat ze eruit kwamen.

Ik merkte dat de kleuters na een bepaalde periode wat minder in de keuken speelden, naar het einde van mijn stage werd ze dan wel weer meer gebruikt. Achteraf bekeken denk ik dat de buitenkeuken wat verder uitgebreid mocht worden. Er konden extra materialen aangeboden worden zodat ook andere leergebieden meer tot zijn recht kwamen. Zo kon er eventueel een receptenboek toegevoegd worden met allerlei zaken die ze konden terugvinden in de natuur, eventueel per seizoen: in de herfst dennenappels, verschillende kleuren blaadjes, in de lente en zomer bloemetjes, in de winter misschien wat sneeuw, Eventueel kon er een restaurant van gemaakt worden waarbij de kleuters die kwamen eten verschillende zaken van de menukaart konden bestellen, er gekookt moest worden, de klanten vervolgens moesten betalen, Op die manier zou ik dan ook al meteen de verschillende leergebieden beter aan bod hebben laten komen.

Wanneer ik de verschillende ontwerpeisen er dan ga bijhalen kan ik opnieuw stellen dat de experimenterende en onderzoekende aanpak hier zeker en vast aan bod kwam. De kleuters konden de verschillende natuurlijke materialen erbij halen om mee te koken, hierbij werd er ten volle geëxperimenteerd. Daarnaast gingen de kleuters aan de slag met de natuur. Door de speelgoedgroentjes toe te voegen, nam ik dit stukje natuur dan wel weer een beetje weg. Toch bleven de kleuters de natuur erbij betrekken. De buitenkeuken was iedere dag geopend waardoor het een terugkerende gebeurtenis werd en ze kreeg een plekje bij ons in de tuin. Één van de plaatsen waar we onze activiteiten ook vaak lieten doorgaan. De ouders werden niet geïnformeerd, dit omdat ze dagelijks naar het weer gekleed werden voor tijdens de speeltijden en ze hier ook maar 'gewoon in de tuin' aan de slag gingen. Het EHBO-pakket was bij ons op school ter beschikking en doordat we op het schoolterrein zaten was het hier niet nodig om dit nog eens extra te voorzien. Ook kwam de didactische aanpak hier aan bod, maar zoals ik eerder al vermeldde in de reflectie kon deze nog meer aan bod komen door de buitenkeuken uit te breiden.

5.2.3 Observaties van de zelfstandige buitenactiviteiten

Terwijl de kleuters buiten vrij zelfstandig aan het spelen waren, kreeg ik de kans om de betrokkenheid aandachtig te observeren. Hiervoor gebruikte ik de observatielijst waar ik zowel de betrokkenheid, materialen en interesses observeerde. Deze lege observatielijst toonde ik eerder al in een vorige onderzoekstap, namelijk de onderzoekstap 'verzamelen'.

De ingevulde observatielijsten zijn terug te vinden in bijlage 8. Wanneer ik deze observatielijsten dan verder ga analyseren, kan ik stellen dat de betrokkenheid buiten over het algemeen erg hoog was. In eerste instantie was het de bedoeling dat ik de betrokkenheid voor, tijdens en na de stageperiode zou observeren. Al snel merkte ik dat dit eigenlijk niet echt een meerwaarde was. Bovendien was het onmogelijk om de betrokkenheid buiten op voorhand te observeren omdat de kleuters nog niet naar buiten gingen. Daarnaast was er vanaf dag één dat we buiten gingen een hoge betrokkenheid waar te nemen bij de kleuters. Dit is dan ook te merken in de verschillende ingevulde observatielijsten.

- Observatie van de buitentafel

We brachten verschillende materialen van binnen naar buiten, op de buitentafel die voor het raam geplaatst werd. Er werd regelmatig afgewisseld in wat we naar buiten brachten. Dit konden dan de strijkparels, puzzels, memory, ... zijn. Soms deed ik ook een gewone begeleide keuzeactiviteit op deze buitentafel met enkele kleuters.

Tijdens mijn observatie werden de puzzels naar buiten gebracht. Hier kon ik wel een **verschil merken in betrokkenheid** ten opzichte van binnen. Wanneer de kleuters binnen puzzelden, was dit bij verschillende kleuters vaak omdat het moest van de leerkracht. Ze maakten dan één puzzel, per uitzondering een tweede en gingen daarna weer verder spelen. Buiten was dit heel anders! De kleuters kwamen zelfs vragen om een puzzel te maken en daar bovenop vroegen ze dan ook nog eens om nog een tweede puzzel te maken. De kleuters bleven **geconcentreerd** bezig met het maken van hun puzzel en wanneer ze klaar waren toonde ze zeker en vast **voldoening**, ze vertelden met veel trots dat hun puzzel klaar was. Echt verwoonden wat ze aan het doen waren deden ze tijdens deze activiteit niet spontaan, dit werd dan wel verteld wanneer ik er achter vroeg. Daarnaast **zetten de kleuters door**, om hun puzzel af te krijgen, iets wat binnen niet zo snel gebeurde!

- Observatie van de buitenkeuken

In de buitenkeuken was er ook een hoge betrokkenheid op te merken. De kleuters waren erg **geconcentreerd** bezig met het bereiden van verschillende maaltijden. Ze gingen gras plukken, vonden wat zand, ... en al snel werd er spaghetti van gras klaargemaakt waarbij ze hevig en dus **energiek** in de verschillende kookpotten roerden. De kleuters kwamen **spontaan vertellen** wat ze aan het maken waren en overlegden tijdens hun spel met elkaar. Ze vertelden elkaar wat ze wilden maken, hoe ze het gingen doen en wat ze er allemaal voor nodig hadden.

Om de betrokkenheid ten goede te komen, wilde ik ook observeren of ze voldoende materialen hadden. Ik merkte dat eigenlijk alle materialen erg veel gebruikt werden. Tijdens dit spel werd de pan nu niet gebruikt, maar deze werd op andere momenten dan wel weer veel gebruikt.

Ook tijdens de tweede observatie van de buitenkeuken **verwoordden** de kleuters wat ze aan het maken en doen waren. Ze vertelden hoe ze aan de slag gingen en ze bleven **geconcentreerd** bezig in de buitenkeuken. De kleuters gingen verder in de tuin op zoek naar natuurlijke materialen waarmee ze konden koken. Opnieuw merkte ik dat de verschillende prikkels rondom de kleuters totaal geen negatieve invloed hadden op de betrokkenheid van het spel. Wanneer ze hun 'gerechtje' gemaakt hadden kwamen ze altijd **enthousiast vertellen** wat ze gemaakt hadden en of ik en de andere kleuters een hapje wilden proeven.

Enkele dagen eerder werden er door de kleuters speelgoedgroentjes gevraagd om mee te kunnen koken. Ik voegde deze toe maar ik merkte dat de kleuters veel liever aan de slag gingen met de natuurlijke materialen. Ze experimenteerden ten volle, zeker toen er wat water bij kwam van de regen die de nacht ervoor gevallen was. Hierdoor gingen ze dan ook nog eens **creatief** aan de slag. Ze maakten allerlei brouwsels, ze maakten spinnensoep met spinnenwebben, pannenkoeken met het natte zand,

- Observatie tijdens het zoeken van de insecten

Tijdens het zoeken van de insecten was er een immens hoge betrokkenheid waar te nemen. De kleuters gingen in een groepje van vijf met een insectenpotje op tocht. Ondanks ze de hele tuin konden gebruiken waar ook een speeltuintje terug te vinden was, bleven ze zoeken naar de insecten. Er was geen enkele kleuter die afgeleid werd door de materialen rondom zich. De kleuters waren dan ook altijd heel erg **geconcentreerd** en **vol energie** aan het zoeken naar insecten en daarna **deden ze er alles aan** om de insecten in het potje te krijgen. Ze **vertelden aan elkaar** waar ze de insecten gingen zoeken, welke insecten ze gezien hadden, hoe ze de insecten vingen, Daarnaast kwam er een enorme **voldoening** tevoorschijn wanneer de kleuters een insect gevangen hadden. Die voldoening groeide alleen maar naarmate de activiteit verder ging. Ze vonden telkens weer nieuwe insecten, grotere insecten, meer insecten, Ze vertelden ook echt dat ze op zoek gingen naar 'nieuwe soorten'. Wanneer ik hen een vraag stelde, kreeg ik altijd heel erg **snel** een heel kort antwoord en voor ik het wist, waren ze al weer verder aan het zoeken. Ze moesten maar eens een insect gemist hebben Zoals ik eerder al vermeldde werden er wel voortdurend gesprekjes onder elkaar gevoerd. Wanneer ze dan één of meerdere insecten gevonden hadden en deze kwamen overzetten in het insectenbakje, werd er dan wel weer erg enthousiast verteld welke insecten ze allemaal gevonden hadden. Hieruit kan ik afleiden dat er een hoge betrokkenheid was, die bleef van het begin tot het einde van de activiteit!

5.2.5 Website

Zoals ik eerder al vermeldde, wil ik outdoor education meer op de kaart zetten in Vlaanderen. Hiervoor ga ik een website ontwerpen waar verschillende activiteiten op terug te vinden zijn, onder andere de activiteiten waar ik eerder al over reflecteerde.

Ik vermeldde eerder ook al dat ik totaal geen ervaring had met het maken van een website, maar om toch al een start te hebben koos ik al snel een naam voor de website, namelijk: 'Buitenkriebels'. Ik koos voor deze naam omdat het bij kleuters vaak kriebelt om naar buiten te gaan, het kriebelt wanneer ze moeten stilzitten en ze leven zich graag eens goed uit. Buiten is een plaats waar kleuters zich ten volle kunnen uitleven. Ze kunnen er rennen, huppelen, spelen, ... maar ze kunnen er zeker en vast ook dingen leren!

Daarnaast wilde ik voor een aantrekkelijke voorpagina gaan, een voorpagina die meteen in de ogen springt en die uitnodigt om verder te gaan rondneuzen op de website. Dit heb ik gedaan door gebruik te maken van 3 kernwoorden: ontdekken, beleven en ervaren.

- Ontdekken
Wanneer kleuters buiten aan de slag gaan, krijgen ze de kans om de wereld te ontdekken. Ze gebruiken hiervoor het liefst al hun zintuigen door te voelen, ruiken, proeven, horen en door allerlei dingen te zien.
- Beleven
Daarnaast krijgen ze buiten de kans om hun eigen leefwereld te gaan beleven. Door naar buiten te trekken, kunnen ze de verschillende inhouds die we binnen leren echt gaan beleven wat ervoor zorgt dat ze het zich beter kunnen voorstellen.
- Ervaren
De kennis die de kleuters binnen in de klas aangeboden krijgen, kunnen ze buiten verder ervaren. Bovendien kunnen de kleuters buiten allerlei zaken ontdekken, ze ervaren buiten hoe bepaalde zaken in elkaar zitten en hoe ze met allerlei zaken aan de slag moeten gaan.

Vervolgens wil ik de voorpagina van de website aantrekkelijker maken door kort te schetsen wat ik ga doen of gedaan heb en waar mijn bachelorproef over gaat, maar ook door verschillende foto's toe te voegen over eigen ervaringen.

Wanneer ik dan verder ga naar de volgende 'pagina' op mijn website, kom ik bij de titel 'Waarom naar buiten gaan?'. Hier leg ik kort uit waarom het naar buiten gaan net zo belangrijk is en geef ik de verschillende positieve aspecten weer.

Vervolgens vertel ik wat ikzelf deed op stage en geef ik verschillende tips vanuit mijn eigen ervaringen, op vlak van betrokkenheid tijdens buitenactiviteiten en voor het aan de slag gaan met buitenhoeken.

Op de volgende pagina van mijn website komen we dan terecht bij de pagina met als titel 'Kalender'. Hier koos ik voor een online kalender waar ik per week de uitleg van een bepaalde activiteit in noteer. Door deze kalender wil ik de leerkrachten een idee geven op welke manier de verschillende activiteiten gepland kunnen worden. Door elke week een bepaalde buitenactiviteit vast te zetten, kunnen de leerkrachten zelf een dag in de week kiezen dat zij deze activiteit zouden willen uitvoeren. Ze moeten niet per se voor precies deze activiteit gaan tijdens die week, maar wanneer er leerkrachten zijn die graag wat meer houvast hebben, kunnen ze zich hierop baseren.

Een andere mogelijkheden om aan activiteiten te geraken op de website is door naar de pagina 'Activiteiten' te gaan. Wanneer je op deze pagina terecht komt, krijg je de mogelijkheid om door te klikken naar een bepaald onderwijsnet. Binnen elk onderwijsnet wilde ik het onderscheid maken tussen activiteiten voor de jongste en voor de oudste kleuters. Hier heb ik niet meer verder op kunnen inzetten, dit zal ik later in mijn conclusie dan ook verder toelichten hoe dit verder zal verlopen. Bij de activiteiten zelf worden ze onderverdeeld in activiteiten per thema of zonder thema. De activiteiten zonder thema kunnen eventueel aangepast worden naar een bepaald thema, de activiteiten met thema kunnen misschien ook veranderd worden naar activiteiten zonder thema. Per activiteit is er een titel terug te vinden en een korte uitleg waar de activiteit over gaat. Bovendien kan er via een koppeling tussen de activiteit en de kalender, doorgeklikt worden naar de kalender op de vorige pagina. De datum van die kalender wordt ook telkens aangegeven bij de activiteit zelf. Via de knop 'Download' kunnen de activiteitenfiches één voor één gedownload worden. Hier worden de verschillende ontwikkelingsdoelen en concrete lesdoelen opgesomd, vervolgens de verschillende materialen en tot slot kan je hier de uitleg van de activiteit terugvinden. Bij bepaalde activiteitenfiches zijn er ook foto's en voorbeelden terug te vinden maar ook stappenplannen voor de kleuters of andere materialen die gebruikt kunnen worden.

Tot slot is er nog een laatste pagina genaamd 'Bachelorproef'. Hier kan de bachelorproef gedownload worden, waar alle informatie in terug te vinden is.

6 Onderzoekstap: Concluderen en vooruitblikken

Tijdens deze laatste onderzoekstap ga ik mijn onderzoeksvragen er weer bijhalen en zal ik uiteindelijk concluderen of ik doorheen het hele proces al dan niet een antwoord heb gevonden op mijn onderzoeksvragen. Nadat ik deze conclusie getrokken heb, zal ik hier verder over vooruitblikken. Hier zal ik dan aangeven welke verdere stappen ik nog zal nemen in de toekomst.

6.1 Concluderen

Voordat ik mijn onderzoeksvragen er kan bijhalen, wil ik eerst mijn hele proces wat ik doorliep met een kritische blik onder de loep nemen.

Bij het kiezen van mijn onderwerp, heb ik heel erg lang moeten zoeken voordat ik uiteindelijk bij een concretere onderzoeksvraag terecht kwam. Ik bleef het houden op het onderwerp 'outdoor education', maar verder kwam er niet veel meer van in huis.

Wanneer ik dan uiteindelijk mijn eerste versie van de onderzoeksvragen vastgelegd had en het hele gegeven al een eerste keer met mijn mentor besprak, gaf hij mij aan om in te zetten op beweging. Ik had toen in gedachten om doorheen mijn hele uitgroei-stage ook extra in te zetten op die beweging, door bijvoorbeeld dagelijks buiten een bewegingsoefening te doen. Helaas liet ik dit vallen, omdat meer bewegen eigenlijk al automatisch in de buitenactiviteiten zat en ik ook niet te veel in één keer kon veranderen. Toch had ik hier naarmate de weken vorderde meer op kunnen inzetten zodat ik ook dit gegeven verder kon onderzoeken. Dit extra inzetten op beweging kwam ik ook tegen tijdens mijn bezoek aan de buitenklas van de Steinerscholen te Brugge. Ik bezocht slechts twee good practices. Naast deze twee scholen kon ik beter nog wat extra scholen bezocht hebben zodat ik meer voorbeelden, ideeën, ... te zien kreeg. Daarnaast kon ik bijvoorbeeld de buitenklas nog een keertje extra bezoeken om eens te kijken hoe ze in deze tijd van het jaar aan de slag gingen en welke activiteiten er nu precies gedaan werden. Op die manier zou ik dan ook een ruimer beeld gekregen hebben van hoe outdoor education doorheen het hele jaar wordt aangepakt.

Naast deze good practices, is outdoor education ook heel erg bekend in het buitenland. Hier zocht ik slechts enkele bronnen voor, maar ook hier kon ik meer op inzetten. Dit is iets waar ik misschien wel erg veel uit kon leren en waar ik nog heel wat ideeën kon opdoen over de aanpak, de activiteiten, het werken doorheen de verschillende seizoenen,

Wanneer ik dan zelf met mijn activiteiten aan de slag ging, had ik nog meer kunnen inzetten op het observeren doorheen de volledige periode. Ik heb nu enkel de observatie binnen en buiten gedaan, maar omdat de betrokkenheid voor mij aan het begin van de buitenactiviteiten al erg hoog lag, focuste ik mij niet meer op de ontwikkeling doorheen de hele periode. Ik merkte dat de kleuters doorheen deze hele periode alleen maar liever naar buiten gingen, ze vroegen er alsmaar meer achter en ze leken het niet beu te worden. Tot slot kon ik aan het einde van mijn stage dan nog wat meer inzetten op de observaties zowel binnen als buiten om misschien toch een zekere ontwikkeling op te merken.

Wanneer ik dan verder ga met het beantwoorden van mijn onderzoeksvragen, haal ik er om te beginnen mijn eerste onderzoeksvraag bij, namelijk:

“Op welke manier kan ik de omgeving in en rond de school optimaal gebruiken om aan outdoor education te doen, waarbij de positieve effecten ervan gestimuleerd worden en de kleuters meer betrokken zijn?”

Tijdens het uitvoeren van mijn verschillende buitenactiviteiten, heb ik gebruik gemaakt van de tuin van de school, maar ook van het park ‘Den Dijk’ dat naast de school gelegen is. Dit waren twee plaatsen bij uitstek om aan outdoor education te doen en ik heb hier dan ook echt gebruik van gemaakt! Zoals ik net al vermeldde en zoals eerder ook al te lezen was in de voorgaande onderzoekstap ‘ontwerpen’, deed ik dit door op stage zelf buitenactiviteiten te doen. Van elke buitenactiviteit die gedaan werd, maakte ik een activiteitenfiche voor de verschillende netten. Ik zorgde bij elke activiteit dat deze toepasbaar was in elk stukje natuur wat er te vinden was. Dit deed ik door in de activiteit enkel veel voorkomende natuurlijke elementen te verwerken zoals takken, blaadjes, zand, een stukje gras, Dit zijn natuurlijke materialen die in elk groen gebied terug te vinden zijn.

Daarnaast werkte ik enkele activiteiten uit die specifiek toegespitst zijn op het park in Zonhoven, namelijk het park ‘Den Dijk’. Dit geldt dan voor de zoektocht rond het thema ‘Pasen’ en de fantasietocht rond het thema ‘Ridders en Prinsessen’. Deze activiteiten kunnen uiteraard ook doorgaan op een andere plaats, maar dan moeten ze aangepast worden naar die specifieke plaats.

Naast de wekelijkse buitenactiviteiten die ik deed in de tuin van de school of in het park ‘Den Dijk’, maakte ik dagelijks gebruik van de tuin die ik op school ter beschikking had en dan ook nog eens precies naast de klas gelegen was. Hier konden de kleuters gebruik maken van de zandbak die er al aanwezig was. Daarnaast zorgde ik voor een buitenkeukentje waar de kleuters mee aan de slag konden gaan en werden er insectenpotjes voorzien zodat de kleuters in de hele tuin op insectenzoektocht konden gaan.

Hieruit kan ik concluderen dat ik de omgeving in en rond de school zeker en vast optimaal gebruikt heb om aan outdoor education te doen. Ik hield ook rekening met één van de ontwerpeisen waarbij ik de activiteiten telkens op een vaste plaats liet doorgaan: de tuin of het park ‘Den Dijk’. Ook kunnen andere leerkrachten gebruik maken van de verschillende activiteitenfiches die ik maakte, doordat, zoals ik eerder al vermeldde, de activiteiten toepasbaar zijn in praktisch ieder stukje groene omgeving.

Wanneer ik dan ga kijken naar het volgende deel van mijn onderzoeksvraag, spits ik me meer toe op de positieve aspecten van outdoor education en meerbepaald de verhoogde betrokkenheid die het volgens de literatuur met zich meedraagt.

Wanneer ik de activiteiten uitvoerde merkte ik telkens weer een enorm hoge betrokkenheid bij de kleuters. Deze betrokkenheid was er dan wel voornamelijk wanneer de kleuters ook echt iets mochten doen in en met de natuur. Wanneer kleuters tijdens een zoektocht moesten stilstaan en luisteren, daalde de betrokkenheid al snel. Wanneer ze in de natuur naar een verhaal luisterden, lukte dit dan wel weer.

Bovendien werd dit bevestigd wanneer ik de observaties van binnen en buiten met elkaar ging vergelijken. Zo kon ik stellen dat kleuter X waarvan ik de observatie binnen eerder al besprak, buiten een veel hogere betrokkenheid had. Zo puzzelde deze kleuter binnen bijvoorbeeld totaal niet graag, terwijl de betrokkenheid buiten bij deze kleuter veel groter was. Hij was namelijk één van de kleuters die aan het puzzelen was tijdens de observatie van de buitentafel. Deze sterke stijging in de betrokkenheid is dan ook te merken op het observatieformulier. Dit gold uiteraard niet alleen voor deze kleuter X, maar ook voor de andere kleuters. Zo waren er bijvoorbeeld vele kleuters die binnen enorm vlinderden tussen de verschillende hoeken, terwijl ze buiten heel erg betrokken konden blijven spelen. Dit merkte ik bij de meeste kleuters bij het zoeken van de insecten, waar ze dan ook gebruik mochten maken van de volledige ruimte van de tuin. Daarnaast waren er kleuters die in de klas moeilijk stil konden zitten. Doordat ze tijdens het vrij spel naar buiten konden gaan, konden ze hier hun energie kwijt geraken.

Hieruit kan ik concluderen dat de buitenlucht de betrokkenheid van de kleuters zeker ten goede komt, net zoals al aangegeven werd in de literatuur, maar ook zeker door mijn expert Karel Coenen (Allegaert, 2013; Caminada, 2011b; Coenen, 2018; Verheij, 2003).

Bovendien merkte ik dat de buitenhoeken voor veel meer rust in de klas zorgden. Doordat er telkens een vijftal kleuters naar buiten gingen, zorgde dit ervoor dat de kleuters mooi verdeeld konden spelen over verschillende hoeken en dat er veel minder drukte in de klas ontstond.

Wanneer de kleuters tijdens het vrij spel buiten waren of ik met de volledige groep buiten was, hadden de kleuters een veel grotere bewegingsruimte waardoor ze ook al eens heen en weer konden lopen. Ook tijdens de zoek- en fantasietocht legden de kleuters een hele afstand af. Beide manieren zorgden ervoor dat de kleuters meer gingen bewegen, iets wat ook in de literatuur terug te vinden is ("Uit de pedagogische hoek: outdoor education visietekst (deel 1)", 2016). Daarnaast merkte ik ook aan de kleuters dat, hoe meer tijd ze in de natuur doorbrachten, hoe meer respect ze kregen voor de natuur. Dit merkte ik bij de insecten die ze verzamelden, maar ook bij het verzorgen van de tuin. Met het verzamelen van de insecten werden ze alsmaar voorzichtiger. Voordat we echt naar buiten gingen durfden ze al eens een diertje dood te trappen. Naarmate de weken vorderden, werden deze diertjes met meer en meer liefde behandeld. Dit geldt ook zo voor de tuin. We legden ons eigen moestuintje aan en in het begin werd er niet echt naar omgekeken. Toen de kleuters merkten dat het echt groeide, zorgden ze dagelijks voor de kruiden en groentjes in de moestuin en kregen zelfs de kruiden die er eerder al stonden, water. Catherine Broom vertelt dat de kinderen meer liefde en respect voor de natuur ontwikkelen naarmate ze meer in contact komen met de natuur (Broom, 2017). Dit is iets wat zeker bevestigd werd door mijn expert Karel Coenen, maar ook iets wat ik met mijn opgedane ervaringen alleen maar kan bevestigen!

Als ik uit dit antwoord mijn conclusie moet trekken, kan ik concluderen dat ik deze eerste onderzoeksvraag volledig beantwoord heb. Ik heb de omgeving in en rond de school optimaal benut om aan outdoor education te doen en mijn verschillende buitenactiviteiten uit te testen. Door verschillende observaties uit te voeren en door enkele weken achter elkaar aan outdoor education te doen, merkte ik duidelijk dat er verschillende positieve effecten aan vasthingen. Bovendien merkte ik een enorm positief verschil tussen de kleuters hun betrokkenheid binnen en de betrokkenheid buiten!

Voor de stageschool waren verschillende buitenactiviteiten vernieuwend. De yoga die ik samen met de kleuters deed, was niet zo vernieuwend. Dit was iets waar de leerkrachten al ervaring mee hadden en het enige 'nieuwe' hieraan was dat de activiteit nu gewoon buiten doorging. Dit geldt ook voor het zaaien in de moestuin. De school zelf beschikte al over een moestuin en zaaide eerder al kruiden, alleen was dit al langer geleden dus zorgde deze activiteit nog eens voor een 'opflakking' bij mijn mentoren.

De buitenkeuken en het zoeken van de insecten daarentegen was erg vernieuwend, de leerkrachten van de school waren allemaal erg enthousiast over de buitenkeuken en iedereen merkte hoe je met eenvoudige insectenpotjes de kleuters enorm kon boeien!

Vervolgens haal ik mijn tweede onderzoeksvraag erbij, deze luidt als volgt:

“Hoe kan ik outdoor education meer op de kaart zetten in Vlaanderen, zodat de leerkrachten vaker met hun kleuters naar buiten trekken?”

Ook op deze vraag heb ik geprobeerd een antwoord te krijgen doorheen mijn hele proces. Zoals ik eerder al vermeldde heb ik verschillende activiteitenfiches ontworpen. Met deze activiteitenfiches alleen, kon ik outdoor education natuurlijk nooit promoten in heel Vlaanderen. Daarom besloot ik een website te maken waar de verschillende activiteitenfiches op terug te vinden zijn. Deze activiteitenfiches met doelen zijn geordend per onderwijsnet waardoor ze op die manier tegemoet komen aan de doelen van alle scholen in Vlaanderen.

Naast de activiteitenfiches gaf ik op de website ook verschillende positieve aspecten weer die de leerkrachten warm kunnen maken om de verschillende activiteiten toch al eens een keertje uit te proberen. Ook zijn er verschillende foto's van de activiteiten terug te vinden die de leerkrachten warm kunnen maken om de activiteiten uit te proberen.

Helaas is deze website voor het einde van mijn proces 'de wereld nog niet ingestuurd', hier ben ik nog niet aan toegekomen. Daarnaast staat de website niet online omdat ik dit zelf zou moeten vergoeden. Ik zou de website dan bekender willen maken via een aantrekkelijke poster waarbij verwezen wordt naar de link, maar ook hier kwam ik niet aan toe. Outdoor education meer op de kaart zetten in Vlaanderen is me tot hier toe dus niet gelukt.

Wel heb ik mijn mentoren van mijn stageschool hier al warm voor kunnen maken. Toen ik aan het einde van de stage polste hoe zij tegenover het hele proces stonden, gaven ze beide aan dat het werken met de buitenhoeken voor veel meer rust in de klas zorgde. Daarnaast werd er ook door hen bevestigd dat er buiten een enorme betrokkenheid was en dat de kleuters zich hier dan ook ten volle konden uitleven. Maarten gaf aan dat hij en de kleuters de moestuin verder zouden onderhouden, terwijl Greet vertelde dat ook zij volgend schooljaar graag wilde zaaien met de kleuters. Daarnaast werd er ook na mijn stage nog steeds gebruik gemaakt van de buitenhoeken, de kleuters mochten bv. nog in de buitenkeuken wanneer ze hier achter kwamen vragen. De buitenhoeken werden nog steeds opengesteld!

Uit dit antwoord kan ik dan concluderen dat ik deze vraag niet volledig beantwoord heb. Het ontwerp van de website en de activiteitenfiches voor de verschillende onderwijsnetten is er wel al, maar het ontwerp is nog niet zo ver dat het outdoor education meer op de kaart zet in Vlaanderen. Iets wat voor dit hele onderzoek wel jammer is, ik kon hier bijvoorbeeld meer inzetten op het ontwikkelen van de website of toch al een deel van de website op voorhand naar buiten sturen. Dit heb ik dan ook aan het einde van mijn onderzoek gedaan. Ik vroeg feedback aan verschillende kleuterleerkrachten en eigenlijk kwamen er hier alleen maar positieve reacties op. Dit zowel over het hele ontwerp van de website als over de activiteiten die er op terug te vinden waren. De leerkrachten die de website te zien kregen gaven verschillende reacties. Ze lieten mij weten dat de website erg overzichtelijk was, maar ook dat ze erg aantrekkelijk en duidelijk was. Verschillende leerkrachten vonden dat de website nieuwsgierigheid opwekte, maar zeker zo belangrijk: iedere leerkracht van wie ik reactie kreeg vertelde mij dat ze er zeker mee aan de slag wilden gaan! Ze hoopten zelfs op een verdere uitwerking en enkele leerkrachten zetten de website alvast bij hun 'favorieten'. Op die manier maakte ik dus niet alleen mijn mentoren al warm om met outdoor education aan de slag te gaan, maar ook verschillende andere kleuterleerkrachten!

6.2 Vooruitblikken

Om verder vooruit te blikken naar de toekomst, wil ik de website zeker en vast verder uitwerken. Na een gesprek met Karel Coenen, medewerker van het PNC³, controleerde hij de website. Hij gaf aan dat de website een meerwaarde zou zijn voor datgene wat zij doen bij het Provinciaal Natuurcentrum en MOS. Ze ondersteunen namelijk scholen om de schooldomeinen te vergroenen en de activiteiten ook al eens naar buiten te brengen. Voor dit groen op school, kan de school subsidies aanvragen bij het PNC. Deze subsidies kunnen de scholen niet zomaar krijgen, ze moeten deze verdienen. Ze moeten eerst een voortraject doorlopen voordat ze deze subsidies kunnen ontvangen. Dit voortraject bestaat uit verschillende 'opdrachten':

- Er moet een gedragen visie neergeschreven worden, die aansluit bij het pedagogisch project;
- zowel leerkrachten als leerlingen moeten ideeën kunnen doorgeven (ideeënfase);
- leerkrachten moeten een educatief werkplan ontwerpen, ze moeten nadenken over 3 tot 5 activiteiten waarmee ze het jaar erna, buiten aan de slag willen gaan;
- er moet een ontwerper gecontacteerd worden (met ervaring voor groene speelplaatsen).

Na deze weg die samen met de begeleiders van het PNC en MOS wordt afgelegd, krijgt de school dan uiteindelijk subsidies voor het aanleggen van een groene speelplaats.

Daarna kan de website dan een meerwaarde zijn om de leerkrachten die hier pas mee gestart zijn, verder te ondersteunen.

Momenteel is de website een privélink en moet de link dus doorgestuurd worden voordat men aan de slag kan gaan met de website. Daarom wil ik, om outdoor education toch in een bredere waaier te brengen, posters of een kalender van papier ontwerpen, die vervolgens opgehangen kan worden in de lerarenkamers. Op deze poster of kalender zal dan ook duidelijk weergegeven worden via welke link de website terug te vinden is.

Karel Coenen liet verder dan weer merken dat de website in de toekomst vergoed kon worden door de subsidies die het PNC ter beschikking had en dat ze bereid zijn de website in de verdere toekomst te onderhouden.

Daarnaast wil ik de poster waar ik het eerder al over had, eventueel ook verder uitwerken. Op die manier kan ik de leerkrachten van de verschillende scholen doorheen Vlaanderen beter bereiken, ook wanneer de website gewoon zo op het internet te vinden is.

Vervolgens stelde ik de 'toekomstvraag' ook eens aan beide mentoren. Ik vermeldde eerder al dat ze over het algemeen enthousiast waren over het hele 'outdoor education-principe'. Dit werd door deze vraag alleen maar bevestigd. Maarten, één van mijn mentoren wist mij een hele reeks met allerlei verschillende activiteiten op te lijsten. Hier wilde hij, maar ook Greet, mijn andere mentor, gedurende het volgende schooljaar graag stap voor stap mee aan de slag gaan:

Losse activiteiten

- Iedere ochtend een yoga oefening of bewegingsspel doen, dat stapsgewijs wordt opgebouwd met als doel de concentratie in de kring optimaliseren en hen ook de natuur met hun zintuigen te laten beleven vanuit rust.

³ PNC = Provinciaal Natuurcentrum

Voor de tuin

- Een plastic zeil over de tuin trekken, zodat de groenten sneller gekweekt kunnen worden.
- Onderhoudskaarten maken in de tuin zodat de kleuters de tuin zelf leren onderhouden.
- Welke insecten leven er in onze tuin? Welke insecten eten van de plantjes?,
- Iets zaaien in de winter, wat gebeurt er dan? Op die manier onderzoeken wat een zaadje nodig heeft om te groeien.
- Zelfgekweekte groenten verwerken in kookactiviteiten.

Het dierenrijk uitbreiden

- Kippen op school met bijhorende verzorgingskaarten. De eieren van de kippen kunnen gebruikt worden voor kookactiviteiten of kunnen de kleuters mee naar huis nemen. Eventueel kan er een haan bij gezet worden zodat het ons in de lente dan misschien wel lukt om de kippen eieren te laten uitbroeden.

Wisseling van de seizoenen

- Ieder seizoen een wandeling in het park doen via de Lotjeswandeling, op die manier kunnen de seizoenwissels ervaren worden.
- Een seizoenboek maken met bladeren van de bomen die gedroogd worden (natuur wordt naar binnen gebracht).
- Een experimenteerbak maken om de natuur in de klas te onderzoeken.
- Een blotevoetenpad bezoeken (eventueel kan dit zelf gemaakt worden).

Speelhoeken

- De buitenkeuken verder uitbreiden: rollenspel, taal, wiskunde via deze hoek in de natuur ontwikkelen.
- Picknicktafel aankopen om op het terras te zetten zodat er buiten gepuzzeld of geknutseld kan worden of dat er een spel gespeeld kan worden.
- Buiten picknicken, in plaats van eten in de eetzaal.

Dit zijn allerlei activiteiten die zij stapsgewijs willen verwerken in de maandelijkse planning. Enkel over het houden van de kippen en het voorzien van een plastic zeil over de tuin ontstond er enige twijfel. De kippen moeten in de vakantie namelijk ook verzorgd worden en om ook in de vakanties dagelijks naar school komen voor de kippen, was niet zo eenvoudig.

In de toekomst kan er ook voor deze twee activiteiten nog een oplossing gezocht worden zodat ook deze uitgewerkt kunnen worden op school.

Tot slot kijk ik met zo'n vooruitblik graag verder naar de toekomst en ben ik bereid het proces verder te zetten zodat er alsmaar meer scholen in Vlaanderen op deze manier aan de slag gaan. Vanuit mijn eigen ervaringen kan ik alleen maar benadrukken dat het een echte aanrader is voor elke school!

7 Bijlagen

7.1 Bijlage 1 – Bevraging mentor: Eerste kennismaking bachelorproef

Mits overleg en bijvragen, werden deze vragen beantwoord door de mentor.

- **Hoe zou jij willen dat ik outdoor education uitwerk tijdens mijn stage?
Wat kan ik doen?, Wat mag ik doen?, Wat willen jullie dat ik doe?**
Je kan dagelijks buiten iets doen, je kan gebruik maken van de tuin. De lotjeswandeling (park Den Dijk) is hier ook in de buurt en daar kan je eventueel ook eens naartoe gaan. Het is een vrij actieve klas die wel wat extra beweging kan gebruiken. Eventueel kan er buiten dagelijks een bewegingsmomentje gedaan worden.
- **Zie je het dan als een kring/klasje dat ik buiten maak waar ik telkens weer naar toe ga?
Of als enkele plekjes buiten waar ik mijn activiteiten buiten doe
→ zodat het 'buiten zijn' toch een meerwaarde krijgt?**
Je kan gebruik maken van de tuin. In de tuin is er ook een wiglo en een arena, de arena is wel een beetje kapot aan het gaan. De ouderraad wil hier tegen het einde van het jaar misschien nog iets mee doen. Daarnaast zijn er ook tuintjes in de tuin van de school waar je gebruik van kan maken.
- **Hoe vaak naar buiten gaan tijdens de week?
→ 1x per week naar buiten gaan of vaker?**
Doorheen de week kan je één vaste dag naar buiten gaan. Dit kan dan best op een maandag, dinsdag of donderdag (vaste werkdagen van de mentor). Eventueel kan je ook elke dag één korte activiteit buiten doen als je dat graag wil, na het onthaal,
- **Wil je dat ik voor één bepaald leergebied naar buiten ga of dit voor verschillende zaken doe?**
- **Hun zelf laten ontdekken en hier dan iets mee in de klas doen?**
Je mag dat zelf kiezen. Je kan ook elke dag één vaste activiteit buiten doen en dan op die vaste dag van de week verschillende leergebieden uitwerken.
- **Doen jullie soms zelf al aan outdoor education?
Wat doen jullie al?, Wat is het probleem?**
We gaan naar buiten wanneer het mooi weer is, dan gaan we soms eens picknicken in het park. Daarnaast doen we jaarlijks een herfstwandeling en wanneer het in de maanden zoals mei en juni mooi weer is, kunnen de kleuters buiten spelen in de zandbak.
- **Visie van de school
→ groenbeleid?
→ MOS?**
De school heeft ooit al een waterbeleid gevoerd, we leerden toen met de kleuters hoe we water moesten besparen en dergelijke. Dit was dan slechts een bepaalde periode. Momenteel werken we niet samen met één van deze organisaties.

7.2 Bijlage 2 – Good practices: Buitenklas Steinerschool Brugge

7.2.1 Interview

Inleiding

Doel interview

Mijn bachelorproef gaat over het onderwerp 'outdoor education', ik heb gemerkt dat er in Vlaanderen vrij weinig scholen aan de slag gaan met deze werkwijze. Ook bij mijn stageschool gebeurt dit niet, ik zou hier gedurende mijn stageperiode graag regelmatig met de kleuters naar buiten gaan en aan de slag gaan met de middelen of de omgeving die ik hier heb. (Dit is een park op wandelafstand van de school en in de school zelf een plekje met enkele tuintjes, een arena en een wiglo.) Ik wil dan ook een onderzoek doen rond hoe ik de omgeving optimaal kan benutten en hoe de positieve aspecten ervan naar boven komen. Eventueel ook hoe ik outdoor education meer op de kaart kan zetten in Vlaanderen.

- Gestructureerd interview
- Als u dit oké vindt neem ik het gesprek op, zodat ik dit nadien nog kan beluisteren en dan nog alle informatie heb?
- Mag ik de informatie die hier gecommuniceerd wordt gebruiken in mijn bachelorproef?
- Mogen er bepaalde zaken uit het interview gebruikt worden als citaat?

Kern

- **In de literatuur zijn er enorm veel verschillende 'definities', beschrijvingen van outdoor education terug te vinden. Wat verstaat u zelf onder het begrip outdoor education?**

Bronnen: *Centrumschool Wingene, Kees Both (springzaad), Allegaert, J. (het begon met een wiglo), Declercq, E. (haal meer uit je omgeving), Van den Brande, M. (Openluchtklassen scheppen pedagogische kansen), UCLL (outdare teaching), Cools, D. & Van Helleputte, G. (outdoor learning, wat is het?), Van Helleputte, G. (onderzoek naar outdoor learning).*

Voor mij is het eigenlijk elke dag buiten zijn, in alle weersomstandigheden. Je kan wel aanpassingen doen, als het bv. heel erg stormt ga je geen gevaren opzoeken. Ja, een groot deel van de dag buiten zijn en waar je ook je activiteiten buiten kan doen. Waar je zo je voormiddag of plek inricht dat je daar ook wel zinvol kan bezig zijn.

- **Er zijn verschillende manieren om outdoor education aan te pakken, op welke manier pakt u dit precies aan?**

Bronnen: *Slieden, S. (pionieren met buitenklassen), Both, K. (werken aan een klein paradijs), Caminada, G. (spelen in het groen), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden).*

Wat we buiten doen is hetzelfde als wat we binnen deden, maar dan aangepast. We kunnen daar niet allemaal aan tafel schilderen, maar we zitten vaak aan tafel wel te werken met elkaar. De activiteiten doen we ook daar, ons kringspel doen we daar, de kinderen spelen ook heel veel en dat doen ze hier ook als ze binnen zijn. Eigenlijk is ons ritme van de dag dat ook buiten is. We beginnen met ons onthaal, dan met een bewegingsspel, daarna is het vrij spel en tijdens het vrij spel doen wij als juffen ook altijd een activiteit en na het vrij spel gaan we plassen en onze handen wassen.

Dan gaan we eten, is er een 10-uurtje en drinken we thee. De kindjes hebben allemaal thermossen bij met hete, warme thee. Dan wordt er verteld, er is ook altijd een poppenspel en dan is de voormiddag voorbij en komen ze terug naar school. Wanneer de jasjes zo nat zijn als vandaag, gaan we niet meer naar buiten. Ze mogen wel nog, want sommige kinderen vinden het veel fijner om nog meer buiten te zijn, dan binnen te spelen.

- **Hoe bent u gestart met deze buitenklas?**
- **Wat spoorde u hiertoe aan?**

Lang geleden was er een voordracht van een Deense vrouw Helle Heckman en zij kwam vertellen over het belang van bewegen op de totale ontwikkeling van kinderen. Zij vertelde en had zelf ook een buitenklasje in Denemarken, in Copenhagen is haar klasje. Zij was heel enthousiast en toen terug reden met de collega's in de trein en ik zei 'we moeten toch ook iets doen dat de kinderen meer buiten zijn en dat ze inderdaad meer bewegen'. Want binnen moet je altijd maar zeggen jongens niet lopen binnen en roepen dat is voor buiten. Zeker de jongens die moeten zich zo inhouden wanneer je binnen bent, ze kunnen dan ook niet echt vrij spelen. De ruimte is ook te klein, ook om een bewegingsspel te doen. Als je allemaal loopt of huppelt dan val je en dan liggen ze op de grond en dat is niet fijn. Ja, we waren zo enthousiast en toen hebben we een 'bosdag' ingericht, één keer in de week en nu doen de andere klassen dat nog. We gaan/gingen dan naar het bos en omdat dat zo fijn was is daar later de boerderij dag bij gekomen en dan gingen we op vrijdag naar de kinderboerderij. Bij mij was dat altijd iets van ik vond dat heel fijn, dat waren hoogdagen in de week, maar toch had ik zoiets van je ritme van de dag kan niet doorlopen, dat zijn zo uitstapjes die je maakt. Het is een uitstapje naar het bos en naar de kinderboerderij en dan kom je weer terug. Ze kwamen ook vroeger terug en ze bleven niet heel de voormiddag en voor mij was er altijd nog dat verlangen van 'oh dat was toch nog mooi'. Tot op een dag iemand van het onthaal, van het directieteam toen, kwam zeggen 'Trees, zou dat niet iets voor jou zijn?'. Ik heb geen moment getwijfeld, ik heb direct gezegd 'ja'. Ik durfde dat ook niet vragen omdat ik weet dat dat consequenties heeft, financieel. We hebben een extra kracht die meegaat, een kinderverzorgster en dat kost de school. Dus bij mij was dat altijd zoiets van 'oei oei, kan ik dat wel vragen' kan ik dat wel vragen, ik durfde dat niet te vragen en toen ze er dan zelf mee kwamen was ik heel blij. Ik was dan een jaar thuis om voor mijn papa te zorgen en ik heb me toen ook voorbereid, ik ben gaan lezen, naar de buitenklas in Gent geweest, veel opgezocht, ... en dan het plekje gaan zoeken. We gingen eigenlijk naar het bosje gaan, maar ik dacht als je een vast plekje hebt kan je spullen achter laten. We hebben dan het geluk gehad, we hadden die mensen aangesproken en we kregen dan een plekje op hun domein en dat was heel fijn. En zo zijn wij 4 jaar geleden gestart.

- **Dat plekje wat jullie nu hebben, hebben jullie zelf opgebouwd?**

Ja, de dode bomen weggezaagd, de bramen weggeplukt, want het was een beetje verwilderd. De stalletjes hebben we zelf gezet, we hebben het vorige week pas afgewerkt. Dat is het kerststalletje voor ons kersttoneeltje, we gaan een kersttoneeltje doen.

Wanneer u u voorbereidt op uw lessen, is dit dan op een heel andere manier dan de leerkrachten die binnen les geven?

- **Zijn er verschillen/gelijkenissen tussen deze voorbereidingen?**

Bronnen: Frijters, S. (de groene leeromgeving als katalysator voor leren), Both, K. (werken aan een klein paradijs), van den Hurck, H. (natuuronderwijs).

Ik vind altijd, je moet alles meenemen. Ik moet me altijd heel erg focussen van heb ik alles mee, vergeet ik niets, wat hebben we allemaal nodig. Je kan anders niet aan het werk gaan. Dat vraagt wel een wakkerheid, een alertheid. Ook reservekledij, EHBO, papieren voor als er iets gebeurd, je moet vaak op veel denken. Ik maak dan de pap, daarvoor kom ik 's morgens heel vroeg omdat ik dat fijn vind dat er ook iets warm is. Maar qua activiteiten kijk je wat haalbaar is. Het is ook zo dat je wel, door in de natuur te zijn inspiratie krijgt, dat je andere activiteiten moet zoeken. Ik probeer heel veel met natuurmateriaal te werken, eigenlijk bijna altijd.

- **Doordat de kleuters dan (regelmatig) naar buiten gaan, zou dit de betrokkenheid ten goede komen. Merkt u dit ook?**
- **Op welke manieren merkt u dit?**

Bronnen: Caminada, G. (*spelen in het groen*), Verheij, C. (*de boerderij als klaslokaal*).

Ik vind het heel bijzonder, we kunnen hele momenten hebben. We kunnen dan aan tafel zitten en er komt daar heel vaak een roodborstje, dat komt dan aan tafel zitten en de kinderen zijn dan muisstil, allemaal aan het kijken naar dat roodborstje of een eekhoortje of de koeien in de wij, maar die staan nu op stal met het weer. Ik vind wel dat de focus, vanuit een rust er echt kan zijn. Dat kan zijn voor een slakje, dat we wachten tot hij over is en dat is zo mooi Of bij een bloemetje dat bloeit,

- **In de literatuur lees je ook dat leerkrachten bang hebben om naar buiten te gaan omdat ze schrik hebben dat het chaotisch wordt, dat je de kinderen niet 'bij je hebt', dat ze te wild gaan zijn.**

Helemaal niet. En weet je, we hebben heel duidelijke afspraken. Ze mogen niet alleen naar de vijver en in het bos, het privébos hebben wij een plekje waar een boomstronk ligt en we mogen daar niet over en ze doen dat ook niet. Je moet heel duidelijke afspraken maken en daar heel erg consequent in zijn. Ze gaan nooit zonder juffie naar de vijver toe, nooit over die boomstronk, alleen als juffie er bij is. Dat gebeurt vanzelf, de andere klas kwam dan spelen en ze vertelden dan ook meteen 'juffie, die is daar over gegaan!', van 'dat doe je niet'.

-
- **Naast deze betrokkenheid, zou dit naar buiten gaan ook een positieve invloed hebben op allerlei andere vlakken in de ontwikkeling van de kinderen (zoals humeur, welzijn, gezondheid, respect voor de natuur, ...). Merkt u dit ook?**
 - **Op welke manieren komt dit dan naar boven?**

Bronnen: *Centrumschool Wingene (uit de pedagogische hoek: outdoor education deel 1 & 2), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden), Allegaert, J. (het begon met een wiglo), Broom, C. (kinderen die veel buiten spelen, hebben meer respect en liefde voor het milieu).*

Jawel. Ja, merk je dit Ik geloof heel sterk dat het goed is voor de kinderen. Op die beweging, doorzetting vind ik ook heel belangrijk, om die fantasie. Er is niets van speelgoed, maar ze zijn zo mooi aan het spelen altijd en dat is met takjes en blaadjes, met huppelen, met stokken, hutten bouwen, klimmen in de bomen. Die fantasie is ook zo mooi en belangrijk en dat probleemoplossend denken. Dat ze dan iets willen maken en hun plan moeten trekken. Zelf zoeken tot een oplossing. Doorzetting is ook heel belangrijk, zoals nu, eigenlijk is dat zalig. Het is ijskoud, maar toch moeten we erdoor. Op alle gebied is dat eigenlijk. Het motorische is het meest zichtbaar, dat ze veel bewegen en je ziet de kinderen ook stappen zetten, dat sommige soms zitten te kijken hoe die grote in de bomen klimmen en dit zelf nog niet kunnen. En op een dag dan zelf kunnen en dat ze dat dan veroveren en daar zo blij zijn dat ze dat kunnen. Die blijheid is ook zo mooi als ze iets kunnen. Ik ga ook nooit als juf als ze willen klimmen, ze zelf er inzetten. Servaas heeft dat heel erg lang gehad, 'juffie ik wil ook in die boom kunnen klimmen', en op een dag kon hij dat dan en hij heeft de hele dag in de boom gezeten. Hij was zo blij, de hele dag 'juffie, juffie'. Maar dat is ook zo belangrijk, dat ze dat zelf doen en kunnen. Ook als we toekomen, ze doen de jasjes uit, ze doen alles zelf, ze rollen hun regenbroek op wanneer hij droog is en stoppen ze in de rugzak. De zelfstandigheid vind ik ook heel belangrijk, voor dat rugzakje zorgen, voor de wanten zorgen, voor hun thermosje... . Maar ook voor elkaar zorgen want ze spelen vrij ver dat ik ze niet zie, maar toch als er iets is komen ze het altijd zeggen van 'juffie, Jasper zit vast met zijn voet in de boom', ze zorgen voor elkaar, ze proberen elkaar zelf te helpen. Ook vind ik het belangrijk dat kinderen kunnen spelen, dat je ze zo alleen kan laten, dat je er niet altijd er naast moet staan.

-
- **Uiteraard zijn de ouders ook belangrijk in dit hele verhaal. Bij jullie kiezen de ouders om hun kind in te schrijven voor dit buitenklasje. Maar u kan u al voorstellen dat niet altijd alle ouders akkoord gaan wanneer hun kleuter telkens naar buiten gaat (welk weer het ook is), als ze hier niet specifiek voor kozen. Heeft u dit ook al meegemaakt?**
 - **Hoe ging/zou u dit dan aanpakken?**
 - **Hoe betreft u de ouders hiermee?**

Bronnen: *Caminada, G. (spelen in het groen), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden).*

De ouders kiezen hiervoor ja. Juffrouw Kristel deed mijn klasje en toen ging ik mijn klasje terugnemen en toen is aan de ouders gevraagd of ze mee wilden gaan (de kleuters) en ze zijn eigenlijk allemaal meegegaan, alleen één kindje niet. Aurélie was nog een kleintje en ze had ook nooit bij mij gezeten, dus zij is niet meegegaan, de rest wel. Het was ook heel duidelijk als je meegaat kies je ervoor, dan was het voor 3 jaar, niet voor even, niet om te proberen, er waren genoeg kinderen die mee wilden. Je kiest ervoor.

- **In het begin hadden jullie één bosdag die jullie deden, werd dit dan toen ook al voorgelegd aan de ouders?**

We hebben geregeld oudercontacten, soms gemeenschappelijk. Dan zitten we in het kringetje en dan vertel ik over het klasje, over het reilen en zeilen. En voor we de buitenklas begonnen, was er een grote ouderavond georganiseerd voor alle ouders van de school want ze moeten zelf ook meegaan.

- **Mijn mentor van mijn stageschool stelde de vraag om voldoende in te zetten op beweging, een vast moment op de dag. Zetten jullie buiten ook extra in op de beweging van de kinderen?**
- **Hoe doen jullie dit dan precies?**

Bronnen: Stageschool

Ik doe altijd een bewegingsspel en dat is een verhaal, nu is dat het kerstspelletje. Dan vertel ik een verhaal met heel veel bewegingen. Huppelen, op de hakken lopen, grote bewegingen, kleine bewegingen, heel verschillend. Soms rollen we over de grond of schommelen we op onze rug, of op onze handen lopen. Maar altijd door een verhaal en op het einde van het verhaal, wanneer het klaar is, na het spel doen we altijd een kringdans. We doen ook altijd hetzelfde gedurende een paar weken, elke dag hetzelfde bewegingsspel, kringspel, in de herfst was dat over de boer, Als je beweegt kan je lopen, huppelen, je moet je niet inhouden omdat het buiten is.

Slot

De geïnterviewde bedanken voor het interview en eventueel nog een keer vragen of er citaten van de geïnterviewde gebruikt mogen worden.

7.2.2 Observatie

- Eenmalig observeren
- Niet-participerend observeren
- Directe observatie
- Minder gestructureerde observatie

Hoe ziet het dagverloop van de buitenklas er uit?

De kleuters kleden zich aan, nemen de bolderkar en trekken richting bos. Eenmaal aangekomen in het bos, worden de rugzakken van de kleuters weggehangen en wordt er een kring gemaakt. In deze kring wordt het onthaal gedaan waarbij er gekeken wordt of iedereen aanwezig is en vervolgens wordt er voornamelijk gezongen. Nadat ze dit onthaal gedaan hebben, spelen ze het 'kerstspel', dit spel wisselt af van tijd tot tijd (bv. tijdens de herfst wordt het herfstspel gespeeld). Na dit spel wordt er ook altijd een kringdans gedaan. Wanneer dit gezamenlijke afgelopen is, starten ze met het vrij spel. De kleuters mogen vrij in het bos spelen en terwijl voorziet de leerkracht een activiteit, in kleine groep. Rond 10 à 11 uur is er een toiletmoment, de kleuters plassen achter het huisje en wassen vervolgens hun handen. Daarna is het tijd om pap te eten en thee te drinken. Hier wordt meestal een gezellig samenzijn van gemaakt, waar er veel gepraat en gelachen wordt. Na dit samenzijn is de voormiddag voorbij en is het weer tijd om naar school te komen, de buitenkledij wordt uitgedaan, de pantoffels worden aangedaan en de kinderen zijn klaar om soep te eten. Na het eten van hun soep kunnen ze even gaan rusten in de slaapzalen. Dit is voorzien voor iedere leeftijd. Wanneer ze uitgerust zijn, komen ze terug naar de klas en gaan ze meestal terug naar buiten, maar nu op de speelplaats. Aan het einde van de dag doen ze nog iets in de klas. Op maandag maken ze allemaal een tekening en wordt er nadien nog een verhaaltje voorgelezen. Op dinsdag schilderen ze iets en op donderdag worden hun voeten gemasseerd met bijenwas.

Hoe komt outdoor education naar boven in deze buitenklas?

Bronnen: *Centrumschool Wingene, Kees Both (springzaad), Allegaert, J. (het begon met een wiglo), Declercq, E. (haal meer uit je omgeving), Van den Brande, M. (Openluchtklassen scheppen pedagogische kansen), UCLL (outdare teaching), Cools, D. & Van Helleputte, G. (outdoor learning, wat is het?), Van Helleputte, G. (onderzoek naar outdoor learning).*

Iedere dag gaan ze in de voormiddag naar het bos. In de namiddag wordt er ook naar buiten gegaan, maar dan gaan ze buiten op de speelplaats aan de slag. Aan het einde van de dag wordt er dan binnen in de klas nog een activiteitje gedaan om de dag (gezamenlijk) af te sluiten.

Op welke manier gaan ze aan de slag met outdoor education?

Bronnen: *Slieden, S. (pionieren met buitenklassen), Both, K. (werken aan een klein paradijs), Caminada, G. (spelen in het groen), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden).*

Ze nemen de bolderkar mee met warme pap en wandelen tot in het bos. Hier gebeurt er, na het onthaal, het vrij spel van de kleuters waarbij ze dus vrij in het bos kunnen spelen en gebruik maken van natuurlijke materialen. Dit natuurlijk materiaal wordt ook praktisch altijd gebruikt tijdens de begeleide activiteiten. Ze doen dus eigenlijk alles net hetzelfde als binnen, alleen wordt dit allemaal aangepast naar buiten. Tijdens het vrij spel, zijn de kleuters dan ook echt vrij en helpen ze elkaar wanneer de leerkracht niet in de buurt is.

Wat wordt er allemaal gedaan?**→ op welke manier worden activiteiten georganiseerd?**

Bronnen: *Slieden, S. (pionieren met buitenklassen), Both, K. (werken aan een klein paradijs), Caminada, G. (spelen in het groen), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden).*

Ze gaan naar het bos, doen hier hun onthaal, vrij spel, begeleide keuzeactiviteiten, Ze doen hetzelfde als binnen, maar aangepast naar buiten. Ze maken een vuurtje wanneer het koud is, zodat de kinderen die kou hebben hun kunnen warmen. Ze klimmen in bomen, gaan op ontdekking in het bos, voeren gesprekken in grote kring tijdens het eten en thee drinken. Bovendien helpen ze elkaar en worden ze heel zelfstandig opgevoed door de leerkracht. Ze staat niet altijd langs de kinderen wanneer ze iets doen, maar ze leren dingen zelf doen. Uiteraard worden er ook heel erg duidelijke afspraken gemaakt. Bv. dat ze niet alleen naar de vijver mogen of dat ze niet over de boomstronk mogen in het privébos.

Op welke manier komen de hoeken aan bod in de buitenklas?

De klas heeft een ingericht plekje met een schommel, een kring met een vuurtje in het midden, een afdakje met een tafel in het midden en rond die tafel stoeltjes voor de kleuters. Ook vinden we hier een dicht hutje waar allerlei spullen gestockeerd kunnen worden en een overdekt plekje om de boekentasjes van de kleuters op te hangen. Bovendien is er een poppenhoekje voorzien, een plekje met allerlei potten en pannen, een schommel, een tafel met stoelen, een plekje waar er vuur gemaakt kan worden zodat de kleuters zich kunnen opwarmen, Uiteraard mogen de kleuters ook vrij spelen in het bos.

Welke verschillen zijn er tussen kinderen in de buitenklas en in de klassen binnen?**→ positieve aspecten**

Bronnen: *Centrumschool Wingene (uit de pedagogische hoek: outdoor education deel 1 & 2), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden), Allegaert, J. (het begon met een wiglo), Broom, C. (kinderen die veel buiten spelen, hebben meer respect en liefde voor het milieu).*

De kleuters zijn echt op ontdekken uit en ze lijken snel stil te worden wanneer dit nodig is. De leerkracht gebruikt hier ook liedjes voor, maar ook de natuur lijkt hiertoe te helpen. Ze lijken hun energie hier echt kwijt te kunnen en hun volledig uit te kunnen leven.

Hoe is de betrokkenheid van de kleuters?**(→ wordt er binnen ook iets getoond?)**

Bronnen: *Caminada, G. (spelen in het groen), Verheij, C. (de boerderij als klaslokaal).*

De kleuters zijn buiten enorm betrokken, ze zijn stil wanneer het moet en spelen met alles enorm betrokken. Ze spelen ook met alles wat ze tegen komen en dit komt hun fantasie bovendien ook ten goede. Doordat de kleuters dagelijks buiten zijn, spelen ze daardoor ook binnen heel betrokken omdat ze hier minder komen. Vervolgens moet het materiaal buiten niet altijd opnieuw aangevuld worden door de leerkracht, maar dit gebeurt vaak door de natuur zelf, waardoor er een rijk basismilieu ontstaat, ingericht door de natuur.

7.3 Bijlage 3 – Good practices: Openluchtschool Brasschaat

7.3.1 Interview

Inleiding

Doel interview

Mijn bachelorproef gaat over het onderwerp 'outdoor education', ik heb gemerkt dat er in Vlaanderen vrij weinig scholen aan de slag gaan met deze werkwijze. Ook bij mijn stageschool gebeurt dit niet, ik zou hier gedurende mijn stageperiode graag regelmatig met de kleuters naar buiten gaan en aan de slag gaan met de middelen of de omgeving die ik hier heb. (Dit is een park op wandelafstand van de school en in de school zelf een plekje met enkele tuintjes, een arena en een wiglo.) Ik wil dan ook een onderzoek doen rond hoe ik de omgeving optimaal kan benutten en hoe de positieve aspecten ervan naar boven komen. Eventueel ook hoe ik outdoor education meer op de kaart kan zetten in Vlaanderen.

- Gestructureerd interview
- Als u dit oké vindt neem ik het gesprek op, zodat ik dit nadien nog kan beluisteren en dan nog alle informatie heb?
- Mag ik de informatie die hier gecommuniceerd wordt gebruiken in mijn bachelorproef?
- Mogen er bepaalde zaken uit het interview gebruikt worden als citaat?

Kern

- **In de literatuur zijn er enorm veel verschillende 'definities', beschrijvingen van outdoor education terug te vinden. Wat verstaat u zelf onder het begrip outdoor education?**

Bronnen: *Centrumschool Wingene, Kees Both (springzaad), Allegaert, J. (het begon met een wiglo), Declercq, E. (haal meer uit je omgeving), Van den Brande, M. (Openluchtklassen scheppen pedagogische kansen), UCLL (outdare teaching), Cools, D. & Van Helleputte, G. (outdoor learning, wat is het?), Van Helleputte, G. (onderzoek naar outdoor learning).*

Een opvoeding die nauw betrokken is op de natuur en dat kinderen ook leren respect hebben en aandacht hebben voor hun omgeving. In elke school gaat men daar wel beklemtonen dat dit vooral voor de mensen is, maar we willen de kinderen ook bijbrengen dat ze dankbaar moeten zijn dat ze in een mooie school met een groene omgeving mogen opgroeien. Dat ze eigenlijk bewondering moeten hebben dat dit allemaal wel knap in elkaar zit. Het is een stukje de opvoeding die we er willen achter steken, maar ook de rust die het met zich meebrengt. Ik wordt daar ook rustig van als ik kan gaan wandelen in bijvoorbeeld de Ardennen, dat is puur ontspanning.

-
- **Er zijn verschillende manieren om outdoor education aan te pakken, op welke manier pakt u dit precies aan?**
 - **Hoe ziet het dagverloop van de klas/school er uit?**

Bronnen: *Slieden, S. (pionieren met buitenklassen), Both, K. (werken aan een klein paradijs), Caminada, G. (spelen in het groen), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden).*

Normaal hebben ze turnles buiten, maar het weer leent zich er vandaag niet toe. Er zijn ook topdagen mei, juni en september en oktober. Maar er zijn hier zaken die mogelijk zijn die in andere scholen niet mogelijk zijn, wat toch meer een familiale sfeer creëert tussen de leerkrachten en kinderen.

- **Hoe is deze openluchtschool ontstaan?**
- **Met welke redenen?**
- **Indien leerkracht geïnterviewd: hoe ben jij terecht gekomen in deze school, met welke motivatie?**

In '54 zijn er een aantal ouders die de hoofden bij elkaar hebben gestoken en gezegd van 'hey seg, hier in Brasschaat missen we nog een meisjesschool' en de school is dan ook gestart als meisjesschool. Vanuit Zweden, Noorwegen is er dan overgewaaid dat de openluchtopvoeding, kinderen in nauw contact met de natuur, dat dat eigenlijk het meest complete opvoedingsplaatje is. Vandaar hebben ze daar onder de leiding van een zekere dokter *Fierens*, is er dan gekozen voor openluchtonderwijs. De gekleurde klassen van de kleuterschool waar we daarstraks waren, dat zijn de eerste klasjes die hier gebouwd zijn. Zo is de school stelselmatig gegroeid. Het is ook wel fijn om te weten dat de school gestart is door ouders, het is niet dat we afhankelijk zijn van een congregatie. De middelen die hier samen vergaart zijn geworden is allemaal dankzij de ouders. Vandaar dat wij ook rekenen op een zeker engagement van ouders, dat is nu minder financieel dan vroeger, daarvoor zijn er nu subsidies, maar we vragen wel in heel de opvoeding dat de ouders wel degelijk de aandacht hebben voor hun kinderen en voor de hele opvoeding. Dat heeft een zeker verplichtend karakter, het is een contract wat we afsluiten. Wij doen een deel als school maar de ouders worden ook gewezen op de verplichtingen. En dat houdt ook in dat je moet doorspreken naar mensen toe, soms dat verplichtend karakter, de kracht buiten zetten.

De directeur is toevallig terug op de school gekomen. Er kwam een plaats vrij, hij woont dichtbij. Maar ik heb het nog nooit zo open, zo warm ervaren, in geen enkele school dan hier.

-
- **Wanneer u u voorbereidt op uw lessen, is dit dan op een heel andere manier dan de leerkrachten die enkel binnen les geven?**
 - **Zijn er verschillen/gelijkenissen tussen deze voorbereidingen?**

Bronnen: Frijters, S. (de groene leeromgeving als katalysator voor leren), Both, K. (werken aan een klein paradijs), van den Hurck, H. (natuuronderwijs).

De vier ervarings situaties bij een kleuteractiviteit zitten er even goed in. De ruimte is alleen verschillend, er zijn net meer kansen. In een kleuterklas, als die gesloten is, dan is er veel lawaai. Doordat die wand open staat, kan dat geluid naar buiten. Er zijn ook veel minder regeltjes, er zijn geen trappen, de wand staat open dus het lawaai kan weg dus er kan gesproken worden. Vroeger bij mij op school moesten we stil zijn, maar hier zijn de kinderen aan het denken, ze kunnen met hun buurman over dat vraagstuk of dat WO-onderwerp overleggen. Je moet het leren in handen geven van de kinderen, want we hebben jaar en dag gezien dat de leerkracht het leren in handen had en ging regeren wat de kinderen moesten leren. Tijdens de zorgwerking worden de nieuwe zaken aangebracht of nemen ze de klaswerking over zodat de leerkracht bijscholingen kan volgen of kan opzoeken. Op die manier vinden heel veel nieuwe zaken hun intrede. De kinderen waarmee de zorgpluswerking gedaan wordt, kiezen hun onderwerp zelf en ze brengen dit ook naar de ouders toe. Hier staan ook punten op, het is allemaal les want we zijn wel een school. Maar op die manier moeten de kinderen terug leren het leren weer in handen nemen.

Doordat de kleuters dan (regelmatig) naar buiten gaan, zou dit de betrokkenheid ten goede komen. Merkt u dit ook?

- **Op welke manieren merkt u dit?**

Bronnen: Caminada, G. (*spelen in het groen*), Verheij, C. (*de boerderij als klaslokaal*).

Ja, zeker weten. Dat gaat zelfs de concentratie vergroten. De mensen die meestal op bezoek komen zeggen dat moet toch storend zijn want er zijn altijd kinderen buiten aan het spelen. Wanneer de turnles buiten is, is er altijd kabaal op de speelplaats, er lopen kinderen klassen over en weer, ook bij wiskunde heeft de leerkracht de sommen soms opgehangen in het bos. De kinderen moeten dan en kaartlezen en sommen oplossen, maar dat lawaai is niet storend. Ze leren zich op die manier af te sluiten wanneer ze met iets bezig zijn. Dat is niet altijd simpel, de kinderen met bv. ADHD, maken we het niet makkelijk, die hebben altijd alles gezien.

-
- **Naast deze betrokkenheid, zou dit naar buiten gaan ook een positieve invloed hebben op allerlei andere vlakken in de ontwikkeling van de kinderen (zoals humeur, welzijn, gezondheid, respect voor de natuur, ...). Merkt u dit ook?**
 - **Op welke manieren komt dit dan naar boven?**

Bronnen: *Centrumschool Wingene (uit de pedagogische hoek: outdoor education deel 1 & 2), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden), Allegaert, J. (het begon met een wiglo), Broom, C. (kinderen die veel buiten spelen, hebben meer respect en liefde voor het milieu).*

Als ik de oud-leerlingen moet geloven of de jonge ouders die nu hun kinderen hier ook terug naar school brengen, zij zeggen er is maar één school waar we onze kinderen naartoe willen brengen. Ze hebben dat allemaal heel erg positief ervaren. Respectvol, aangenaam op een aanvaardbare manier met elkaar omgaan, aandacht hebben voor elkaar. Ook voor kinderen met een beperking, we hebben hier twee collega's met het syndroom van down. Dat is fantastisch en een meerwaarde voor de andere kinderen, ook dat ze aandacht hebben voor de andere kinderen want aan ieder kind is wel iets tegenwoordig. We proberen ons toe te lichten op al de leerstoornissen, omdat we de taalproblematiek niet echt hebben, denken we op dat vlak wel extra ondersteuning te kunnen bieden. Wat wij als basiszorg noemen, wordt in onze gemeenschap als verhoogde zorg gezien. Binnen een paar jaar willen we ook dat (die verhoogde zorg) als basiszorg kunnen kaderen. Je mag kinderen ook beroepen op die empathie en dat medeleven, dat is niet altijd gemakkelijk of genderproblematiek is ook niet altijd gemakkelijk dus dat moet bespreekbaar gemaakt worden in de klas. We moeten ook voldoende kansen blijven geven, er is wel een evenwicht dat je moet zoeken. We geven ook ieder jaar het opvoedingsproject van onze school mee aan onze ouders, aan het begin van het jaar houden we dan ook een infoavond voor alle ouders zodat ze weten wat hun 'te wachten staat'.

- **Uiteraard zijn de ouders ook belangrijk in dit hele verhaal. Bij jullie kiezen de ouders om hun kind in te schrijven voor deze openluchtschool. Maar u kan u al voorstellen dat niet altijd alle ouders akkoord gaan wanneer hun kleuter telkens naar buiten gaat (welk weer het ook is), als ze hier niet specifiek voor kozen. Heeft u dit misschien ook al meegemaakt?**
- **Hoe ging/zou u dit dan aanpakken?**
- **Hoe betreft u de ouders hiermee?**

Bronnen: *Caminada, G. (spelen in het groen), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden).*

Nee, we hebben dat nog niet meegemaakt. We vragen bij uitstappen ook altijd (bij de kleuters) minstens 5 mama's, papa's of oma's en opa's mee. De mensen zijn er ook graag bij betrokken, we gaan nooit een uitstap doen zonder dat er een project aan verbonden is.

Mijn mentor van mijn stageschool stelde de vraag om voldoende in te zetten op beweging, een vast moment op de dag. Zetten jullie buiten ook extra in op de beweging van de kinderen?

- **Hoe doen jullie dit dan precies?**

Bronnen: Stageschool

De klassieke zaken zijn de turnlessen die buiten doorgaan, maar de extra momenten zijn natuurlijk het leukst. Het tweede leerjaar nodigen bijvoorbeeld alle oma's en opa's uit, ze gaan dan buiten oude volksspelen spelen (het wiel, kegelen, petanken) en ze spelen dan de hele dag buiten met de grootouders. Het 6de leerjaar heeft in september meegedaan met 'a mile a day' en ze liepen dan iedere dag gedurende een maand een blok rond de school. Tijdens de voorleesweek worden kinderen van het 5de en 6de naar de kleuterklassen gestuurd en er wordt dan buiten ergens voorgelezen. Ze gaan met metend rekenen naar buiten, de stippen op de speelplaats worden geteld, er wordt daar geoefend met het kwadraatbeeld.

Slot

De geïnterviewde bedanken voor het interview en eventueel nog een keer vragen of er citaten van de geïnterviewde gebruikt mogen worden.

7.3.2 Observatie

- Eenmalig observeren
- Niet-participerend observeren
- Directe observatie
- Minder gestructureerde observatie

Hoe ziet het dagverloop van de openluchtschool er uit?

Het klasgebeuren gaat zoals in alle andere scholen. Enkel wordt er hier binnen gestart met een temperatuur van 20°C. Nadat de kinderen ongeveer 5 minuten binnen zijn, gaan de schuiframen open. De rest verloopt hetzelfde als in de andere scholen, wel gaat de leerkracht indien er de mogelijkheid is, met de kinderen naar buiten om de les of activiteit hier verder te zetten. De klas kan dan eventueel ook aan de slag gaan in het bos, gelegen op het terrein van de school. Ze kunnen niet alleen aan de slag gaan in het bos, maar ook op het gras van de speelplaats of onder het afdak kan er aan de slag gegaan worden.

Hoe komt outdoor education naar boven in deze openluchtschool?

Bronnen: *Centrumschool Wingene, Kees Both (springzaad), Allegaert, J. (het begon met een wiglo), Declercq, E. (haal meer uit je omgeving), Van den Brande, M. (Openluchtklassen scheppen pedagogische kansen), UCLL (outdare teaching), Cools, D. & Van Helleputte, G. (outdoor learning, wat is het?), Van Helleputte, G. (onderzoek naar outdoor learning).*

De ramen worden geopend en de klassen gaan regelmatig (wanneer het weer zich ertoe leent) naar buiten. Vanaf het moment dat ze in het eerste leerjaar zitten, krijgen ze één keer in de week binnen LO en één keer in de week buiten. In de klassen zelf is er vloerverwarming voorzien en staan er schermen van ongeveer 50 cm voor de ramen, zodat de warmte van de vloerverwarming niet te snel verloren gaat.

Op welke manier gaan ze aan de slag met outdoor education?

Bronnen: *Sliepen, S. (pionieren met buitenklassen), Both, K. (werken aan een klein paradijs), Caminada, G. (spelen in het groen), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden).*

Door de schuiframen die voorzien zijn in alle klassen open te zetten, doet de school aan een zekere vorm van outdoor education. De klassen worden op die manier voldoende verlucht, zodat de kinderen een zekere weerstand kunnen opbouwen en zorgen voor rust. Ze krijgen één keer in de week buiten LO en ze kunnen tijdens de speeltijd speelgoed ontlenen voor een hele week, waarmee ze dan buiten kunnen spelen. Er worden ook vaak activiteiten buiten gedaan.

Wat wordt er allemaal gedaan?**→ op welke manier worden activiteiten georganiseerd?**

Bronnen: *Slieden, S. (pionieren met buitenklassen), Both, K. (werken aan een klein paradijs), Caminada, G. (spelen in het groen), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden).*

De schuiframen worden opengezet, de kinderen hebben 'pakken' die ze aan hebben om het voldoende warm te hebben en ze houden deze kledij ook aan om naar buiten te gaan. Vervolgens wordt er één keer per week buiten LO gegeven vanaf het eerste leerjaar en worden er, indien het weer het toelaat, ook buiten activiteiten gegeven.

Welke verschillen zijn er tussen kinderen in de openluchtschool en in de klassen binnen?**→ positieve aspecten**

Bronnen: *Centrumschool Wingene (uit de pedagogische hoek: outdoor education deel 1 & 2), van den Hurck, H. (Natuuronderwijs in koudere jaargetijden), Allegaert, J. (het begon met een wiglo), Broom, C. (kinderen die veel buiten spelen, hebben meer respect en liefde voor het milieu).*

De leerlingen kunnen zich beter concentreren door de buitenlucht, de leerlingen krijgen de kans om te 'spreken' in de klas. Er moet niet altijd gezwegen worden doordat het geluid ook naar buiten kan omdat de schuiframen openstaan. Bovendien bouwen ze een sterkere weerstand op doordat ze altijd in de buitenlucht zitten. Vervolgens leren ze ook samenwerken met elkaar doordat de verschillende leeftijden regelmatig samenwerken. Ook staat de school erop dat er voldoende respect voor het materiaal en voor elkaar getoond wordt. Wanneer er kinderen een bepaald 'spel' hebben uitgeleend om tijdens de speeltijden mee te spelen, is er een duidelijke afspraak dat wanneer deze kinderen het spel aan de kant leggen, de andere kinderen er ook moeten afblijven.

Hoe is de betrokkenheid van de kleuters?

Bronnen: *Caminada, G. (spelen in het groen), Verheij, C. (de boerderij als klaslokaal).*

De leerlingen hun betrokkenheid zou net sterker zijn doordat ze leren omgaan met de omgevingsgeluiden en dus ook de geluiden wanneer er andere kinderen buiten aan het spelen zijn. Ze leren zich hiervan afsluiten om een bepaalde opdracht te volbrengen. Bij sommige kinderen gaat dit moeilijker dan bij anderen, maar de school wil er op deze manier aan kunnen werken.

7.4 Bijlage 4 – Bevraging mentor: Mogelijkheid permanente buitenhoek

Is er een mogelijkheid om de buitendeur permanent open te zetten voor een permanente buitenhoek?

Mogelijkheid voor een buitenkeuken?

Dit mag je doen. Je kan dan enkele kleuters naar buiten laten gaan en voldoende afwisselen. We laten de buitendeur dan gewoon open. Je mag je buitenkeukentje ook plaatsen, waar de kleuters dan mee aan de slag kunnen gaan.

Je mag ook gebruik maken van de zandbak van de klas. Hier kunnen telkens een 3-tal kindjes spelen.

Eventueel kan je de buitenkeuken en de zandbak ook combineren met elkaar. Je laat dan enkele kleuters in de buitenkeuken en enkele kleuters in de zandbak. Een andere mogelijkheid is dat je afwisselend de buitenkeuken open doet en afwisselend de zandbak.

7.5 Bijlage 5 – Bevraging gemeente: Mogelijkheden in Zonhoven

- **Wat wordt er al gedaan rond ‘outdoor education’?**

We hebben als aanbod de lotjeswandeling van de bibliotheek waar al heel erg veel scholen aan deelgenomen hebben. Daarnaast willen we dit jaar bij de buitenspeeldag een pop-up boerderij ontwikkelen. Dit staat nog niet helemaal op punt maar eventueel kan er voormiddag ook al iets voor de scholen zelf gedaan worden.

- **Welke mogelijkheden heb ik om aan outdoor education te doen in de buurt van Zonhoven?**

Het park ‘Den Dijk’ kan je zonder probleem gebruiken (eventueel kan je ook gebruik maken van de lotjeswandeling).

- **Zijn er al personen die hier rond werken?**

Hier werden mij de contactgegevens van meegedeeld, hier heb ik dan ook contact mee opgenomen maar ik kreeg hier helaas geen respons meer op.

- **Is er een mogelijkheid voor een platform waar ik terecht kan om outdoor education hier in Zonhoven te promoten?**

De scholen komen regelmatig samen, dit kan je eventueel doorgeven aan de directeur. De directeur kan dan bij zo’n jouw werk promoten zodat ook de andere scholen hier kennis mee kunnen maken.

7.6 Bijlage 6 – Materialenlijst

Hieronder lijst ik de verschillende materialen op die terug te vinden zijn in de nabije omgeving van de school. Van deze materialen kan ik bij het uitwerken van de activiteiten gebruik maken.

Tuin

- Tuintjes
- Zandbak
- Speeltuin
- Grasveld
- Bergje
- Struikjes
- Boom
- Wiglo
- Arena (wordt hersteld, kan waarschijnlijk niet gebruikt worden)

Park

- Wandelpad
- Brugjes
- Insectenhotel
- Bomen
- Beek
- Vijver
- Kring (boomstammetjes) met tafel
- Grasvelden

Grondplan park 'Den Dijk'

Bron: Baeten, L. (2018). Het wandelpad van Lotje. Geraadpleegd 15 maart 2018, van <http://www.lotje.net/wandelpad/>.

7.7 Bijlage 7 – Observatie kleuter X (binnen)

criterium	Observatiegegevens				
Naam: <u>Kleuter X</u>	X (Xen met afgeleid)				
Is geconcentreerd	↪				
Is energiek	vaak				
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag					
Is creatief	X				
Heeft een levendige mimiek en houding					
Heeft doorzettingsvermogen	X				
Is nauwkeurig	X (geeft mel op)				
Reageert snel	X (maakt niet graag werkjes, wil er mel vanaf zijn)				
Verwoordt wat hij/zij doet	X				
Vertoont voldoening	X				
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer)	1	2	3	4	5

↳ slindert veel tussen de 4 hoeken, voortdurend impulsen nodig

criterium	Observatiegegevens				
Naam:	↳ komt in fantasiehoek (bv: spelen met de playmobilfiguurtjes), veel wel tot spel, tijdens opgelegde activiteiten veel moeilijker				
Is geconcentreerd					
Is energiek					
Vertoont complex (= gevarieerd) gedrag					
Is creatief					
Heeft een levendige mimiek en houding	# poppenhoek & fantasiehoek ↳ vrij goed betrokken + luiten				
Heeft doorzettingsvermogen					
Is nauwkeurig					
Reageert snel					
Verwoordt wat hij/zij doet					
Vertoont voldoening					
Algemene score (check kijkwijzer) na 5 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer) na 10 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer) na 15 min.	1	2	3	4	5
Algemene score (check kijkwijzer)	1	2	3	4	5

puzzelen, strijparelen, ... ↳ komt zeer moeilijk tot spel.

7.8 Bijlage 8 – Observaties buitenactiviteiten

Observatie *buitentafel*.....

Aanwezige kleuters: *18-04-2018* *kleuters x (3 kleuters)*

	NIET	SOMS	VAAK	ALTIJD
Betrokkenheid:				
Is geconcentreerd				X
Verwoordt wat hij/zij doet			X	
Vertoont voldoening				X
<i>↳ ze waren enorm betrokken aan het puzzelen & de betrokkenheid bleef ook gedurende de hele periode. ze vroegen zelfs om nog puzzels te maken (wat normaal niet zo snel gebeurt)</i>				
Materialen:				
Welke materialen worden gebruikt?				<i>De puzzels</i>
Welke materialen worden <u>niet</u> (zo veel) gebruikt?			<i>—</i>	
Interesses:				
Welk spel komt er naar boven?				<i>Puzzelen</i>
Wat spelen de kleuters?				<i>Ze maken puzzels</i>
<i>↳ op andere momenten werd er ook met de strijkparels, memory's, ... aan de slag gegaan.</i>				

Observatie *huitenkeuken 19-04-2018*

Aanwezige kleuters:
kleuters X (2 kleuters)

	NIET	SOMS	VAAK	ALTIJD
Betrokkenheid: Is geconcentreerd				X
Verwoordt wat hij/zij doet			<i>ze kwamen montaan vertellen wat ze aan het maken waren + overleg met elkaar.</i>	
Vertoont voldoening				X
Materialen: Welke materialen worden gebruikt?			<i>Pan.</i>	<i>Potten, pan, klopper, lepel & panninliker + mat. uit de natuur*</i>
Welke materialen worden <u>niet</u> (zo veel) gebruikt?			<i>↳ op dit moment werd de pan niet echt gebruikt.</i>	
<i># gras, zand</i>				
Interesses: Welk spel komt er naar boven?				<i>Koken: eten maken</i>
Wat spelen de kleuters?				<i>ze maken spaghetti van gras.</i>

Observatie *huitinkuiken: 09-05-2018.*

Aanwezige kleuters:
kleuter x. (2 kleuters)

	NIET	SOMS	VAAK	ALTIJD
Betrokkenheid:				
Is geconcentreerd				X
Verwoordt wat hij/zij doet			<i>Er wordt verwoord wat ze maken & wat ze in de kookpotten doen.</i>	
Vertoont voldoening				X
Materialen:				
Welke materialen worden gebruikt?				<i>Kookpotten, lepel, klopper, pan.</i>
Welke materialen worden niet (zo veel) gebruikt?				
<i>↳ er werd gevraagd naar spelgoedgrontjes, dit werd toegevoegd ↳ merk dat natuurlijke materialen het interessantst zijn bij deze klr.</i>				
Interesses:				
Welk spel komt er naar boven?				<i>Rolenspel: eten maken + experimenteren met natuur.</i>
Wat spelen de kleuters?				<i>Ze koken allerlei gerechten -> bv. spinnensap (in dit geval).</i>

Observatie insectenzaken 07-05-2018.

Aanwezige kleuters:
kleuters X (5 kleuters)

	NIET	SOMS	VAAK	ALTIJD
Betrokkenheid: Is geconcentreerd				X
Verwoordt wat hij/zij doet			ze verwoorden tegen elkaar welk diertje ze gaan vangen & er worden gesprekken gevoerd over de diertjes & waar ze deze kunnen vinden.	
Vertoont voldoening			X!	X
Materialen: Welke materialen worden gebruikt?	Iedere kleuter blijft voortdurend enthousiast zoeken & ze worden toenorm veel voldoening wanneer ze een diertje vangen & zeker bij een nieuw diertje			
Welke materialen worden niet (zo veel) gebruikt?	vergrootglazen ↳ de kl. die geen insectenpotje had		insectenpotjes	
↳ ze gaan in de tuin op zoek met de insectenpotjes, deze worden voortdurend gebruikt door de kleuters.				
Interesses: Welk spel komt er naar boven?	Het zoeken van insecten ↳ onderzoeken ervan			
Wat spelen de kleuters?	"			
↳ een licht rollenspel kwam er niet aan bod. De kls gaan op zoek naar verschillende insecten die ze vervolgens in het insectenbakje doen & kunnen observeren.				

8 Bronvermelding

Allegaert, J. (2013). Het begon met een (w)iglo...

Allegaert, J. (2014, november). Thinking of changing your perspective? Helensburgh
Scotland.

Baeten, L. (2018). Het wandelpad van Lotje. Geraadpleegd 15 maart 2018, van
<http://www.lotje.net/wandelpad/>

Both, K. (2003, mei). Basisscholen en natuur bij school (kansen en belemmeringen). Baarn.
Geraadpleegd van https://www.springzaad.nl/docs/doc_129.pdf

Both, K. (2004). Kinderen lezen het schoolterrein. Geraadpleegd van
http://www.springzaad.be/litdocs/kinderen_lezen_het_schoolterrein.pdf

Both, K. (2011, mei). Natuurbeleving een verzamelrecensie. Mensenkinderen, 25–28.

Both, K., & Veekamp, M. (2009). Werken aan een klein paradijs. HJK, 22–25.

Broom, C. (2017, maart 18). Hoe werkt dat kinderen die veel buiten spelen? Yoors.
Geraadpleegd 29 november 2017, van https://yoo.rs/xandra/blog/kinderen-die-veel-buiten-spelen-hebben-meer-respect-en-liefde-voor-het-milieu-1489836939.html?Ysid=1&utm_content=bufferfe46c&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer

Caminada, G. (2011a). Spelen in het groen (pp. 8–10). Gepresenteerd bij Laat ze buiten
spelen, Tilburg. Geraadpleegd van <file:///C:/Users/11500618/Downloads/jrg39-september2011-Speleninhetgroen-Caminada.pdf>

Caminada, G. (2011b, september). Spelen in het groen.

Coenen, K. (2018, mei 23).

Cools, D. (2015). Outdare Teaching. Geraadpleegd 28 september 2017, van
http://www.vakdidactiek.be/project_outdare_teaching

Cools, D., & Van Helleputte, G. (2016, december). Pimp je speelplaats ... wat doen we
“outdare”? Geraadpleegd van

http://www.pimpjespeelplaats.be/sites/default/files/docs_2016/studiedag_pjs_201611/outdare-teaching-pimpjespeelplaats.pdf

de Gelder, G., & van Koppen, C. S. A. (2008). Zachte waarden, harde cijfers? Evaluatie van de effecten van natuurbeleving bij kinderen. *Landschap: tijdschrift voor Landschapsecologie en Milieukunde*, 25(2), 57–67.

Dobber, L. (2017, november 25). Ouders wetten veelal niet naar welke tv-programma's hun kinderen kijken. *De Verdieping Trouw*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/samenleving/ouders-weten-veelal-niet-naar-welke-tv-programma-s-hun-kinderen-kijken~a87fd3d3/>

Laevers, F. (2013). Observatie-instrument (zie kijkwijzer prof. Laevers). Geraadpleegd van <http://mugo.weebly.com/uploads/1/2/8/2/12822067/121320observatie-instrument2.pdf>

Peeters, J. (2017, december 12). *De Openluchtschool*.

Sierens, T. (2017, december 11). *De Buitenklas*.

Uit de pedagogische hoek: outdoor education visietekst (deel 1). (2016). *Centrumschool Wingene*. Geraadpleegd van <http://www.centrumschoolwingene.be/sites/default/files/pdf/outdoor%20visie%20deel%201.pdf>

Uit de pedagogische hoek: outdoor education visietekst (deel 2). (2016). *Centrumschool Wingene*. Geraadpleegd van <http://www.centrumschoolwingene.be/sites/default/files/pdf/outdoor%20visie%20deel%202.pdf>

Van Bogaert, M. (2012, september). *Visie katholiek onderwijs wereldoriëntatie*. DOKO vzw. Geraadpleegd van <http://meesterivo.be/pdf/leerplannenVVKbaO/VVKBaO-LP-2010-Wereldori=c3=abntatie.pdf>

van den Hurck, H. (2014, december). *Natuuronderwijs in koudere jaargetijden*. *Naar buiten allemaal!*, 18–21.

van der Donk, C., & van Lanen, B. (2016). *Praktijkonderzoek in de school* (Derde druk).

Bussum: Coutinho.

Van Helleputte, G. (z.d.). *Outdoor education "onderwijs buiten de deur"*. Geraadpleegd van

https://bb.pxl.be/bbcswebdav/pid-1116770-dt-content-rid-1993750_1/courses/BAMA-1617-PBLKO-10977/outdoor-education_tcm5-108727.pdf

Verheij, C. (2003). *De boerderij als klaslokaal. Mensenkinderen*, 14–15.

Waterval, D. (2017, december 13). *Hoogleraar: Kinderen krijgen slechtere ogen door het*

kijken naar een scherm. De Verdieping Trouw. Geraadpleegd van

<https://www.trouw.nl/home/hoogleraar-kinderen-krijgen-slechtere-ogen-door-het-kijken-naar-een-scherm~a0d51862/>

Weiss, C. (2018, maart 29). *Kleine Abenteurer im Wald. Migros Magazin*. Geraadpleegd van

<https://www.migrosmagazin.ch/abenteurer-in-der-waldspielgruppe>

Winter, C., & Pont, S. (2017, mei). *Natuurbeleving. Kinderopvang*, 21.